

جزیری و دستھلات

بہرہ ف تیوریہ کا کوردی بو دستھلاتی

فاضل عمر

پیشگوئن

ہەر کۆمهلهکا مروڤان، داکو بشین پیکڤه بژین، ههوجهی سیستمهکی ژیانیه، و هەر سیستمهک، پیدڤیه، لسه ردههکی یان بناغهیهکی یان ستوونهکا مهنقی و ههڤگرتی و پهسهند ئاڤا ببت داکو خوه پیکڤه بگرت و زووکه نه ههلوهشت.. مهردم ژ رههی یان بناغهیی یان ستوونی، ئەو تۆڤ یان ژیدەر یان قورمه یی سیستم ب هزر و رهفتار و بهرههه ڤه ژئ پهیدا دبت یان خوه لسه رادگرت و دشیت ههوجهی و ئارمانج و هیڤین کسان و کۆم د ناڤ خوه دا راگرت و بهردهوام خهکی لی بئورینت. ئەز دبیزمه ئەڤی سهنتهههیمه نهدار، چ ب دلخوازی چ ب زۆری و نه چاری، دهستههلات. ب من، دهستههلات ئەو سهنتههههیمه نهدار و ڤهگر و خوه پاریزه، ئەوی جڤاکی پیکڤه رادگرت.

داکو ئەڤ خاله پتر روئن ببت، دئ دو نمونه یان ئینم:

نمونه-1: مگرتی هزرا بناغهیی یا سیستمهکی ئەوه، پیغه مبهری یان فیلۆسۆفی یان خودای گۆتیه؛ پیدڤیه ههمی مروڤ ب بهخته وهری بژین.. ئەڤجا کۆمهکا بههائین جڤاکی و ئابوری و سیاسی و رهوشه نبیری و نه دووره زانستی ژئ، لسه ئەڤی بنه مای دئ ئاڤا بن، ههمی- پیدڤیه- خزمهتا گه وههری (بهخته وهری) بکهن. ئەڤجا، هه ر هزر و گوئن و رهفتار و کار و بهرههه، مروڤان بهخته وهه بکهت، دئ گونجای بت دگهل بنه مایی سه رهکه و دئ سیستمی ئاسیتر و هیزدارتر و خوه راگرت لی کهت. لی هه

وختى كۆمەكا بنەمايىن تىكدەر كەفتنە ناف كۆمەلى، ھىنگى سىستەم دى لاواز بت و كۆمەل دى ھەوجەى ئىك ژ دووان بت، يان بنەمايى خوەيى ھزرى بگوھۆرت يان بکەفتە رەوشا ئالۆزى و فەرتەنەيى. بۇ نموونە؛ د جفاكى سىستەم و فيلۆسوفيا وى لسەر بەختەوهرىا مرۆقى ئاقابووى دا، وختى كەسەك زىدە زەنگين ببت و ئەو كۆمەكا خەلكى بۇ خوەشيا خوە بدەتە شۆلى و بكار بينت، بەختەوهرىا وىيا زىدە دى لسەر كيسىتى بەختەوهرىا كۆمەكا مرۆقىن دى بت، ئانكو دى ژ بەختەوهرىا وان كىم كەت، لەو، بناغەيى سىستەمى دى بەرگومان بت و ئەويىن ھاتىنە بكارئىنان دى دو رىكان گرن؛ يان باوهرى ب سىستەمى دى سست و لاواز بت، يان دى شۆرشەكى دژى ئەويى سىستەم تىكدەى، راکەن. ھەردو ھەلوەست، دى دى كۆمەلى ھەژىنن و پىكفەژيانى بەرگومان كەن.

نموونە-2: زەرادەشتى يان بەھدين، دىنەكە ل سەر دووانىيا ھەقدژ ئاقابوويە، لەو، مرۆف ب ھەبوونقە ل سەر ئەقان ھەردو جەمسەران ئاقابوويە؛ شەف و رۆژ¹، تاريك و رۆھن، باش

1 چونكى زمان ھەلگر يان ئامانى ھزرانە، باندۆرا ئەقان ھزران ل زمانى ژى رەنگفەدەت. بۇ نموونە، چونكى رەنگى رەش گرېدايى شەفئىيە و يى سېى گرېدايى رۆژئىيە، ھەمى تشتى رەش ب خرابى ھاتىە باسكرن و ھەر نافەكى قەنج بۇ سېى چۆيە! نھۆ، جىھان ل نىفشەف رۆژئ دەست پى دكەن، ئانكو شەف ل نافبەرا دو رۆژان دابەشكرىنە.. كورد رۆژئ ژ ئاقابوونا ھەتافى دەست پى دكەن، ھەر وختى رۆژ چۆ خوارى، رۆژا دى ب شەفى دەست پى دكەت. جىرانئىن مە ئىقارا شەمبىيى دىبىژنە دوماھيا رۆژا شەمبىيى تاكو نىفشەف، كورد

و خراب، رهش و سپی، خیرکەر و شهپرکەر، راستگو و دره‌وین،... هتد، تاكو دگه‌هینه له‌شی پیسی ئاخین و جانی پاكی ئاسمانی. ئەقانه بووینه دو به‌رۆكین دژمن و هه‌تاهه‌تایی د جه‌نگه‌كا ئەبه‌دی‌دانه.

ئەقی دووانیی ره‌نگه‌دایه ژيانا خه‌لكی و جفاکی و شیوازی سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل خوه و دگه‌ل ده‌رغه. هۆسا مرۆف د ناخی خوه دا، د شه‌په‌كی به‌رده‌وام دایه دگه‌ل خیر و شه‌پین خوه و د ناف كه‌سین كۆمه‌لی‌دا. ئەقجا، ب گۆره‌ی زه‌راده‌شتیی، ئارمانجا ژيانی ئەوه مرۆف دگه‌ل به‌رۆكی خیرئ دژی خرابیی بت داكو پشتی دم‌رت، ب خیرا ئەبه‌دی شاد ببت؛ ئانكو جانی پاك ژ ته‌قنا ئەردی رزگار ببت.

كوردان د میژوووییدا، وه‌كو هه‌می گه‌لین دی، چ ب دلخوازی چ ب زۆری، گه‌له‌ك جاران ئەو بناغه یان قورمی سیسته‌می ژيانا وان ل سه‌ر ئاڤا دبت، گوهوریه و هه‌ر گوهورینه‌كی، هنده‌ك ژ سیسته‌می كه‌فن هیلايه و یی تازه جه‌گیر و گشتگیر بوویه، تاكو ئیكی نووتر ده‌یت. هه‌ر بو نموونه؛ ژ میتراييی و دینین دی،

دبیژنه نیفشه‌فا به‌ری شه‌میی ئیڤارا شه‌میی، چونکی رۆژا كوردان ب رۆژئاڤابوونی ده‌ست پچ دكه‌ت و یا گه‌لین دی ژ نیفشه‌ف. ئەفه گریدایی دووانیا هه‌بوونییه؛ شه‌ف و رۆژ دو بوونه‌وه‌رین كاملان، ده‌ستپیک كو شه‌فه یا ئەهره‌مه‌نویه و رۆژ كو دوماهیکه یا ئاهۆرا مه‌زدای یان یا میترايه. چیناب‌ت دوماهیک بو ئەهره‌مه‌نی بت، له‌و، كورد ب شه‌قی ده‌ست پچ دكه‌ن و ب رۆژی خلاس دكه‌ن.

ئىزدىياتى مايە، و ھندەك رەھىن سۆفاتىي، ژ زەرادەشتىي ھندەك رەھوشت و گروپپىن بچووك مايىنە، ژ جھووياتىي رەقەندەكا كورد ل ئسرائىلى و ھندەك پەيڧ و رەھوشت مايىنە، ژ فلەتتىي ھندەك كوردىن بوويىنە سريان و ھندەك تىشتىن دى مايىنە.. و نھۆ دىنى سەرەكەيى كوردان، ئىسلامە.

لى وەكو ئاشكرا ئىسلامەك تەك و تەنى نىنە؛ دىنى ئىسلامى ژ قورمى، ئانكول قۇناغا دامەزرانا دىنى و وەكو قەرپىژەكا شەپى لسەر دەستھەلاتا ژ دەولەتا دىنى پەيدابووى، دىن ژ قورمى دابەشى ئايىنى سوننە و شىعە بوويە²، پاشى شىعە و

2 گەلەك بۇچۇن بۇ پەيدابوونا ئايىنى شىعەيان و سونەيان د ناپ ئىسلامى دا پەيدابوونە و شىعەتى ب خوە ژى نائفەكە ل ئەوان كەسان ھاتىە كرن ئەويىن تاگىريا ئىمام ەلى و مالباتا وى كرىن و سونە ژى وەكو ناپ (اهل السنة: خەلكى سونەتا پىغەمبەرى) ئەون يىن ل سەر رىبازا پىغەمبەرى چۆين!! ھەر نائفكرن مژەكا مەزن ب سەر بابەتىدا بەردەت و پرسىارەكا خەتەر پەيدا دكەت: ئەرى پىغەمبەر و ئىمام ەلى ژىكجودابوون و ھەرئىكى ئايىنەك د ناپ ئىسلامى دا ھەبوو دا ب ئەقان نائفان، بسورمان بەيىنە ژىكجوداكرن؟ د مئژوويى دا چو تىشتىن وەسا ناھىنە دىتن، ئەقجا وەسا دىارە نائفكرن بۇ ھندى بوويە كو پىشتەقانىن ئىمام ەلى و بنەمالا وى ب قارى بەيىنە ناسىن؟ دىت وەسا بت، چونكى پىشتەقانىن دەولەتا ئومەوى تاكو ئىرۆ، خوە ب نائفى سونە داينە ناسىن، ئەقجا پىدقىە پىشتەقانىن ەلى گرۆپەك قارى و د سەرداچۆيى بن، ھەكەر ئومەوى خودانىن رىبازا پىغەمبەرى بن! ب دىتتا من، دابەشبوونا بسورمانان ل سەر دو ئايىنىن ژىكجودا، بەرھەمى سىياسەتتىيە، چونكى كوشتنا سى خەلىفەيىن راشد (فەھما) ژ چاران، ھەمى كرىارىن سىياسى بوويىنە و قەرپىژا وان دا پتر كوشتنا نائفخوويى بت، ھەكەر

سوننه ژى د نافع خوه دا دابهشى كومهما ريبازان دبن. راسته لاهوتا ئىسلامى ژ ئالىي تيوري قه، د ههمى ئايين و ريبازان دا، گهلهك ژي كجودا نينه، لى ل پراكتيكي و شهريعهتى، كو بهرانبهري قانونييه، و قانونون گريداىي ژيانا روژانهيه، كومهكا جوداهييين مهزن هه نه، ئهو جوداهى، ل سهر جيؤگرافيايى و كولتوران و زهمانان دابهش دبن و دى بهردهوام دابهش بن.

تشتى دىي سهرنجراكيش، ئهو؛ سونه دبيژنه ريبازين خوه؛ ئايين، ئانكو شيعهتيي ژ دينى پهسه ند ناكهن³، بهلكو شيعهيان وهكو گرؤپهكي سياسي يان قارىي ژ راسته رپيا دينى يان دهسته كه كا د سهر داجؤى دبيين و سهردهريي دگه لدا دكهن.. و شيعه ب ههمان ئاوايى خوه بسورمانى، دروست دناسن و دبيژنه ريبازا خوهيا دينى، ئايينى جه عفه رى. ئانكو شيعهتى وهكو

بنه مالا ئومه ييهى دهوله تا بسورمانان بؤ خوه پوان نه كرابايه. شيعه و سونه بهرهمى هه قريكي بوون ل سهر دهسته لاتي و رهواتيا دهسته لاتارى، ئهو شه پره نيخه ب دو ئايينان ب دوماهى هات، نه خاسمه، ل پتريا ميژووا ئىسلامى و دهوله تين بسورمانان، سونه تي بوويه ئايينى دهوله تي و شيعه تي بوويه ئايينى بهرهمنگاران.

3 پؤلاندنا دروست و زانستى يا كؤميين دينى د ئىسلامى دا پيدقيه هؤسا بايه:

- دين: ئىسلام.
 - ئايين: سونه و شيعه.
 - ريباز: يين سونه و شيعه يان، وهكو شافعى و جه عفه رى و يين دى.
- ب ئه قى پؤلاندنى سونه و شيعه ژ ئىسلامى دابهش دبن، بهس د راستى دا، سونه و شيعه خوه دكهنه نونهرين ئىسلامى و ريبازين خوه دكهنه ئايين.. ئه قه ژى نيشانا پهسه ندنه زانينا هه قدووه.

حەنەفیاتیی و مالکیاتی و شافعیاتی و حەنبەلیاتی، ئایینەکی دییە ب رەخ قە، بەس ژیدەرین دەق و شرۆفە ژئ ھاتینە وەرگرتن، ژیکجودانە و پتر گریدایی زنجیرا بنەمالا پیغەمبەرینە و سونەیان ب دەستەھلاتا دنیایی ل شوونا یا خودایی و تاگیری بۆ بنەمالا ئومەویان و کوشتنا نەقیین پیغەمبەری گونەھبار دکەن، .. تاکو دگەھتە گونەھبارکرنی ب چیکرنا فەرموودەیین پیغەمبەری و شاش کۆمکرنا قورئانی.

مخابنی، کوردان ب سەدان خزمەتکارین ئیسلامی ھەبووینە، لی ئیکی وەکو ئەرەب و ترک و فارسان، ھزرا گەلی خوە نەکریە! ب گۆتنەکا دی، ھندی کوردان پشکداری د شەھرستانیا دیژنی ئیسلامی دا کریت، لی نەشییایینە بۆ خوە ئایینەکی یان ریبازەکا خوەسەر ژ مۆزاییکی ئیسلامی چیکەن و سیستەمەکی کوردی بۆ خوە ژئ دارپژن. ئەقی وا لیکریە، کوردان سیستەمەکی جفاکی و سیاسی و ئابوری و رەوشەنبیری نەبت، بەلکو تاکو کەپی دووقەلانک بن. ئەف دووقەلانکیە، نە گونەھا خەلکیە، لی شەرمزاریەکا مەزنە، ھەم بۆ زانایین دینی و ھزرقانان، ھەم بۆ دەستەھلاتدار و مەزنان، کو نەشییایینە بۆ گەلی خوە، نە گیانەکی سیاسی چیکەن، نە ئایینەک یان ریبازەکا خوەسەر چیکەن و کەساتیا خوە لسەر ئاڤا بکەن، بەرەڤاژ، گەلی خوە وەکو پەزەکی بی شقان بۆ خەلکی دی ھیلاینە.. و ئاشکرایە، گەلی ھزراکا خوەسەر نەبت یان دەولەت نەبت، گەلەکی ھندایە و وەکو نەتەوہ ل بەر بەوژینییە.

چ خانى ئەف راستىيە زانى بت يان نە، لى راست گۆتتە،
وختى گونەها رهوشا كوردان كرىه ستۆيى خەلكى ناقدار و خوه
دايه دگەل هەژارین بىگونهه:

تەبەعیيەتا وان ئەگەرچى عاپرە

ئەو عاپر ل خەلقى نامدارە

نامووسە ل حاکم و ئەمیران

تاوان چیه شاعر و فەقیران⁴

رازىبوون يان خوه رازىكرنا كوردان ب رىبازەكا دىنىيا
ئەرەبسىرى⁵ - رىبازا شافعى، نەدووره هندهك سادە وەرگرن و
بىژن؛ ما چیه؟ شافعى يان حەنەفى يان حەنبەلى يان مالكى هەمى
ئىكن و دىنى دروستن. لى راستى ئەوه؛ ئەف دووقە لانكىه ب
رىبازەكا ئەرەبسىرىقە، ئەگەرئى هزرىيى بهوژينا بەردەواما كوردان

4 ئەحمەدى خانى، مەم و زىن، دىباجە، بپ 31؛ پەرويز جەانى، انتشارات
صلاح الدين ابووبى.

تەبەعیيەت(ع): دووقە لانكى.

عاپر(ع): شەرمە زارى.

نامدار(ف): ناقدار.

5 ئەرەبسىرى: وەكو مىرسەر، ئەرەب سەركىش و رىبەر بن و خەلكى دى
دووقە لانك بن. رىبازا ئىمام شافعى ل وارئى سىياسەتى لسەر دەستەلاتداریا
قورەيشیان ئاقابوویە. ئەفئى نە بەس ئەم بندەست هیلاینه، لى نەژادئى هەمى
دەستەلاتدارین كوردستانئى ژى زوور كرىه.

بوویه د گهلین دی دا⁶؛ ههروهسا ئەگه ری هزریی دور کهفتنا کوردان بوویه ژ دامه زاندا دهولهتا نهتهوهیی داکو جوداهیین خوه ب هیزا وی بپاریزن.. ئەقی وا کریه کورد ببنه راگر و پاریزگارین ئایینی سونه و قیرا کوردان ئه ره ب یان ئالیی ئه ره بپاریز و دهستههلاتا وان پاراستیه نه دین، نه خاسمه ئایینی سونه هه ژ دهستیکی ئایینی دهولهتا ئه ره بی بوویه، بهری هه لگری په یاما دینی بت.

گرنگیا جوداهیی یا دینی و ئایینی ئه وه، دین یان ئایین یان ری باز، هه ردهم بزاقی دکهت خوه بپاریزت. دینی دقیت خوه ژ دینین دی بپاریزت، ئایینی دقیت خوه ژ ئایینین دی بپاریزت، هوسا تاکو دگه هینه بۆچۆنین کهسی، هه رکهسی دقیت بۆچۆنا خوه بپاریزت. وهکو ئەم دزانین، خوه پاراستن، ب ریکخستن و هیزی دهیته کرن.. ئەقه ژی بناغهیی دهولهتینه. ئەقجا، چونکی کۆمهلی مه زنی کورد، هزر یان هیزه کا جودا و خوه سه ر نه بوو، هه وجهی

6 چونکی ئیمام شافعی دهستههلاتا بسورمانان بۆ قوره یشیان ب دهقین پیرۆز فه بریه، ب کیماتی دو نمونه یین خراب د میژووا کوردان دا هه نه، باندۆره کا نه ریینی ل کوردان و میژووا وان هه بوویه و نه دووره هیشتا به رده وامه. ئیکه م نمونه، بنه مالا ئەیۆبیانه کو پشتی دهولهت دامه زاندا و بوویه دهستههلاتدار، هه م نه ویران خه لیفه ی راکه ن و ببنه خه لیفه، هه م رفیشتین هه رفه تر خوه کریه ئه ره ب داکو دهستههلاتا وان ب کۆره ی ئیمام شافعی، ره وا بت. دووم نمونه؛ میرکه هین کوردان، ژبلی بنه مالا میره کی میرکه هین کورد کو خوه گه هاندینه ساسانیا ن، ئەقین دی هه میان بۆ خوه بابکاله کی قوره یشی دینی، دیسا داکو دهستههلاتا وان ژ ئالیی دینی فه ره وا بت.

خوہ پاراستنی ژی نہ بوویہ⁷، ئەوان خوہ د ناف گیانہکی مەزنتەر دا
فەشارتیە و ئارامی یا خوہ تیدا دیتیە.

هەر وهسا، گرنگیا ئەفا من گۆتی ل بویهرین میژووویی دیار
دبت. هەر بۆ نموونه؛ هەمی شوپرشین دژی داگیرکەرین
کوردستانی⁸، خودان دین یان ئایین یان ریبارزین جودا کرینە⁹. ئەو

7 هەلبەت دامەزراندنا دەولهتی هنده سادە نینە، لئ فاکتەری هزری وهکو
دەستپیک و گۆتن و رەفتار و کاران، گەلەک گرنگە، هەکەر نەبیژم دگەل
فاکتەری پاراستنا سامانی، ستوونا سەرکەیا دەولهتبوونیە.

جهوو نموونهیهکی زیندییی ئەفی بۆچۆنیە. جهوو بۆ دەمی دو هەزار و
پینجسەد سالان، ژ ئالیی سیاسیە بئەست بوون و دینی وان تووشی سی
فشارین گەلەک بهیز بوو؛ دینی میتراپی و فلهتی و ئیسلام.. لئ چونکی هزرەکا
خوہسەر و جودایە، شینا نیژیکی 2500 سالان خوہ راگرت و پاشی دەولهتی
بۆ پاراستنا خوہ چئ کەت.. ئەفە شیان و هیژ و هونەری هزرا جودایە، ب
هەزاران سالان خوہ ل بەر دژوارترین فشاری دگرت و هەر وهختی دەلیفە دیت،
هیژا بپاریژت، دامەزرینت و فەدگەرته ناف زنجیرا میژووویی و رۆلی خوہ ل
جیهانی دگێرت.

8 گرتەکا گرنگا هۆشی کوردان ئەوه؛ جودایی ناڤخەنا داگیرکرنی و
دینەلافکرنی.. ئانکو کوردان بەلافکرن دینی وهکو فەگرتنا هزری ژ فەگرتنا
وهلاتی و سامانی جودانەکرپە، و هەکەر جوداکریت، وهلات و سامان گۆری
دینی کرپە. بۆ رۆهنکرن ئەفی گۆتنی دئ ئەفی نموونهیی ئینم؛ وهختی ئەرهیین
تالانکەر ژ بیابانی دەرکەفتین، دینەکی جودا هەبوون. ئەوان چ ب زۆری چ ب
خوہشی دینی خوہ ل وهلاتین فەگرتین بەلافکەرن. کوردستان ئیک ژ ئەوان
وهلاتان بوو تووشی داگیرکرنی بووی و پاشی پتیریا خەلکی وئ بووینه
بسورمان. ئارپیشەیا کوژەک ئەوه کوردان ئیسلام و داگیرکرن پیکفە گرپدایە و
بپروژیا دینی دایە تالانکرنی!! ئەفە گرتەکا هزرکرنییە، نەدبوو کورد ئیسلامی

ژی ئەنجامەکی ئیکسەری خوەپاراستنی بوویە ژ هیزەکا دەرەکه
یان یا خوەجها گریدایی دەرڤه، کو وهلات و بریار و ماف
داگیرکرینه. ژ ئالیهکی دیڤه، هزرا جودا، ناهیلت دوبرهیی
بکەڤته ناڤمالی و هندهک ب ناڤی خودی و پیرۆزیی چەتەییی بو
دەرڤه بکەن.

هەلبەت، ژبلی هندهک خشیم و نەزانان، دەگمەنە خەلک
بو دینی شەپی بکەن، چونکی راستی ئەوە یا ئەبوتالبی گۆتیە

و هکو دین، ب داگیرکرنی قە گری بدەن. دبت مرۆڤ بسورمان بت و سوپاسداری
ئەرهبان بت، بەس خەبەران بیژتە داگیرکرنی و تالانکرنی. هۆسا دا دین ژ
هیتە پەسەندکرن و دا سەرفەرازییا بابکالکان ژ هیتە پاراستن.

ئەڤی ئیکێ ئارپشەیهکا مەزن ل پەی خوە ئینایە؛ چونکی تالانکرن و داگیرکرن
کوردستانی ب پیرۆزی دینیڤه هاتیە گریدان، کوردین نازادیکواز و خەباتکەر،
خوە ل بەرۆکی دژی دینی دیتینە و یین دیندار بەرەڤ بەرۆکی داگیرکەران
چۆینە! هەلبەت هەکەر کوردان داگیرکرن ب دینیڤه نەگریدابایە، کورد هەمی دا
هەمی پشتهڤانین دینی بن، هەم پشتهڤانین رزگاریی و خەباتی.

ژ ئالیهکی دیڤه، گۆرپین کوردین بەرسینگا داگیرکرنی گرتین نەڤ ب کافر و
بەرنفرین دەینە ناسین و گۆرپین داگیرکەران پیرۆزن، چونکی ب دینیڤه هاتیە
گریدان..هەکەرچی، بچووکهک ژ دزانت، چی دبت کورد ب ئامۆژگاریی و
دانوستاندنی ببانە بسورمان، و هەوجە نەبوو، بەرانبەر دینی، ئەرەب ئەردی
وان قەگرن و مال و ژنن وان بو خوە بین و بیژنە مە قەنجیهک ل هەوە کریه!
قەنجی بو کناری خودیڤه و بی بەرانبەرە.

9 هیژ زوو، هەمی شۆرپشین دژی دەستەهلاتا دەولهتا ئەرهبی، خەلکی خودان
جوداهیین کولتۆری کرینه، بو نموونه؛ بابەکی خورەمی یان خورەمدین
(شۆرش 817-837 ز.)، جەهڤەری داسنی (شۆرش 838-841 ز.) و تشتی
سەیر ئەو بوو، هەردو سەرلەشکەرین شۆرش شکاندین، تورک بوون.

ئەبرەھەيىڭىز ھەبەشى¹⁰ ۋەختى ب لاشكەرەكى گران قە ژ يەمەنى ھاتىە حىجازى داکو سەنەمىن قورەيشيان بشكىنت. ئەبوتالبى گۆتى: ئەزخودانى ھىشترانم و پىدقىە بپارىزم و كەعبى ژى خودانەك ھەيە بلا بپارىزت.. ئەز دى دەھبارە بىژم؛ شەر بۆ دەستھەلاتى و سامانى و ئەردى و گۆنى دەينەكرن، لى كۆمكرنا خەلكى و بەرھەڭكرنا وان داکو دەستھەلاتى و سامانى و گۆنى لسەر ئەردەكى بپارىزن يان بچنە تالانى، ھەردەم ھەوجەي بنەمايەكى ھزرىە، و ئەف بنەمايى ھزرى ھندى پىرۆزتر بت، پتر خەلكى كۆم دكەت و پتر درندە دكەت.. ئەقە ژى بۆ دەولەتى تىشتەكى گەلەك فەرە.

10 ژىدەرىن مېژوويى دىيژن، ئەبرەھە، ب لەشكەرەكى گران قە ھاتە دۇر مەكەھى و دقيا پەرسگەھا قورەيشيان بەھرىفت. ھىنگى پەرسگەھ پرى سەنەم بوو و ئەبرەھە فلە بوو، دقيا خىرەكى بۆ خوە بكت. ئىبن ھىشام دىيژت؛ ئەبرەھەيى ھەناتەيى ھمىەرى كو يەمەنيە و يەمەن ھىنگى ل بن دەستى ئەبرەھەيى بوو، ھنارتە ناف مەكەھيان و گۆتى ئەز ھاتىمە مالا سەنەمان خراب كەم و ھەكەر شەرپى من نەكەن ئەز شەرپى وان ناكەم. ل ئالىي دى، لەشكەرئ ئەبرەھەيى دوسەد ھىشترىن ئەبوتالبى بربوون. ۋەختى ئەبوتالبى بەرگەرانا ئەبرەھەيى كرى، ئىبن ھىشام دىيژت ئەبرەھەيى گەلەك قەدرئ وى گرت. لى ۋەختى دانوستاندن كرىن، ئەبوتالبى بەس داخوازا دوسەد ھىشترىن خوە ژئ كر. ھىنگى د چافى ئەبرەھەيىدا شكەست و گۆتى: ئەز يى ھاتىم مالا خودايىن ۋە خراب بکەم و تو باسى دوسەد ھىشتران دكەي؟ من ھزركا مەزنتر بۆ تە دكر. ھىنگى ئەبوتالبى ئەو رستەيا نافدار گۆتى: ئەز خودانى ھىشترانم و مالى (كەعبى) خودانى خوە ھەيە بلا بپارىزت. بىڭرە: ابن ھشام، سيرة ابن ھشام، www.al-mostafa.com، ص 25 و 26.

د ئەقى بەرھەمىدا من بزاڤكرىه ھەوجەيى و ئارمانچ و
ھيڤيىن مرؤقى يىن گەوھەرى بەرچاڤ بكم؛ چ ژ دنيائى دڤيت و چ
ھيڤى بؤ پاشەرؤژئ ھەنە؟ پاشى من پرسىار كرىه كانى كوردان
تيؤرىه كا تايبەت بؤ ريڤخستنا ئەقان ھەوجەيى و ھيڤيان، چ بؤ
كەسى تەك چ د ناڤ كۆمەلىدا، ھەيە يان نينە؟ كانى بزاڤه كا
رؤھن و ئاشكرا بؤ ھاتىه كرن يان نە؟ پشستى ليگەرانى، من
بەرسڤەك ل نك مەلايى جزيرى ديت.. مەلاى تيؤرىهك بؤ ژيانى و
پاشژيانى ھەيە و ھندى مرؤقى باوھرى ب جاني و جيھانا جانين
پاك ھەبت، دشيت ب گۆرەى تيؤريا مەلاى، ژيانا خوە د جڤاكەكى
سڤيل و ئارامدا بيؤرينت.. و ئەڤەيە ئارمانچ.

ئەڤجا، ئەڤ نڤيسارە بزاڤهكە بؤ ديتنا تيؤرىه كا كوردى
يان رەھەكا كوردى بؤ درەختا ژيانى و پاشژيانى، كو ھەم بشيت
كۆمەلى ريڤبخت و بلندترين ئاستى داديا جڤاكى و ئاراميا ھزرى
بؤ پەيدا بكەت، ھەم ھەرسى شيانين مرؤقى (ھزركرن- مەژى،
كاركرن-زەڤلەك و گۆن- ئەندامين زانى) ل بەر چاڤ راگرت و
ھەڤسەنگيى بيختە بكارئينا نا وان. ھەروەسا بشيت خوە بؤ دەمەكى
دریژ بپاریژت؛ كو نەبتە ئايدیۆلۆجیا یان ریگر ل بەر ھزرىن دى
يان زانستان و پيشكەڤتنى، و دژمنیەكا دژوار و كوژندە دگەل چو
ھزر و ئايدیۆلۆجیايىن دى و كۆمىن دى پەيدا نەكەت.

تيؤريا جزيرى، وەكو ھوون دى بينن، ل سەر جوانيى و
ئەڤينى ئاڤا دبت.. ئەڤە ژى دو بەھايىن مرؤقانينە ل ھەمى
جيھانى ھەنە و ريژەيا جوداھيى و پيكنەكرنى گەلەك نزمە. ب

گۆتتهكا دى، درهختا ژيانا ههمى مروقان ب ئهفينيئ دهيتته ئافدان
و ب جوانيئ خوه رادگرت و دهيتته پاراستن و ههمى مروّف لبهر
سيبهرا وي و بهرههمى وي درازن.. و ههر دو- دگهل جوداهيوهكا
بچووك يان نه- د ناخي كهسان دا چاندينه.

دهۆك

چريا پاشى 2015

شەرەنخا مروۆان

وہکو مہنتق، پیدقیہ ہوجہییین مروۆی و ئارمانجین وی، ئەگەری سەرەکە و نەدوورە یی تەنہا بن بۆ شەرەنخا مروۆان، چ دگەل خوە چ دگەل دەرڤە. ئانکو چ ژ مروۆی کیمە لی دگەرت و چ زیدەیه دفرۆشت. ل ژیر ئەقی سەرنافی، ئەبراہام ھارۆلد ماسلۆ Abraham Harold Maslow (1908–1970 ئەمریکا)¹¹ دەیتە بیرا مروۆی کو پیدقیین مروۆی لسەر پینج جورین سەرەکە دابەشکرینە. ماسلۆ پیدقیین لەشی و وەراری دانینە بنی و یین خوەرراگرتنی و خوەدانەناسینی ل سەری دانینە و ل ناڤبەری، ئیمناھی و ژیبوون و قەدر، دانینە. پاشی کۆمەکا زانایان مۆدیلین دی دانینە، لی گەوہەری هەوجەییان ھەر ئەوہ؛ هەوجەییین لەشی و وەراری و مانی و خوہپاراستنی دگەل راگرتن و قەدری کەسی.

مژارا مە، هەوجەییین مروۆی نینە، هەکەرچی زانینا وان تشتەکی گەوہەریە بۆ ئەقی بابەتی و بۆ ھەر سیستەمەکی. ئەم دی باسی شەرەنخا ل سەر هەوجەییان کەین، چونکی ھەر سیستەمەک یان تیوریەک بۆ ژیانئ بەیتە دانان، پیدقیہ بۆ کیمکرنا شەرەنخا بت ل سەر پیدقیان و بۆ رەواکرنا مالداری و ھەییئەت و دابەشکرنەکا دادیانە یا ھەرتشتی بت. ئەڤجا، ئەگەری شەرەنخا، بیافی خەم و کاری ھەمی ھزرقان و سیاسی

11 بنڤرە:

<http://webpace.ship.edu/cgboer/maslow.html>

و جفاکناس و یین دی بوویه و هندی مرؤف ب ئەقی رهنگی ههیی بمینت، شهپرنیخ ژ ئالیهکی قه دی بهردهوام بن و خهبات و بزاقین چاره کرنی ل ئالیی دی.. ئەقجا، سیستهم و ههقچاخکرنا¹² سیستهمان، بو چاره کرنا شهپرنیخانه یان ریگرتنه ل بهر

12 ههقچاخکرنا یان نوژهنکرنا سیستهمان هندی سیتهمی ب خوه گرنگه. بو پتر رۆهنکرنی، ئەز دی نموونهیهکی ئینم؛ د ههمی دینان دا زنا حهرامه. د جفاکین دهستیکی دا، مهردما من جفاکین بهری پیشهسازی، زوو شووکرن و ژنئینان رهوشتهکی گشتیه، و فرهژنی (و هندهک جاران فرهمیری) دگه لدا ههیه. ئەقه رهنگه بهربهستهکی سروشتی ل بهر زنايي ئافا دکهت، یان ریژهیا وی ل پشت پهردهیی ژی کیم دکهت. ل جفاکین پیشهسازی و بازرگانی و پیشهکفتی، زوو شووکرن یان ژنئینان هند ب سانههی نینه و نه دووره مرؤف نه شیت خوه خودان بکته تاکو بشیت خیزانهکی بریفه ببهت. ئەقجا، پتریا کچ و کوپان گیرۆ ههقژینی دکن و ئەقه دبته ئەگه رهکی مهنتقی بو پهیدا بوونا ههقه بندین جنسییین دهرقهی سیستهمی جفاکی و دینی.

بو نموونه؛ بهری ژ وهختی ئیسلام پهیدا بووی تاکو ئەم بووینه پارچهیهک ژ جفاکی پیشهسازی، زهلامی بسورمان ئەف دهلیقه بو تیرکرنا خوه پرسکا گۆنی ههبوون: تاکو 4 ژنان، بیهه ژمار جاریه، بیهه ژمار کۆله، دگه ل کورته مارهیا وهغهری و (و خوه شیی). ل رهوشهکا هۆسا، ژن پتر ههوجهی زنايي بوو ژ زهلامی. لی نهۆ، جاریه و کۆله نه ماینه، و کورته مارهیا وهغهری و خوه شیی یان گهلهک بهرتنگه یان قه دهغهیه یان نینه یان کریارهکا نه جفاکیه.. ئەقجا بهس ژنئینان دمینت، ئەو ژی ژ بهر سروشتی ژیا نا مؤدیرن دهیته گیرۆکرن و نه دووره ههر نه هیته کرن. ئەقجا ژن و میرین بسورمان، نه خاسمه ل ژیی چه لهنگ (15-35) دی جاوا خوه پرسکا گۆنی تیرکهن؟ ئەقه نهۆ مهزنترین ئاستهنگه ل جیهانا بسورمانان، و پیدقیه دینقان ریچارهیهکی بو ببینن، نه خوه دی ئارپیشه یین گهلهک مهزنتر ژی پهیدا بن.

پهیدا بونا ئارپیشه یین هه قریکی لسه هه و جه ییان چ د ناف
کۆمه لیدا چ دگهل دهرقه.

خه لک شه پری ل سهر چی و بۆچی دکه ن؟

هیقی و ئارمانجین که سان و کۆمان چنه؟

دیچاوا ئەگه رین شه پری لاواز کهین و هیقیان بجه ئینین؟

گرنگترین سی پرسیارن بهینه کرن و ئه رکی خه مخوهران و
سیسته مان ئه وه، به رسقین دروست بۆ ببینن، دگهل باشترین یان
گونجایتترین چاره سه ری.

هنده ک جفاکناس، نه خاسمه یین مه تریالیست، هزرده کن:
هه می فه رته نه و ئارپیشه یین مرۆقان د میژوو ییدا ژ شه پره نیخا
مرۆقان ل سهر سامانی و گوئی (جنس) پهیدا بووینه... و ئەم
دکارین ده سه هلاتی (هیژا سه روه ر)¹³ ژی لی زیده بکهین، چونکی ل
پتیریا وهختان و جهان، دهسته هلات رۆلی ریکخستنی و پاراستنی
(دادییا جفاکی) ته نی ناگیرت، به لکو ل پرانییا وهختان رۆلی

13 دهسته هلاتا سه رده ست و زۆردار، پتر گریدایی قۆناغا بازرگانیی و سازتنی
(سنهت) یه ل وه رار جفاکین مرۆقان. ل ئه وان ده ستپیکان، به ره مه می بازرگانیی
ژ که والی و چاندنی و سازتنی هه و جه ی پاراستنی بوویه، ئه وین ب ئه فی
ئه رکی رابووین، ئانکو کریگرتین سازگه ر و بازرگانان، دگهل وهختی هند ب
هیژ که فتنه، خوه کرینه دهسته هلاتدار و پاشی هه می نه ل سهر هه رتشتی
کرینه. ئەف پرۆسیسه هیشتا ل هه می جیهانی به رده وامه ژبلی دهوله تین
دیموکرات کو خه لکی وان بزاقی دکه ن دهوله تی فه گه رینه توخمی وئ؛ زیره قانا
به ره مه می سازتنی و که رسته یین بازرگانی و ریکین وئ.

ھەيمەنى و كۆنترۆلنى و زالدەستىنى لسەر خەلكى و سامانى و بەرھەمى ھەردووان و دۆرماندۆرى گىپرايە، و بوويە گرنگترين ژىدەرى دەرامەتى و سامانى. ھەلبەت دگەل جەنگان و تالانكرنى ژى. ب گۆتنەكا دى، دەستھەلات يان ھىز، ب رۆلى خودانى يان ژىرخانى رابوويە- چ وەكو ھەيمەنەدار، چ وەكو تالانكەر. ئەفجا، ھەمى بزاقىن مرقى بۆ ژىنى، خوەپاراستن و خوەراگرتنى، ئىمناھىي، مانى، كۆنترۆلنى و بەردەوامى ل ئەقان ھەرسى بنەمايان كۆم دېن، دگەل ئارامى يان ئىمناھىي و مانى. ب گۆتنەكا دى، ھەوجەيىن مرقى يىن مادى و مینەقى يىن سەرەكە و گەوھەرى، چ ئىكسەر چ گىرۆ، دكەقنە بن خانەيىن پەيداكرنا پىدقىن ژيارى و كەساتى د كۆمەلى دا و ئارامى يان خوەراگرتنا ناخوھىي و سەردەستىي.

ب ئەقى ئىكى، دووانىيا شەپەنىخى ژ خەتا راست ل ناخوھىي و سامانى و گۆنى، دگەل دەستھەلاتى، ب تىگەھا كۆنترۆلا ناخوھىي و دەرەكە، دبتە سى گۆشە و سىگۆشەيا شەپەنىخا گەوھەرى¹⁴ ژى ئاڧا دبت. داكو تە سامان ئو/ يان گۆن ھەبت

14 شەپەنىخا گەوھەرى: من بۇ شەپەنىخا مرقان (و گيانەوهران) لسەر پىدقىن سەرەكە بكارئىنايە، ئەو پىدقىيىن گرئىدايى ژيانى و مانى و خوەپاراستنى. بەرانبەر ئەقى، شەپەنىخا گىرۆ ھەيە، بۇ كەسىن دەست ژ دىيائى بەرداين و باوھرىەكا رەھا ب دىيائا دى و ژيانا وئ ھەيە. ھەروەسا شەپەنىخا مینەقى يان نامووسى، شەپەنىخەكە مرقان ل سەر بەھايان و باوھريان دكەت، يان وەكو ماركسى دىيژن؛ شەپەنىخا گەوھەرى ل ژىرخانى

پیدقیه ته هیژ ژی ههبت دا بشیی بپاریزی، وهختی ته هیژ ههبت، تو پیدقیین مادی پی بندهست دکه، هینگی، پیدقیه ته و تشتان مهنا ههبت، و پتريا جارن، دی داخوازا پتر که، چونکی مهناپی چو سنور نینن. ئەفجا ئارامی و مان دبنه دو ههوجهییین سههکه و دورماندجوری دهستههلاتی دگرن.

ژ ئالیهکی دیقه، ئەف پتره چی بت، ژ کیستی کهسهکی دی کیم دکهت یان کهسهکی دی نه دیر دهیلت، ئەفجا، ئەو ژی ب هیژا ههپی، دی بزاقی کهت ههردو ههبن.. هوسا شهپه نیخ و ههفرکی و شهپ چی دبن. لهو، سادهترین و راستترین پیناسهیا شهپی ئەوه؛ هه میان دقیت و هه میان پتر دقیت!

چاوا بت، دناق قی سیگوشهیی دا ژیان وهکو میژوو دهیته دروستکرن و بریقه برن، رهنج و ئازارا خودپسک و ههوجهیی و ههز و هیقی و خوهناسکرنی و خوهراگرتنی دهینه دیتن، لی خوهشیا لهشی فرهکا ئەبهدی ل هنداقی هه میان دکهت... ل دهرقه، ژيانا ئەتومی و راوهستاندا هوشیاریا لهشی ههیه، هزرین پاک و روت ژ کاربونی پهینده¹⁵ سهری ژ هه می تشتان دستین و خوه دکههینه رادهیا سهرهنگرنا ههستاران لهر مهزناهییا رازا نهین و نههنییا بی مانا د هوشی مروقی دا.

دهیتهکرن و یا ناموسی ل سهرخانی، یان ئیک گریدایی تشتین مادیه و یا دی گریدایی تشتین مینهقییه.

15 کاربونی پهینده؛ کاربونی بریقه دجت، ناسنافهکه من ب کوردی بو مروقی دارپشتییه چونکو ژ کاربونی چیبوویه و بریقه دجت.

وهختى مرۆڧى دوپى ئاگەھدارى سەھم و ترسا مرنى و نەمانى بووى¹⁶، ئانكو مرۆڧى ھۆشيار پەيدا بووى، چ مرن بۆ مرۆڧى ھۆشيار دوماھىيەكا مەنتقى و سروشتى بت يان نە، مرۆڧ پى رازى نەبوويە.. مرۆڧى ڧىيايە خوهرسكا مانى و ديرانى¹⁷ ڧى وهختهكى كورت، سەرمەدى بكتە و ھزر كرىيە؛ بۆچى ئەز ئەڧ

16 مرۆڧى دەستپىكى، وهختى نىڧتى (ھى ڧى خوھ نەماى) و رابووى، مرى (ھى ڧى خوھ نەماى) و رانەبووى.. پرسىيار ڧى خوھ كرىيە، چاوا چى دبت ئەز بمرم (بنڧم) و رابم پاشى ئەز بمرم و رانەبم؟ ل فر تىگەھى رەوان (نفس) و جان (روح) پەيدا بوويە. مرۆڧى ھزر كرىيە تىشتەك ڧى لەشى وى دەردكەڧت و ڧەدگەر ڧتەڧە، نافتى وى كرىيە رەوان و ئەڧە گرىدايى نىڧستىيە، و ئەو تىشتى ڧى لەشى دەردكەڧت و ئىدى ڧەنەگەر ڧت، گۆتىنى جان. ھۆسا، مرۆڧى خوھ دابەشى لەش و رەوان و جان كرىيە.. لى ئەڧى دابەشى بوونى، پرسىيارەكا دى پەيدا كرىيە؛ وهختى مرۆڧى دىڧت، رەوانى وى بۆ خوھ دچتە گەر ڧانەكى يان سەيرانەكى ل جىھانى و دەرڧە و ڧەدگەر ڧت، بەس جانى ڧەنەگەر ڧت كىڧە دچت؟ بەرسڧا ئەڧى پرسىيارى، ئەز دىڧىم بىڧم؛ پتريا مېڧووا مرۆڧى ڧەگرتىيە و ھىشتا دھىتە كرن و مرۆڧى زانا و ڧەھما بەرسڧەكا كۆنكرىت بۆ نەدىتە كو خەلك پى رازى ببن.. لەو، ئايەتا (ويسألونك عن الروح قل الروح من أمر ربي) - و پرسىيارا جانى ڧى تە دكەن، بىڧى جان شۆلا خودانى منە) رىبەريا ھەمى بسورمانان دكەت. ئەم نازانىن جان و رەوان چنە، ئانكو ھىشتا ئەم ئەو مرۆڧىن ئەو پىن ل بەردەرئى شانيدەرئى دروونىشتن و سىپىھ ڧى سەرئى ئىكودو دىئىنانە دەرئى!

17 دىران: ئەڧ رەگە د كوردى دا بەرەڧ نەمانىيە، نەدىر؛ كەسچى چو نەھەيە. ددىرم ئانكو من ھەيە (ئەز تە ددىرم، ئەز نەڧەڧىرم). دبت ب (دىران) ڧى بھىتە گۆتن، نەخاسمە ھەكەر ھەڧبەندى دگەل پاشگر (دار) ھەبت. دبت ل بەر باندۆرا دىر (پەرسكەھا ڧلەيان) و دىران (دىرین، زەمان؛ دىران دىران) ئەڧ رەگە لاواز ببت.

بوونەوهرى سەردەست و ھىزدار و فەھما و زانا، بمرم؟ چاوا چى دبت ئەز! وەكو گيايى بەھارى بيم و ببەيم و تۆقى بۆ رقىشتەكا دى برېژم و ھندا! چاوا چى دبت ئەو خزر و تىگەھشتە ھۆسا ب سانەھى نەمىنت!؟

ھۆسا، **مرۆقى پرسىياركەر** پەيدا بوويە و بزاق كرىنە بەرسقەكى بۆ ئەوى رەوشا ئالۆز ببىنت. وا ديارە ھىنگى بەرسق ئەو بوويە؛ نەمرى بەس ب دو رىكان دەيتە كرن، يان مرۆف گيايى نەمرى ببىنت و بخوت يان بشىت خوە بكەتە خودا يان خودا مرۆقى ببته رىزا خوە و سيفەتى نەمرى بدەتى، نەخوە چو رىكىن دى نىنن.

ل فر، **مرۆقى ليگەر** پەيدا بوويە؛ پىشتى وەغەرا گىلگامىشى Gilgamesh ل پەھى نەمرى شكەستن ئىناى و مرۆف بىھىقى ھىلاى، چونكى ژ ئەردى و چارەسەرىين وى بىھىقى بوو. رىكا دووھم بۆ ما، ئەقجا پرسىيار ئەوھ؛ مرۆف دى چاوا نەمر بت ئانكو دى چاوا بتە خودا يان دى چاوا خوە گەھىنتە خوداى يان خودايان و ژى خوازت، مرۆقى ژى وەكو خوە، نەمر بكەن؟ ئەرى مرۆف دى چاوا خوە گەھىنتە جىھانا خودايى؟ دى چاوا شىت دەرگەھى ئاسمانى بقوتت؟

ھىنگى **مرۆقى بازاركەر** پەيدا بوويە.. مرۆف، بەرانبەرچى دى نەمر بت و گەھتە رىزا خودايان و ئەبەدى بت؟ مرۆف چ بكەت و كىقە بچت و چ بىژت دى نەمر بت؟ مرۆف ل ھەمى واران ل بەرسقان گەپايە.. چ بكەم دى خودا ژ من رازى بت يان رازى بن؟

مرۆڤى بەرسقدار پەيدا بوو، ھەر بەرسقدارەكى بۆ سەردەمى خوە، گۆتەك ھەبوو، ھەبوو، خەلكى خوە پى رازىكرى، بۆ نمونە ھندەكان گۆتە؛ ب خوداپەراستنى مرۆڤ دى گەھتە ديوانا خوداى، ھندەك دى گۆتە ب قەنجىكرنى دى تافىر بت و جانى وى ھەلفر تە سەلال دگەل جانى تەڤاىي.. ھتد.

ئەڤجا، مرۆڤى رىپارىز پەيدا بوو، ھەختى باوهرى بۆ خەلكى چىبووى كو رىكەك ھەيە دى ئەوان گەھىنتە ئارمانجى، ھندەك كەسىن زىرەڤان پەيدا بوو، ل دورپانا ژىنى مرنى راوھستايىنە و رىكى نىشا مرۆڤان دەن. ئەڤانە ل سەر ھندى دژىن دى چاوا مرۆڤان راستەرىكەن داکو بچنە ديوانا خوداى.. لى ئارپىشە ئەو، ئەڤ كالنە ل شوونا ل دورپانى بن، ل سىرپانى روونشتىنە و ماىي خوە د ھەمى ھوورھووركىن ژيانى و مرنى و پاشمرنى دكەن.

ھىنگى مرۆڤى شقان پەيدا بوو، داکو مرۆڤ(يان دروستتر – پەزى) قارى و ھندا ببىنت و بىنتە سەر رى. شقان ب ئەرك و مافى خوە دزانت، پەزا قارى بۆ بەرژەوھندىا وى، بىنتە ناف كەرى. ئەرى ئەو پەزا نەھىتە ناف كەرى و ياخى بىت، دى چ لى كەين؟

ھىنگى مرۆڤى سزادان پەيدا بوو، ھەر پەزەكا قارى، ببۆرن مرۆڤەكى قارى ژ كاروانى گشتىي باوھرداران، پىدڤىھە بھىتە سزادان داکو ھەم رىكى بەرنەدەت و ھندا نەبت، ھەم كەس چاف لى نەكەت.. ھۆسا جىھان بوو، دۆژەھا مرۆڤىن گومانكەر و ھزرقان و رەخنەگر و ئافرندە.

مرۆڤىن پىرسىياركەر و لىگەر و ھىڧىدار.. ھتد، ھەر ژ دەستىكا ھۆشيارىي بووينە دو بەرە؛ بەرەيى دىيژت مرۆڤ و ھەمى گيانەوەر وەكو گىايى بەھارنە، تۆڧەكە شىن دىت، دژىت، تۆڧەكە دى ددەت و دىبەيىت دا وەختەكە دى گىايەكە دى ژ تۆڧى ھشىن بىت- ئانكو دىمىرت و ھەما تىشت ژى پەيدا دىت (لى پاشى و ھىشتا ئەڧ كەسانە، ھەر بىزاقى دكەن بىنە خودا). بەرەيى دى، ژ مرنى ترسايە و رازى نەبوويە، مرۆڤى ھۆشمەند و گىايەك وەكو ئىك بن.. ئەڧان ھىزىكەيە؛ وەختى مرۆڤ دىت، ھى ژ خوە نامىنت لى ھۆشيار دىتەڧە، ئانكو ھۆش بىئاگەھ دىت. بۆ شىرۆڧەكرنا ئەڧى ھىزىكەيە ب خەويى رەوانى مرۆڤى ژ لەشى دەردكەڧت، ل جىھانى دگەرت و ھەر وەختەكە ھەبىت، جارىكا دى ڧەدگەرتە لەشى و مرۆڤ ھۆشيار دىت. لى رەوشەكا دى ھەيە، مرۆڤ لەشەكە بىزاق دىمىنت و پىشتى دەمەكى دىرت و دىتە ئاخ و ئىدى قەت ھۆشيار نابت. بۆ شىرۆڧەكرنا ئەڧان ھەردو رەوشىن لەش تىپرا دىبۆرت، پىدڧىە تىشتەكە نەمىر د لەشى دا ھەبىت، تاكو ئەو تىشتى نەمىر لەشى نەھىلت، لەش نامىرت و نارت.. پەيڧا جان گۆتىنە ئەو تىشتى ھەردەما ژ لەشى دەركەڧت ئىدى لەش دىتە پارچەيەك ژ ئەردى.

ئەڧە بناغەيى ھىزا دىنيە. ئانكو، دىن ئەنجام و بەرھەمى ئەڧى رەوشا مرۆڧىە ل ناقبەرا ھۆشيارىي و نڧىستى و مرنى.. پاشى، ھەر وەختى گومانەك بۆ ھىزىر و بۆچونىن ھەيى پەيدا بووى، دىنەكە دى لسەر يى كەڧن ئاقابوويە، تاكو ئىرۆ. ئىرۆ ژى، پىتريا مرۆڧان ھەوجەي دىنيە، نەخاسمە، پىتر زانىنى و

پيشكەفتنن زانستى و هزرى و تەكنۆلوجىيى، مرۆف پتر بېھيقي كرىه كو ژيانەكا سەرمەدى ھەبت و مرۆقى ھىقىەك ھەبت كو سەرمەد ببت.

ل ناقبەرا ھەردو دبستانن مەزن؛ ژيانا ھەيى (جىھان) و ژيانا گىرۆ (بەھەشت)، مرۆف ل ھەمان تىشتان دگەرت، لى ئىك بەرھەست و بەرمەرگە، و يا دى بەرجانەكا¹⁸ گىرۆ و نەمرە. ھۆسا، مرۆقى دنىدار و يى دىنار بۆ ھەمان تىشتى خەباتى دكەن، لى ئىكى باوهرى ھەيە، ئەوا خەبات بۆ دەيتەكرن بەس ئەقەيە و يى دى باوهر دكەت ھەمان تىشت بۆ ھەتاھەتا بۆ جانى ل ئاستەكى دى ھەنە و پىدقىە مرۆف ئەقا ھەيى بۆ وى بكار بىنت، ئانكو ژيانى گۆرى مرنى بكتە.

ئەقجا، ب گۆرەي دىندارىن دروست، سامان و گۆن و دەستھەلات، مرۆقى بەند دكەت و ناھىلت ژ ناف پىساتىيا تەقنى ھلفرتە ئاسۆيىن سادەتى و رۆھنىيا جاننن پاك... ئەف سىگۆشەيە (مالدارى و مىدارى و دەستھەلاتدارى)، بۆ گياننن بلندىوجانخواز، دى بتە ژىدەرى ھەردو دەردەسەرييان:

ئىك؛ ل ئەردى ناھىلت مرۆف ب ئارامى و كىمترىن زىان، ژيانا خوە يا ل نزماتىيى خلاس بكتە و بگەھتە دەرنجىن بلندتر، بەرەف بەھەشتى يان بەوژىنى د جانى تەقايى دا.

18 ل سەر سەنگا بەرفەھم و بەرمەرگ و بەردەست ھاتىە دارپىشتن، ئانكو جان پى ئاگەھدارە.

دو؛ ل بهرانبهر ژيانا ئه بهدى ل جيهانا جانين پاك دبتە
ديوار و بهند، ناهيلىت مروّف ژ ناف تهقنى دهربازى جيهانا
ساده تىيى ببت. ب گوتنه كا دينداران، مه ب كورته ژينى دخاينت و
ناهيلىت ئم قه گه پينه ژيانا ئه بهدى (نه مريى).

ل سهر ئه قى بنه ماي سوڤييان نه بهس ههزا خوه بو
سيگوشهيا ل سهلال هه قوژتتية¹⁹ و كوشتتية، بهلكو بهرسينگا
بهنده وار و خودانين سيگوشهياي ژى گرتتية... ئانكو، سوڤى ب
گشتى دژمنين دهسته هلاتداران و مالداران و خوه شيا لهشى
بووينه... ئانكو ب رهنگه كى نه ب يى دى، نابيژم دژمن، لى ب
تهرزه كى نه ئيكسه ر، كه سين ميناكخواز، نه يارين چيكرنا ميژوويى
بووينه، چونكى ب گوره ي ئه وان، ئارمانجا مروڤى، نه مريا جاني
بوويه نه يا لهشى، كو ئه و وهكو گومله كى تهقنى لى دنيرن. نه
بهس ئه قه، ل نك سوڤيان و دينداران ب گشتى، لهش ئاستهنگا
جانيه، هه كهر نه بيژم زيندان و بهندا وييه و خوه شمير ئه وه يى
خوه ژى ئازاد بكهت.

ژ بهرى وهره، هزرا مروڤى ديندار لسهر جاني زيندان كرى
يان بهند كرى د لهشى دا ئاقابوويه و بهرده وام بزاڤ هاتيه كرن دى
چاوا جاني ژ لهشى بهرمه رگ رزگار كهين. ب گوتنه كا دى، دى
چاوا خهون و هزران وهرگو هيزينه ئاگه هي بيى هه بوونا لهشى و
ههسته وهرين ژ ناخى هاتينه چيكرن.. ئه قه ژى ل سهر دوتوخمى

19 هه قوژتن: ناموژگار يكرن، شيره تكرن، فيركرن.

يان دوقۇرىيا مۇقى ئاقابوويە: قالبى ژ ئاخى چىكرى يان
چىبووى و جانى ژ خوداى²⁰ يان خوداى پفكرى.

دبت ئەم بويرىن بىژىن؛ ئاگەھال دەرڧەى لەشى، ئارمانجا
مۇقان بوويە، چ دىندار بن چ بىدين، چ زانا بن چ نەزان. ئەڧجا،
ب ئەڧى دىتنى، مېژوو، گەپانا مۇقىل رەوشا ھزر ئاگەھدار
بت.. ئەڧە ژى رەنگەكى ئاگەھداريا ھۆشپە ب خوە، ل دەرڧەى
لەشى (مەژى). ھەلبەت ب زانىار²¹ و شيانين نھۆ، ئەڧە

20 ب گۆرەى نژيارگەرى، ئەوا ئەم دىبىژىنى جان، ڧەپژە يان ئەركى
پىكھاتەيا لەشى مۇقىلە. ب گۆتتەكا دى، پىكھاتنا لەشى مۇقى ب ئەڧى
رەنگى، ھزر و گۆتن و رەڧتاران ڧەدېرېژت و ھەكەر وەسا پىكھاتەيا،
ھەلبەت دا تىتەكى دى ڧەپژەت. بۇ رۆھنكرنا ئەڧى ھزرى دى نموونەيى ئىنم؛
مىژە ژ ھندەك دەپىن ب ئاواپەكى ئايبەت ھاتىنە تراسىن و ھندەك بىماران
پىكھەيت. پىشتى دەيتە لىكدان، ئەركى دكەت يان شۆلەك پى دقەتت.
نژيارگەرى، مۇقى ژى ب ھەمان تەرازىيى دكىشت و جانى دكەتە ڧەپژە
پىكھاتنا لەشى، نە تىتەكى جودا و سەربخوہ.

ھەلبەت، ئەڧ ھزرە مۇقى ژ سەردەمەكى ڧەدگۆھىژتە سەردەمەكى دى و
قۇناغەكا دى د ھزرا مۇقىدا دەست پى دكەت؛ قۇناغا ئىكەتيا مۇقى،
بەرانبەر ئىكەتيا گەردوونى و ئەڧە مە نىژىكى تىۋرىا سۇڧيان (ئىكەتيا
ھەبوونى) دكەت.. كو بوونەوەرەك پارچەپەكە ژ بوونەوەرەى گىشتى؛ وەكو
خانەيان و شانەيان و ئەندامان و لەشى.

21 وا ديارە بىيى ھندەك زمانانىي ئەز چو نانڧىسم! د مۇرڧۇلۇجيا زمانى
كوردىدا (يار) دو رۆلان دگېرېت؛ 1 پەيڧا يار دگەل ئاڧان دىرۇڧ يان سىڧەتى
بكەرى ئاڧا دكەت، وەكو بەخت-يار، جۇت-يار، ھش-يار. 2 وەكو پاشگر
دچتە دگەل رەگان و ناڧى كارى ئاڧا دكەت، وەكو؛ پىرس-يار، بىر-يار، كىر-
يار، نژ(ن)-يار، كىر-يار، دروو-يار، ژى-يار، ..ھتد. لى ھندەك كوردى

ناھیتە کرن، لەو، تاكو نهۆ ژى، پترىا مرۆفان رىكا دىنى گرتىه،
وهكو تهك رى بۆ گههشتنى ب ئەقى ئارمانجى.

ئەقە نىقەكا مژارپىه، نىقا دى، ژ مرۆقى ب خوه پەيدا
دبت؛ وهكو ئاشكرا، ب گۆرهى دىنپن هەيى، مرۆف ژ دو پارچەيپن
تيكرەس و هەفگر و پىكفەژى- لى ژىكجودا و ژىكپەف و سەربخوه
پىكدهيت و هەر جودابوونەك دبتە ئەگەرى نەمانى، ئەو هەردو
پارچە ژى لەش و جانپن مرۆقىنە؛ لەش بەرھەمى ئاخپىه و جان ژ
بانى بلند، ژ نك خودايە. ب گۆرهى ئەقى تيۆرىيى، مرۆف دوقۆرە؛
پارچەيەك ژ ئەردىيە و بۆ ئەردىيە و پارچەيەك ژ خودايە و بۆ
خودايە.. ئەقە شەنگستەيەكى هەفپىشكى هەمى دىنانە، لى هەمى ل
رىكا قەگەرانى ژىكجودانە.

چاوا بت، ئەقى دوقۆرىا مرۆقى، مرۆف تووشى هەفپكى و
شەپەنىخەكا ئەبەدى كرىه ل نابقەرا پارچەيا ئاخى كو لەشە و
ئارمانجپن وى؛ حەزا مانى و ژيانى و خوهشپى و دەستەھلاتى و
ئىمناھپى و دىرانى.. هتد، و ئەقە ب زىندانى هپلانا جانپىه و
رىگرتنە لپەر ژىكجودابوونى، و پارچەيا خودايى كو جانە و

نەزانان زان-يار كرىه زانپارى و كرىار ژ ناقى كارى بۆ بپرى برپنە و ل ئەقى
دوماھپى فرۆشپار ژى ژ كرىارا فرۆشتنى بۆ فرۆشكارى بكارىنپن و هپدى
هپدى دەستوورەكا زمانى كوردى دى تىكدەن! ئەم ژى چ بکەين؟ دى راستپى
بپژپن، بپكرن باشە پپنەكرن ژى باشە، ما زمان چپە؟! هندەك دەنگپن گۆترە
بپكفەناپنە و هند، مانە؟

ئارمانجا وی قه گه پانه بۆ جيهانا ميناكئين پاك و نهمر ل ههمبئزا
هئزا رهها و تهفايي.

ئەف هزره؛ هه قركي يا له شي و جاني د ناخئ مروقي دا- كو
له شي دقيت جاني بهرنه دت و هئژ بئيت و جاني دقيت ئازاد ببت
قه گه پته ئارامگه ها بهرئ، زه راده شتيان ب ناخئ هئزا خيئ و هئزا
خرايئ ناكرينه (ئاهورا مه زدا- ئه هره مه ن) و پلاتوي ب جيهانا
ميناكئين بلند و بين نزم ل ئه ردي ناكرينه و فرويدي ب ناخئ ئيد
Id (ئهو) و سوپه رئيگۆ Superego (ئه زئ بالا) ناكرينه و ئه ز
Ego؛ ئه زئ دئيته، ئه وه يئ هه فسه نكي ل ناخه را له شي و جاني
چيكرى.. ئانكو نه تاگيريا له شي خوه كرية نه ئي جاني خوه،
بزاخئ دكه ت وه كو كوئمئ بئيت، ئانكو ئه زئ واره يان ره وشه كا
جودا ژ هه ردووان بۆ خوه ئا قاكريه.

مرۆف چىيە؟

ئەم دىتن و بۆچۆن و راستىيىن ئىرۆ بەرچاڧ ناكەين. ئەم باسى مرۆقى وەكو مەكىنەيەكا بيۆلۆجى ناكەين؛ ئەم باسى مرۆقى ب دىتنا سايكۆلۆجىستان بەر چاڧ ناكەين.. ئەم دى باسى مرۆقى ب دىتنا سەردەمى جىزىرى و كەڧنتر كەين.

ل نائ دىنداران، وەكو ئەز ھزر دكەم، ھىنگى دو تيۆرى ھەبووينە؛ تيۆرىيا فەرمى و ژ ئىدەرەين پىرۆز ھاتىە كۆپىكرن، دگەل تيۆرىيا مەنتقى كو دگەل ھات بوو گونجاندىن.

ئىك: خوداي مرۆف ژ تەقنى و جانى خوە نژنىيە و پاشى ژبەر خەلەتىيا ل بەھەشتى كرى، ھاتىە دەركرن.. ئەڧجا مرۆف دو پارچەيەيىن تىكرەسە؛ مادەيى نزم و پووجەل دگەل جانى بلند و ھىژا. پارچەيا مادە ژ مرۆقى ھەردەم روو ل نزمىي و خرابىيە و پارچەيا بلند و سادە و پاك (جان) ھەردەم روو ل بلندي و ڧەگەرانييە بو جانى تەڧايى.

دو: تيۆرىيا دى، تيۆرىيەكا مەنتقىيە و ژ ئەنجامى خواندنا ھەبوونا مرۆقى پەيدا بوويە. ھىنگى و بەرى ھىنگى، مرۆف د سى رەوشان دا دھاتەدىتن؛ ھۆشيارى- نڧستن و مرن. بو شروڧەكرنا ئەقان ھەرسى رەوشان، مرۆقان ھزركرىيە كو دو بوونەوەرەين نھين و نەبەرچاڧ د لەشى مرۆقىدا ھەنە: جان و

رهوان (نهفس)²². جان ئەو بوونەوهره یی لەش پی دمینت و هەردەما دەرکەفت، مرۆف دمرت. ب گۆتەکا دی، جان گرنگترین و بلندترین پارچەیه ژ سینکی پیکهاتنا مرۆقی: جان، رهوان و لەش. دووهمین پارچە رهوانه، ئەقە ژ لەشی دەرکەفت و قەدگەرت، بەلگەیی هەبوونا ئەقی بوونەوهری دبیژنی رهوان یان نهفس، نەستن و هۆشیاربوونه. ل نەستنی، رهوانی مرۆقی ل جیهانی دگەرت (خەون دیتن) و قەدگەرت.

هۆسا، ب گۆرهی هزرا دیرین، مرۆقی زیندی سی بوونەوهرین تیکرەسه: پارچەیا مادە ژ ناخییە و بۆ ناخی. پارچەیا جان ژ خودایە و بۆ خودای قەدگەرت. پارچەیا رهوان یان نهفس پارچەیهکە گریدایی ژیانییە.

هەلبەت، لەش و جان ئاشکرانە، لی ئەوا دبیژنی نهفس، هەوجەیی لی راوەستانییە؛ بەری گەلەک گەلان هزر کریه، مرۆف ژ لەشی و جانی تەنی پیکهاتیە و ناقین جودا بۆ هەر پارچەیهکی هەبوون.. ئانکو جان و رهوان و خوەت.. هەمی ئیکن.

بۆ نموونه، جھوویان هزر کریه رهوان یان نهفسا مرۆقی د خوونا وی دایه، لهو خوون قەخوارن و زیندیخوارن حەرام کرینه و قوربانی ب خوونریشتنی بوویه، چونکی خوون هەلگرا رهوانی— نهفسییە و گرنگترین تشته. ب گۆتەکا دی، وهختی رهوان بەردەست و بەرەهەست نەبت، خوون پێشقه دەهاتە بەخشین.

22 کورد دبیژن: بینەفس، ئانکو چلەک و زکین و دبیژن نهفسا وی دچتی.

لى ئەقە رەفتارەكى شىرۇقە دكەت، بەرسقا پرسىيارى نادەت: بۇچى وەختى مرۇف دنقت ھۇشيار دبت و دژىت، و وەختى دمىرت ھۇشيار نابت و درزت؟ ئەف دوانىيە، ھەوجەى بەرسقەكا بەرھۆز و كۆنكرىتە، نەخوہ پرسىيار دى ھەر ھىتەكرن.

دبت باشترىن تىۋرى يان شىرۇقە؛ ھەبوونا رەوان يان نەفسى بت، كو دبتە توخمى سىيەمىن ژ بىكھاتنا مرۇقى. لى ھەبوونا رەوانى جودا ژ جانى، پرسىيارەكا دى دەھلىخت؛ رەوان ژ كىقە ھاتىە و دى كىقە چت؟ بەرى نھۆ مە دىار كىبوو لەش ژ ئاخى بۇ ئاخىيە و جان ژ خوداى بۇ خودايە²³.

جزىرى فەرموويە:

لەفظى كو مەئنايەك دىنى

تەركىبى نىملايەك دىنى

صۆرەت ھىۋلايەك دىنى

رووحان د نەفسى جوئشەدا

23 د ئىسلامى دا جان بەس شۆلى خودايە و كەسى ماف نىنە نە لى بېرست نە مايى خوہ تىبكەت (وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا) الإسراء: 85- لدور جانى ژ تە دېرسن، بىبىژە جان شۆلا خودانى منە و كىمەك زانين ب ھەوہ ھاتىە دان. و نەفس سى جۆر ھەنە: نەفسا تەنا (المطمأنة) و لۆمەكار (اللوامة) و خرابىخواز (الامارة بالسؤ).

ناقه پوکا ئەقان ریزان ئەوه کو؛ کانێ چاوا پەیف هەوجەى
 مەعنايەکی یە داکو هەبوونا وی دروست بت و نقیسنا پەیفان
 رینقیسارەک دقیت داکو بکەقنە ریزبەندیەکا بەرفەهم، وەسا
 وینەیی تشتان ژى هیولا یان کەرستەیی ئاڤا کرنا تشتان پیدقیە
 داکو وینەییەکی بستین و بەرەست بین.. ئەقە هەمی وەکو رازانا
 جانییە د نەفسی یان رەوانی دا.

ب گۆرەى ئەقی گۆتتا جزیری، رەوان یان نەفس هەلگرا
 جانییە د لەشی دا.. ئانکو؛ لەشی ژ مادەى ئاڤابووی، رەوانی
 راگریە و رەوانی جان پاراستیە. ب گۆتنەکا دی، کانێ چاوا
 پەیفان مەعنا هەلگریە، نەفسان ژى جان هەلگریە، یان چونکی
 جانی خودایی نەشیت بکەقنە ئاخى، لەو هەوجەى هەلگریە
 پاکترە ژ ئاخى، کو رەوانە. لەو پاشی گۆتیە:

یەک عەقل و رووحی نەعزەمە

مصباح و نوورا عالیە

هەووا و نەقشێ نادەمە

بی مودە هەم بی مادە دا

ئى دی کو نەفسا کولییە

حوسنەک مۆنەرزەه عالیە

نەو ژى ب رووح را نەصلیە

وان هەر د هەف دا سایە دا

نايينه يئى ذاتى يه كن
له و دلبهر و لاتى يه كن
شېكرا د ميرناتى يه كن

هه متا د ناز و عشوه دا

جزيرى سى زاراف ئينايينه، هه ژى لى رامانيينه: هوشى
مه زن و جاني مه زن و رهوان يان نه فسا سه رانسهرى. هوشى مه زن
و جان ب ئيك تشت داينه ناسين، لى رهوانى سه رانسهرى
جوداكريه، لى كرىه نه ينك يان رهوشه كا جاني مه زن.

وه كو ئەز هزر دكه م، هه كه ر ئەم هه ميان د ئيك ريژبه ندييدا
بخوينين، پيدقيه نه فسا سه رانسهرى، هه لگرا هوش يان جاني
مه زن بت.. دكو رهنگفه دانا وئ ل مروقى هه مان تشت بت.

ئەم دشين د په نجه رهيه كا دى را ل نه فسى بنيرين،
نه خاسمه ب ئاوايه كئ گه ليرى، پتر گرئدايى هه سكرنى و خواستنا
پيدقى بين ژيانئيه. دكو ئەقى خالى پتر روئن بكه م دئ هنده ك
نموونه يان ئينم:

مه ژى هه لگر و پاريزگه رى هوشى يه و ژى پهيدا دبت و خوه
ب رهنگى ئاخفتنى و نفيسينى و ئاماژهيان ئاشكرا دكه ت. ب
گوته كا دى، هوش تشته كئ نه به رههسته، خوه ب هه لگرين دى
(په يف وه كو نمونه) ديار و به رههسته دكه ت.

ل سەردەمىن بەرى، دل ھەلگىرى ئەقلىنى بوو و جەرگ يى
مىرانىي و ئەندامىن جنسى ھەلگىرىن كاما جنسى بوون و زك يان
ئوورك ھەلگىرى نەفسى بوو. ئەفا دوماھىي گەلەك گرنگە، چونكى
نەفس ب ھەزا خوارنىقە گریدايە و خوارن و قەخوارن ژىدەرىن
وەرار و مانا لەشىنە.

ھۆسا ئەم دگەھىنە راستىھكى كو، ب گۆرەي كوردەوارىي،
ئەركى نەفسى ئەو، لەش پى بەھىتە پاراستن، داکو رەوان يان
نەفس بشىت جاني راگرت و بپارىت. دبت ئەقە وەكو ھزرى و
پەيقي و مەژى بت. مەژى نەبت ھزر ناھىتە ھەلگرتن و پەيقي نەبت
ھزر بەرھەست نابت.

ستوونا نائین

تشتی من دفتی بهری هه‌رتشتی بیژم ئه‌وه؛ د سروشتی دا، دیندکه‌ک ب هاریکاریا ئاخ و ئافی هشین دبت، وهراری دکه‌ت تا‌کو تو‌فی دده‌ت، ئه‌و تو‌فه جاره‌کا دی رۆلی دیندکی دگپرت و کغزا ژيانا رووه‌که‌کی کاملان دکه‌ت. هه‌روه‌سا، خه‌رزه‌ک دره‌ختی دخوت دا‌کو ببه‌ت کرم و کرم دبه‌ت گیانه‌وه‌ره‌ک.. هتد. من پی خوه‌شه بیژم ئه‌و کرمه دبه‌ت په‌لاتینکه‌ک و گه‌شاد ل ناف باخچه‌ی دگه‌رت و چاقین مرو‌قان شاد دکه‌ت. (کرم دره‌ختی دخوت دا په‌لاتینکه‌کی ژ خوه چی که‌ت) پرو‌سیسه‌کا گه‌له‌ک گرنگه، چونکی سیسته‌م ژی وه‌سا په‌یدا دبن و خه‌لک پی شاد دبن و هنده‌ک خوه بو دده‌نه کوشتنی.

پرسیار ئه‌وه؛ چیکرنا سیسته‌می، پرو‌سیسه‌کا سه‌رانسه‌ریه یان ژ خاله‌کی ده‌ست پی دکه‌ت؟

وه‌کو ئاشکرا، خه‌رز تشتی ته‌که و زیندییه به‌س خامۆشه، لی ب وهرارا ناقخوه‌یی دبه‌ت کرم و کرم ب هاریکاریا خوارنی وهراری دکه‌ت دبه‌ت په‌لاتینک.. هزر ژی هو‌سانن؛ هزره‌که دبه‌ت ئاخفتن یان نفیسین و ئاخفتن دبه‌ت هه‌لوه‌ست و ره‌فتاره‌کا فه‌گر.. ئه‌ف فه‌گوه‌استنا هزری و گو‌تنی بو کریاری، هه‌فکیشه‌کا ئالۆزه ژ ره‌وشه‌کی و که‌سه‌کی خه‌مخوه‌ر یان هزر‌قانه‌کی یان یاخیه‌کی ده‌ست پی دکه‌ت، تا‌کو سیسته‌مه‌کی ل دۆر خوه ئا‌قا دکه‌ت؛ تو‌ف رووه‌کی په‌یدا دکه‌ت، خه‌رز گیانه‌وه‌ره‌کی، و هزره‌ک

دشیت سیستمه کی ئاڤا بکەت.. مژار ھۆسا سادە و ب سانەھی و بەرفەھمە.

وہکی ئەڤی، ھەر دینەک یان سیستمەک ل سەر بنەمایەکی یان ھزرەکا گەوھەری ئاڤا دبت. ئەڤ ھزرا گەوھەری و دۆرماندۆری وی، دبنە کاکلەک، سیستمی ژیانئ یان کارگێری ل سەر ئاڤا دبت. ستوونا ناڤین کو بانئ خانئ ل سەر رادوہستا، زاراقەکی باشە بۆ ئەو ھزرا گەوھەری، یا سیستم ل سەر ئاڤا دبت و خوہ پی پیکڤە دگرت.

ھەر فیلۆسۆفیەکی و ھەر دینەکی و ھەر ئایدیۆلۆجیایەکی، ھزرەک یان ستوونەکا وەسا ھەبە، خوہ ل سەر ئاڤا دکەت و خوہ رادگرت و بزاقئ دکەت دۆرماندۆری ڤەگرت. ئەو ستوونا دینی رادگرت خودایی دینیە و ئەڤە ھزرەکی رادگرت کو رستەیا سەرکەبە. ھەچوہ کو بیژین؛ ئارمانجا مروڤئ ل ژیانئ ھزرکرنە یان خوہشیە یان زانە یان ھاریکاریە یان خوہپاراستنە یان پەرستنە یان کوشتنە، ..ھتد. ھەر تشتەک ژ ئەڤان، دشیت سیستمەکی چی کەت.

ل خوارئ دئ ھندەک نمونەیان ریزکەم، ھەمی شیوازی ئاڤابوونا سیستمەکی ل سەر ستوونەکی یان پتر دیار دکن:

فیلۆسۆفیا پلاتۆی ل سەر ھەبوونا جیھانەکا بلندا نمونەیی و کاملان ئاقادبت، ھەلبەت بەرانبەری ئەڤا نزم و سیبەر یان وینە و دۆمکورتا مە ل ئەردی. ب گۆرەیی ئەڤی فیلۆسۆفی، جیھانا مە، وینەیی جیھانا دروستە د نەینکی دا. ئەڤجا، ئەو جیھانا خوداییا

كاملان، دبتە ئارمانجا مرۆقى ل سەر ئەردى، نە ئەقا ئەم دژين. ھۆسا، ب گۆرەى پلاتوۋى، مرۆقى كاملان، جفاكى كاملان، سيستەمىن كاملان.. پىدقىە ئارمانج بن و مرۆف بۆ ئەوى جفاكى ژيگۆتى خەباتى بكتە و ژيانا خوە بمەزىخت.

ميترايى يان تاقپاريزى يان ناڧەكى دى لى بكتە، وەكو دىنەكى كوردى، لسەر ھزرا خودايەكى ھەمەشيان و زيرەڧان و خودان سۆز ئاقابوويە. ب گۆتتەكا دى، بوونەوەرەك يان ھيزەك ل دەرڧەى ھەبوونا مادى ھەيە، دشيت ھەرتشتەكى مرۆف ھزر بكتە و نەكتە، بكتە و ئەوى ھيزى رۆژا رۆھن وەكو نوونەرا خوە، بۆ مرۆقى تەرخانكرىە. ئەڧجا ئەڧ خودايى ھەتاقى دىبەخت، نە ھەوجەى ھيچ تشتەكيە، ئەم ھەوجەى وىنە. لەو، بەھەشت نە جھەكە يان وەلاتەكە، بەھەشت ڧەگەرانە و بھوژينە د ئەڧى ھيزا سەرانسەرىدا و بوونە پارچەيەك ژى. ئەڧجا مرۆقى چاك، ئەوہ يى ب ھەر كراسگوھۆرپينەكى پتر ھەلبجت و ل دوماھيك كراسگوھۆرپينى، ببتە ئەو بخوہ. ب گۆرەى ميتراييزمى، مرۆقى كاملان مرۆقى بەخشندە و خيىرخواز و ئاشكرا و خودان سۆزا خوە يە.

مرۆقى كاملان، رۆژە ل ھەر جھى لى بت.

بەھدين يان دىنى زەرادەشتى لسەر دوھيزيا ھەبوونى ئاقابوويە. ب گۆتتەكا دى، ھەبوونا بەرھەست و ژيان ژ جەنگەكا ئەزەلى ل ناڧبەرا شەڧى و رۆژى، خرابيى و باشيى، ژيانى و مرنى، خيىرى و شەرى،.. پىكھاتىە. ئەڧى مرۆف و ھەمى بوونەوەر

و هه بوون لسهر ئەقی دووانیی دابهشکرینه. ئەفجا بههشت، نه بهوژینه د هیزا تهک و تهها دا، بهلکو جیهانهکا بهرهسته و بهرهه یان پاداشتی تاگیریییه بو هیزا باش دژی یا خراب. ئەفجا، زهرادهشتی دبتە خهباتهکا بهردهوام بو خوه باشکرنی و مالشتنا ئەهره مەنیێ ژ خەلکی دی.

د جهوویاتیێ دا، خودا تایبهته و زۆر و هه مه-شیانه. ئەوی بو تاگیر و پهیرهوین خوه (یین تایبهت) بهههشتهکا بهرههست بهرههفکریه و تاگیرین وی، ل جیهانی و وهختی دو ماهیک دهیت، دی چنه باشتترین جه. نه دووره ئایهتا قورئانی (گهلی ئیسرائیلیان قهنجیا من ل ههوه کری ژبیرنه کهن کو من هون ژ هه می خه لکی خوه شتر قیایینه)²⁴ ژ هه رتشتهکی پتر، ناقه پۆکا باوه ریا جهوویان ب خودایی خوه و خوه ئاشکرا بکته. لهو، جهوویان باوه ریه کا مهزن هه یه کو ئەو سهروه رین جیهانیینه و پیدقیه و هسا بمینن.

د فلهتیێ دا، خودا ئەقینه و ریکه بو رزگار بوونی ژ ئەردی. خودای ب شکل و فورمی مروقی خوه ئاشکرا کریه، وهختی ئیسا پیغه مبهه، بیباب کو سیسته می زانا مروقانه، دایه مریه مایی. ب گوته کا دی، خودای جانی خوه (نه سروش یان فریشته یهک) هه نارتیه ئەردی دا کو ریکی نیشا مروقی بدهت؛ ریکی

24 (يا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ)
القران، سورة البقرة، اية 47.

نيشا جانين هندال ئەردى بەدەت كۆڭەرنە باخويى²⁵. ئەقجا،
فلەتى و شەھەرەواريا وى، لسەر ئاشكرائى و ئەقيني و
قوربانيدانى ئاقا بوويه.

د ئىسلامى دا، خودا ھەمەشيان و تەك و قەشار و
زۆركارە. لەو، ئىسلام لسەر پەراستىن و سەرنخوونىيەكا رەھا بۆ
خوداى ئاقابوويه و مەيلا قەشارتنى دكەت. ب گۆتنەكا دى، پىدقە
مروڧ ژ خوداى بترست و بپەريست و ئەوا وى گۆتى بجهبينت،
نەخوھ دۆژەھ ل بەندا گونەھكار و ياخيانه. ھەروەسا خودا
نەھاتىيە دىتن و نەدەھيتە دىتن و نە وەكو ھىچ تىشتەكەيە. ھۆسا،
ئىسلام لسەر ژ خودايترسانى و نەھيني ئاقا دبت.

نۆيارگەرى، لسەر راستىيەكا زانستى ئاقا بوويه كو؛ ھەمى
تشت ژ پارچەيىن ئەركدار پەيدا دىن، وەختى پارچە ب تەرزەكى
پىكقە كار دكەن، ئەركەكى بجهديين. ئەقجا ھەبوون ژ پىكھاتنى و
گونجانى و كارى يان ئەركى پىكھاتىيە. بۆ نمونە؛ دەنگين ئەركدار
پەيقان چى دكەن و پەيق رستەيان و رستە زمانى چى دكەن، و
زمان ب ئەركەكى يان شۆلەكى رادبت. مروڧ ژ خانەيان پىكدەھيت و
خانە شانەيان پىكدئىن و شانە ئەندامان. ئو ب ئەقى لىكدانا
ئەندامان مروڧ پەيدا دبت، و مروڧ ئەركدارە.. و خلاس! ھۆسا د
نۆيارگەرىيىدا، ئىكىيا ھەبوونى و بوونەوهران پەيدا بوويه و ئىدى

25 باخويى: ژ با- ب مانا گوند و خوچ ب مانا خودان ھاتىيە، ئانكو خودانى
گوندى. بۆ مەزنى گوندان و جھان دەھاتە گۆتن.

مرۆڤى دوقۇر يان دوپارچەيىن تىكپەس نەمايە.. ب نۇيارگەريى
تيۇرىيا جاني نامىنت، تيۇرىيا ئەركى جەئى ويى دگرت.

لەشنى شۆل بکەت لەشەكى زىندىيە و يىن دى ل رەوشا
سادەنە و جيھانا ئەتۆمى پىكدئىنن. ئانكو، ژ جيھانا ئەتۆمى و
دەستپىكى دەربازى جيھانا ھەبوونى و ھشيارىي نەبووينە.

ئەقە ھندەك نمونەيىن ھزرىن گەوھەرى بوون ژ ھندەك
دىنان و فيلۇسوفيان، مسۆگەر ھىشتا ھەنە. لى مستەك
مەستەرەيەكى باشە بۆ ھەمى بىدەرى.

ئەق ستوونا ناڧىن يان ھەر ناڧەكى دى لى بکەين، بزاقى
دکەت ھەم شەرەنخا مرۆڧان ل سەر ھەوجەيىان كىم بکەت، ھەم
دادى د دابەشكرنى دا ھەبت يان دەليڧەيىن پىگەھشتنى بۆ ھەميان،
رەنگە ئىكسانىەك تىدا ھەبت. ھۆسا، ژ ئالىي تيۇرىڧە، ھەر
سىستەمەكى يان دىنەكى، سەنتەرەك ھەيە و ھەمى ل رىزان ل دۆر
سەنتەرى دزڧرن. ب ئەڧى، سىستەمى جڧاكى و يى فيزيايى وەكو
ئىكن. ل جڧاكى سەنتەر ھەيە و خەلك؛ رىز رىز ل دۆرن، ل
فيزيايى، ئەتۆمان و كۆمىن رۆژان، سەنتەرەك ھەيە و ئەلكرۆن
يان ئەختەر ل دۆرن دزڧرن.

ستوونا ناڧىن ناڧەك يان سىمبۆلەك يان گۆتنەك تنى
نىنە، ستوون ھەم بانى ھەلدگرت كو جەڧەنگى بەھايىن مرۆڧى يىن
ھزرى و ئەخلاقى، ھەم ديوار ھەنە كو خوە و يىن ل بن بانى

دپاريزت و ئيمناهيى بۇ پيدا دكەت. ئەقە سيستەمە؛ ژ بەھايان و ئيمناهيى پيكدەيت و مروڧ خەباتى بۇ ژينى دكەن.

سيستەم، دروست مالەكا هزريە.. خودان بزاقى دكەت ل ژينى بجهينت. وەختى دروست بجهينت، ھەست ب رازيبوونى و فليكرنى دكەت و وەختى قارپيوونەك ھەبت، ھەست ب كيماسيى و دژمنكاريى دكەت.

ب ئەقى بۇچونى، سيستەم د ھزرا مروڧى دا چى دبت و جھگير دبت، پاشى، باوھردار بزاقى دكەن سيستەمى د ھزرى دا، وەرگوھيزنە كار و بكنە راستى و پى بژين. ئەق ھەقبەنديا ھزر- پيكرن، رەنگە كاملانيەكى و ئاراميهكى بۇ كەسى چى دكەت و ھەست دكەت كو ئەركى خوە ل ژيانى ب جھئنايە.

بەرى بچمە مژارەكا دى، دى پرسم؛ بۇچى مروڧ سيستەمىن خوە بين ھزرى دگوھوپن يان داڧكىش دكەن؛ ب گۆتنەكا دى، بۇچى مروڧ دىنى²⁶ خوە دگوھوپت يان ئايينەكى يان ريبازەكى بۇ خوە ژ قورمى چى دكەت. ھەلبەت، ھەر ستوونەكا ھزرى يان قورمەك بۇ جھەكى و دەمەكى دروستە، لى دگەل گوھەرينا ژينگەھى و شيوازين كاركرنى و بەرھەمئىنانى، مروڧ ھەوجەى ھندەك بنەمايىن دى دبت دا ھزر و كارين وى پيگفە گونجاي بن. بۇ نموونە؛ مروڧى ل قۇناغا چەراندى (ب خودانكرنا كەوالى و گەران ل چەروانەيان دژيت) پتر ھەوجەى روژيە ژ

26 ئەق دىنە سيستەمى ھزريى مروڧيە نە دىنى گريدايى جاني يان ئاسمانى و دەقين پيرۆز تەنى.

ھەرتشتەكى دى، لەو مېترايىزم يان رۇژپەريسى يان رۇژپارىزى ل كوردستانا سار و بەفرين، پتر گونجايە دگەل ئەقى قۇناغا پېشكەقتا مروقى. ل بيايانى، كو رۇژ گەرمەكا زىدە دەت و ژيانا مروقى نەخووش دكەت، ھەيف ب قەدرترە، و ھەيفپەراستىن پتر ب رەواجە ل ئەقى قۇناغى²⁷.

لى وەختى مروڤ دبتە گوندى و دكەقتە ناڤ قۇناغا چاندنى ژ شەھرەواريا مروڤان، ئوتوماتىكى، دگەل ريزگرتنەكا مەزن بۇ رۇژى، مروڤ ھەوجەى بارانەكا رىكوپىكە دگەل چاندنى بگونجت يان ھەوجەى ئاڤدانئىيە و نەچارە سكران و جوكان چىكەت، مروڤ ھەوجەى ئاكنجىبوونەكا بەردەوامە ل جھەكى، ئەو جھە و چاندن ھەوجەى پاراستنىنە، مروڤ ھەوجەى كونجكرنا بەرھەمى خويە و نەدوورە ھەوجەى پىكگوھارتن يان فرۇشتنا بەرھەمى زىدەيە..ھتد. ل ئەقى قۇناغى رۇژ تەنى (رۇناھى و گەرما) تىرا ھزرا مروڤى ناكەت. مروڤ ھەوجەى ھندەك تىشتىن دىيە گرئىدايى چاندنىنە، وەكو ھاتنا بارانى ل وەخت يان رۇبار ھشك نەبن يان كولى نەھىت.. ژبلى رەڤاندا گيانەوهران ژ زەڤىي و رەڤاندا دزان ژ بەرھەمى و رىككىن ڤەگوھاستنى..ھتد. ئەڤە ھندى گرئىدايى سروشتى، مروڤ ل ئەقى قۇناغى ھەوجەى ئاميرين چاندنى و دروونى و راكرنى و ھەلگرتنىيە، ئەڤە پتر كارى ل ھەڤبەندى و ھوشى وى دكەن. ئەڤجا، ل ئەقى قۇناغى مروڤ

27 ھەر بۇ نموونە؛ بىنپرە ھەيفى وەكو نیشاننا بسورمانان ل سەرى گونبەد و منارەيان و رۇژا لسەر ئالايى كوردستانى.

هەوجەى ئالاقان دېت، ھەوجەى ھىزا زىرەقان و پارىزگار دېت، ھەوجەى رىكخستنى دېت، ھەوجەى پتر ھىزا دەستى و زانىنى و شەھرەزايى دېت.. ئەقە ھەمى توخمىن پتر ھۆشيارى و پېشكەقتىنە.

ھەمان تىشت بۆ قۇناغا سازتنى و بازىرگانى و زانىستى دەھتە گۆتن كو ھەم شىوازى بەرھەمئىنانى و ژيانى ھەم ھىزا مرقى دەھتە گوھۆرىن.. ئەف گوھۆرىنە، ھەوجەى بنگەھەكى نوويى ھىزىرىنى و رەفتارىنە يان ب كىماتى ھەوجەى ھىندەك گوھەرىن و گونجاندنىنە، چونكى تىگەھى دادىيى و مافان ھىتە گوھەرىن.. بۆ نموونە؛ ل قۇناغا چەراندى چۆلېن قەكرى بۆ ھەمیان، لى ل قۇناغا چاندى، زەقى يا كەسەكى يان مالەكئىيە.. و ئەقە ھەردو (چەراندى و چاندى) دېت ل جفاكىن داخستى بەھىنەكرن، لى سازتن (سنعەتكارى) و بازىرگانى، ھەوجەى جفاكىن قەكرىنە ل سەر دەرقە؛ كەس مەر و ھەقجار و قازان و داس و بقر و شوور و مەرتالان بۆ خوە تەنى چى ناكەت، ھەروەسا كەس بازىرگانى دگەل خوە ناكەت. ل ئەقى قۇناغى مرقى ھەوجەى تىكەلېن بەررەھترە ژ كۆمىن داخستى و چارچوقەكرى.

ھۆسا ئەم دگەھىنە راستىھەكى كو ھەر قۇناغەكا پېشكەقتىنا شەھرەوارىا مرقى، ھىزى و دىتن و بۆچۆن و رەفتارىن جودا ھەبووینە، و ئەو ژى تاكو رادەھەكا مەزن گریدایى شىوازى بەرھەمئىنانى بووئە، وەكو ماركسى دېئىژن. ھەلبەت، ئەقە ستوونا ناقىنا ھىزى و رەفتاران ب گۆرەى دەمى و جەى و شىوازى

بەرھەمئىيانى و پەروردەيى و كۆمەكا فاكترەين دى دگوھيپرت يان ب كيماتى رەنگە گونجانەكى بۇ چى دكەت، و گونجاندىن، ل قۇناغين نيزيك ب شروقه كرنى دەيتەكرن، چونكى تينەگەھشتن فاكترەي خەتەر و گەفە ل ھزرا ھەيى، پاشى، شروقه تيرا ناكەت، ب راقەكرنى Hermeneutics و بەھانە بۇ ديتنى.. مروقيين باوردار بزاقى دكەن، ھزرا يان دەقين پيروژ دگەل وەختى و ھزراين وى بگونجىنن. ئەقە ھىنگى دەيتەكرن وەختى نەگونجان دگەھتە رادەيا دابرينى يان خەلەت ديتنى!

ئەق نەگونجانە دگەل ميژوويى و گوھەرينا شيوازين بەرھەمئىيانى و ژيانى ل ناقبەرا ستوونا ناقين و سيستەمى روودەت يان وەختى ستوون ب خوە دكەقتە بەرگومانى، ھەلبەت ژ ئەنجامى گوھەرينين ناقخوھيى يان باندورا دەرەكە. ب گۆتنەكا دى، ستوونا ناقينا سيستەمى، ل ھەمان وەخت، ستوونا ناقينا مەژيى مروقيه و ھەر وەختى كەقت يان ب ھزراين دى ھاتە ھەژاندن، پيدقيه مروق پشتەكان بۇ چيكەت يان ستوونەكا دى بۇ مەژيى خوە ببينت، نەخوە دى ھەقسەنگيى ژ دەست دەت و دىن بت يان ژ سەردەمى قەقەتت.

ل خوارى ئەز دى بزاقى كەم نمونەيەكى كوردى ببينم و بېرسم كانى شيانا ئاكارنا مۇدیلەكى ژيانى يان سيستەمەكى ھەيە يان نە؟

دەستپىك

كورد يان ھەر خەلكى ب ناڧەكى دى ، ل كوردستانى دژيا ، ل ھزارا دووھم بەرى زاينى ، ھىدى ھىدى ژ فرەخودايى بەرەڧ مېتراپەرىسى چۆينە ، پاشى ھندەكان ، زەرادەشتى و جھووياتى و فلەتى ژى جەرباندىنە ، تاكو ل ئىسلامى راوہستايىن و نھۆ پترىا كوردان بسورمانن .

ئەڧى دىنگوھارتنا بەردەوام و پەياپەى ، د ھۆشى ھەر كوردەكى رەسەن دا ، ب فۆرمى پىڧقەژيانى و پەسەندكرنا ھەڧدو رەنگقەدايە و ل نك مەلايى جزيرى ، ل ئىكيا دىنان دەنگقەدايە ، وەختى پەراستنى ل ھەمى جھين دىنى رەوا دىنت :

دل گەشتە من ژ دىرى ناچم كنىشتەيى قەت

محراب وى ب من را وەر دا بجينە لالەش²⁸

مەلاى ئەڧ رىزە بو ئىكيا دىنان ، وەكو بەرھەمى ئىكيا ھەبوونى بكارئىناينە ، ئانكو دڧىت بىژت ھەمى دىن رىكئىن جودانە بو ئىك ئارمانجى ، لەو مرؤڧى خوداناس دشىت ھەمىان بجەربىنت و ھىچ گومان ناكەڧتە باوہرىيى . لى ژ ئالىەكى دىڧە ، ئەڧ

28 دلئ من ژ دىرى (پەرسگەھا فلەيان) دى وەغەرى كەت ، ئەز ناچمە كنىشتى (پەرسگەھا جھوويان) چونكى ئەو دگەل دىرى جەرباندىنە ، محراب (نىشانانا) مزگەڧتى كو پەرسگەھا بسورمانانە) ب من راىە ئانكو دىنى منە ، دىژتە مە وەرن دابجىن پەرسنتى ل لالەشى (پەرسگەھا ئىزدىان) بجەربىنين .

وەرگواستا باوهریئ (یان ریکان) چ ب دل بت چ ب زۆری،
پروسیئسەکا بەردەوامە بو چیکرنا باوهریەکا نووتر ب ریکەکا
نووتر بو هەمان ئارمانجا ژینگۆتی (ئاگەداربوونا جانی ل دەرڤەه
لەشی دمرت)²⁹.

هەر وەسا هەر دینەک میمەکی³⁰ خوەسەر و جەگەرە و خوە
ب کۆمەکا میمین زێرەڤان و پشتهڤان پیچایە، ئەڤجا خوەپاریژ و
ڤەگرە، هەردەم خوە دگەل سەردەمی دگونجینت و بەرسینگا هەر
دژەکی یان گومانبەرەکی دگرت. لەورا، هەند ب سانهەی نینە،
هەرکەس پەپەرەوی جزیری بت یان مەژیی وی هەند بەرفرەهە بت،
هەمی ریکان بخوینت و بجەربینت.. دنیا یە ئەڤ جۆرە کەسە هەبن
ژی، جفاکین سینۆردای ب ئایدیۆلۆجیا دینی و ئایینی، دی
سەرەند کەن.

وەکو ئاشکرا، دین گریڤدایی خەونا مروڤیە ب نەمرییڤە و
ئەبەدیکرنا لەشی، ئانکو ژیانەکا سەرمەدی ل دەرڤەهە لەشی دمرت
و درزت. پرسیار ئەو؛ مروڤی رووت د ناک سروشتی دا یان یئ

29 ئەز پێشبینی دکەم، وەکو قۆناغا پێشین، کۆمپیۆتەر دی ب ئەڤی رۆلی
رابت.. ئانکو نێزیکە ب کۆمپیۆتەری دی هۆشی کەسان هیتە پاشمالکرن و
هەلگرتن و پاشی دبت مروڤین کۆمپیۆتەری (رۆبۆت) ب هەمان فۆرمی و هۆشی
بەینە چیکرن و هەتا هەتایی بمینن. هۆسا لەشەکی ب هەزاران سالان بمینت و
هۆشەکی نەمر دی ئەردی ڤەگرن.

30 ميم meme: یەڤەک یان یۆنیتا کولتۆریە. ریچارد داوکینزی ل ساللا
1976ی ژ mimeisthai یا گریکی، ب مانا زارڤەکرن، دارپێشتیە. ميم وەکو
جینین بیۆلۆجی، پەیفین زمانی، هەلگرین پیکهاتەیین کولتۆریە.

چەكدار ب نووترين زانست و تەكنۆلۇجيا ، دى چاوا گەھتە ئەوئ
ئارمانجى؟

1. مرقى دىرىن ھزر كرىه ، گيايەك يان دەرمانەك ھەيە مرقى
ئەبەدى دكەت ، وەغەرا گەلگامىشى و ديتنا گيايى نەمريى و
مارى ئى دزى ، چىرۆكەكا ناقدارە و سىبەرا وئ ھىشتا ل ناڤ
كوردان دھىتە دىتن ، كو ھزر دكەن؛ مار نامرن ، بەلكو ھەر پىر
دبن تاكو دبنە ئەژدەھا ، ھىنگى فرىشتە ، زنجىران ئاسمانى
دادھىلن و ئەژدەھى رادكېشنە ئاسمانى.

2. پاشى مرقان ھزر كرىه خودايان ئەو چىكرىنە و ئەو ئ جانەكى
خودايى و زىندانكرى د لەشەكى مادىدا پىكدھىن و پىدقپە
خەباتى بكن داکو جارەكا دى قەگەرنە جىھانا خودايان. ئەقى
بىردۆزىي دو چق ئى چۆينە:

a. ل ئەردى ، پىدقپە جان د ھندەك پلەيان را ببورت تاكو
ئ پىساتيا ئاخى تافىر دبت و ھەژى زقپىنى و
ھەڧگرتنى دگەل جانى پاك دبت. ئەقە ئەو دىنن يىن
باوهرى ب كراسگوھۆرىنى (دۆنادۆنى) ھەيە. ئىزدى و
كاكەيى وەكو نمونە.

b. خوداي رىبازا ھەلفرىنى و قورتالبوونى ئ ئەردى بۆ
ھندەك كەسان گۆتىە (سرۆش) و ئەوان بۆ مرقان
گۆتىە و ھەركەسى پىگىرىنى بكتە دى قەگەرتە
بەھەشتى؛ چ ب لەش قە چ ب جانى تەنى. وەكو دىنن
پىغەمبەران.

3. ریبازین مادی دقین ب ریکا ته کنۆلۆجیایی گەردوونی هەلیقپن و کانئ چاوا پیکهاتنا مروۆقی هاتیه ئاشکراکرن و هەمی ئەرد هاتیه دیتن، وەسا رازین قەشارتی و نەینییین هەبوونی و گەردوونی ژى بهینە زانین.

4. ریبازین زانستی کو روژاقا سەرکیشیی دکەت، نەو خەباتی دکەن ب ریکا نووژەنکرنا لەشی ژیی مروۆقی دريژ بکەن. چونکی ئەو گەهشتینه ئەوئ باوەریی کو خانەیا زیندی دو ئەنجام هەنە نابنە سئ؛ یان پیر دبت و دمرت یان دبتە پەنجەشیر.. و خانە یان لەشی خوە هەتاهەتایی نووژەن بکەت، خەونەکا خرشە.

ژبلی ئیزدیان و کاکەییان، کو ریژەیه کا کیمن ژ کوردان، و باوەری ب کراسگوهورپینی هەیه، ئەقین دی پەیرهوین سرۆشینه³¹. داکو ئەم تشتەکی د چارچۆقەیی هەیی دا ئاقا بکەین، پیدقیه ئەم ل میژوویی بگەپین کانئ مە ریبازین خوەسەر هەبووینە و ژ نەزانین

31 سرۆش یان وەحی وەکو ئەرەب دبیژن؛ هەقەندیەکا جانکیه ل نافهرا هندەک کەسان و جیهانا دی (جیهانا خودایی، جیهانا میناکی) ئەف هەقەندیە ب دو ریکان دەیتەکرن، یان خودا پەیکەکی دەنیرت (جبرائیل، جانی وی کراسگوهورپینهکا بەرودخت دکەت) یان هزران قەدریژتە مەژیی مروۆقی. ئەز نازانم پەیقا سرۆش ژ چ رەگ هاتیه، لی یا ئەرەبی (وەحی)، هەکەرچی وەکو زاراف بۆ ئیکەمین جوړئ هەقەندیی بکاردهیت (گۆتینن جبرائیلی بۆ پیغەمبەری قەگواستین)، بەس ئەو ب خوە وەکو پەیف ژ جوړئ دوومە (وەسا بۆ هاتیه گۆتن یان ئاماژە بۆ هاتیه).

مه پاشگو هخستينه يان مه چو نه بوويه و نه مه هوجهي تشته كي
تازهنه، داکو مه ژ گه لين دي جودا بکته؟

ل فر ئيکه مين ناقی ب بهرچاڤ دکهفت مه لايي جزيري يه،
کو بهري چارسه د سالان، شييايه بنستره كي يان ستونه كي بو
فيلو سو فیه کا میناکی یا کوردی دانت.. مه لای هینگی ستونه کا مه زن
دانیه، لی هیشتا ب ناوایه کی پراکتیکی و ناشکرا، که سی
نه شييايه ناهايه کی لسهر ناڤا بکته. نه فال خواری بزاقه که بو
ناڤا کرنا سیسته مه کی ژيانی، د هه مان چارچوڤه ی دا، لی خوه سهر
و جودا و کورده واری يه.

مه لای فهرموويه:

الله سه جه رگاها نه زهل

یه لمؤمی عشقی شوعله دا

نوورا جه مالا نه م یه زهل

ذاتی (ئ) ته جه لایا خوه دا³²

ئهفه دهسټیکه؛ ل نه زه لی (هی د بهر - قالوا بلی³³ - یی
به لکو ئهف عالم نه بوو - چه رخی دهوران دهوری گه ردوون

32 ل دهسټیکا نه زه لی، ئانکو ل دهسټیکا په دابوونی، خودای شه مالکا
ئهفینی هه لکر، روئاهیا جوانی یا بیژه وال و هه ره یی، ب خوه یانژی خوه یی
خوه ناشکرا کر.

33 (قالوا بلی): ژ فورئانی وه رگرتیه - الأعراف/ 172، خودای گۆتیه
دووندها ئاده می ما ئه ز نه خودانی هه وه مه، ئه وان ئهف به رسقه دایه و

گونبه‌دی مینا نه‌بوو) بهس خودا هه‌بوو. ئه‌وی ئه‌قینی و جوانی ژ
خوه بۆ دهرقه ریشتن یان ئاشکراکرن، چ ئیکسه‌ر چ وه‌کو چرا ژ
چرای هه‌لدبت.

حوسن و جه‌مالی خوده‌ست نه‌قین

ئیکرا د یه‌ک ذاتی جقین

نوورا قه‌دیم بوو عشق و قین

وان پیکشه‌ ناز و عشوه‌ دا³⁴

پشتی جوانی و ئه‌قینی ژ خودای که‌قتینه‌ به‌ر مرۆفان، که‌پرا
ژیانی ده‌ست پی دکه‌ت. وا دیاره‌ جوانی ب ته‌نی چو به‌هایه‌کی
هه‌ژی نابت هه‌که‌ر ئه‌قینی نه‌بت لی بگه‌رت و بناست و بده‌ته
ناسین و به‌رچا‌فکرن. ب گۆتته‌کا دی، جوانی د که‌رسته‌یان دا،
هه‌وجهی دیتنییه‌ داکو به‌هییه‌ک هه‌بت یان هه‌ست ب جوانیا خوه
بکه‌ت. جوانیا نه‌هیته‌ دیتن و ئه‌فاندن، جوانیه‌کا کیم و لاوازه،
هه‌که‌ر نه‌بیژم ب نارسیسزمی نه‌ساخه. ئه‌قجا جوانیا د تاریکی
دا، ب رۆناهییا دیرین (رۆناهییا خودایی) هاته‌ دیتن و نازداری و
ئاورین دلبه‌ر ژئ په‌شکین.

گۆتینه‌ به‌لی. (ئه‌له‌ست و قالو به‌لا) دو گۆتینن ئه‌ره‌بینه‌ بۆ ده‌ستپیکا
ئاگه‌هدار بوونا مرۆفی و هه‌قبه‌ندیی دگه‌ل جیهانا خودایی.
34 رندیی و جوانی ئه‌قینی خواست، هه‌ردو قیکرا د خوه‌ده‌کی دا جقین (کۆم
بوون)، هۆسا رۆناهییا دیرین بوو دلداری و ئه‌قینی، ئه‌وان پیکشه‌ نازی و
ئاور قه‌دان.

**عشق و مه‌جه‌بست هر هه‌بوو
حهق عاشقن ذاتن خوه بوو
موحتاجی حوسنه‌ک دی نه‌بوو**

نه‌قل و ریوایه‌ت ژئ وه بوو³⁵

جوانی و ئەقینی دو ساخله‌تین خوداینه و به‌ری مه- به‌ری ئافراندن، هر هه‌بوون. جوانی و ئەقینی ل جیهانا خودای ته‌ک و ته‌نها، پیکه‌ دگه‌لیک بوون، له‌و ئەف هه‌ردو ساخله‌ته، خودا ب خوه بوون و پیکه‌ هه‌وجهی چو تشتین دی نه‌بوون؛ ئەم دشین وه‌سا شروقه‌ بکه‌ین کو ژ به‌ری ئەزه‌لی، ئەقینی ل فه‌له‌کا جوانی دزق‌ری و هه‌ردو پیکه‌ سه‌رمه‌د بوون.

ئەفه‌ چرای و په‌روانه‌یی، روژئ و ئەخته‌ران، ئەتۆمان و نا‌ک و ئەلکترۆنان دئینه‌ت بیره‌ مروقی.. جوانی راوه‌ستایه‌ و ئەقینی ل فه‌له‌کا وئ دزق‌رت.. ب ئەقی دیتنی، جوانی و ئەقینی و چه‌رخان هه‌ردوووان پیکه‌، توخمه‌ک یان بوونه‌وه‌ره‌ک بلندبوون. ب گۆته‌نه‌کا دی، کانی چاوا هایدروجین ژ پرۆتۆنه‌کی کاکل و ئەلکترۆنه‌کی چه‌وره‌ک لدۆر پیکه‌هیت.. ئەو بوونه‌وه‌ره‌ یان توخمی ئەم ژئ دئاخقین ژئ جوانیه‌کا کاکل و ئەقینی‌ه‌کا چه‌وره‌ک لدۆر پیک ده‌ات.. ئەفه‌ توخمه‌کی خوه‌روو هزریه‌، ژ دو توخمین هزری

35 دلداری و قیان هر هه‌بوون، هه‌ق یان خودای خوه‌ د ئەفاند، و هینگی، هه‌وجهی جوانیه‌کا دی نه‌بوو چه‌ز ژئ بکه‌ت، چونکی جوانیا خوه‌ ده‌ره‌می نه‌کربوو، هؤسا خه‌لکی ژئ گۆتیه‌ و بی ناخفتینه‌.

پیکهاتیه، لی ئیک د ماده‌ی دا دیار دبت و ئیک د هۆشی دا. ل ئەقی بوونه‌وه‌ری ژینگۆتی، ماده و هۆش کۆم دبن و تشته‌کی به‌رانبه‌ر مروقی ژئ ئا‌فا بدت.

حوسن و حوب ذاتی³⁶ قه‌دیمن لی جودا بوون نه‌و ژ یه‌ک

لی نه‌ما ئسمی حدوئی حیکمه‌ت و ته‌فصیل وه‌ بوو

یه‌ک د ذاتی سو‌رش‌رینان بوو جه‌مال و حوسن و سو‌ر³⁷

یه‌ک د قه‌لبی نه‌هلی دل نار و جه‌لا نو جه‌ذبه‌ بوو³⁸

جوانی و ئەقینی خودابوون، لی ب نافی چیبوونی یان ئافراندا هه‌بوونی، هه‌ردو ژ خودای جودابوون. جوانی که‌فته د خودی ش‌رین و نازکان دا و ئەقینی که‌فته د دلی د‌لداران دا. ب گۆت‌نه‌کا دی، دو ساخ‌له‌تین خودای لسه‌ر دو نفش‌ین ژیکجودا هات‌نه به‌لا‌قه‌کرن. هه‌لبه‌ت، ئەف هه‌ردو ساخ‌له‌ته دی بزاقا هه‌فگرتنی که‌ن، چونکی ژیکدوور ناهه‌تین. ئەف که‌رسته و لقینه، گه‌وه‌ری هه‌بوونا به‌ر‌هه‌ستن. که‌رسته‌یین نه‌لف مر‌ن، و لقینا بی ئارمانج

36 کورد، خوه بۆ (نات) و (نفس) بکار دئینن—چ په‌یف چ زاراف، من خوده‌ ژ زمانین که‌فن بۆ (نات) وه‌کو زاراف بکارئینایه.

37 وا دیاره ئەف تیۆریه‌ خوه‌ماله و پارچه‌یه‌که‌ ژ کولتۆری کوردان، چونکی دب‌یژنه‌ ژنا ئەقیندار دل‌به‌ر و دب‌یژنه‌ زه‌لامی د‌لدار یان ئەقیندار. بۆچی ژن تنی دل‌به‌ر به‌ت؟ بۆچی زه‌لام تنی د‌لدار به‌ت؟ زمان ره‌نگه‌دانا ه‌زرییه‌.

38 جوانی و ئەقینی خوده‌ی د‌یرینن، لی ژیکجودا بوون. نافی چیبوون لی هات‌ه‌کرن، بریار نه‌و بوو. ئیک د خودی نازکان دا بوو جوانی و رندی و سو‌ر. ئیک د دلی خودان دلان دا بوو ئاگر و ره‌ونه‌ق و دلک‌یشی.

و بیسەر، لقینه‌کا گۆتره و هه‌وانته و هه‌رزه‌کاریه! ئە‌قه‌ ژێ دگه‌ل
تشتین خودایی ناگونجت. پیدقیه جوانی هه‌بت و ئە‌قینی بۆ
بگه‌رت، به‌رانبه‌ری ئە‌قی مادە هه‌بت و جان تێ بگه‌رت.

ئە‌ف جوانیا بوویه به‌هرا ژنی و ئە‌قینیا بوویه به‌هرا
زه‌لامی، هه‌مان دووانیا پرۆتۆن و ئە‌لکترۆنه‌ داکو ئە‌تۆمی
هایدرۆجینی په‌یدا ببت. ل جفاکی ژن (جوانی-پرۆتۆن) و می‌ر
(ئە‌قینی-ئە‌لکترۆن) په‌یدا دبن.

ژ نه‌زهل هه‌ق ب مه‌لی دایه‌ ژ عشقی قه‌ده‌حه‌ک

تا نه‌به‌د مه‌ست و خه‌رابین ژ مه‌یا وی قه‌ده‌هی³⁹

چونکی جان سه‌رمه‌دینه- هه‌ر هه‌نه- و جانج مه‌لای ئیک ژ
ئە‌وان جانانه، وه‌ختی ژ جیهانا خودای قه‌په‌ستیه‌ ئه‌ردی، خودای
جانج مه‌لای ب ئە‌قینی بارکریه‌ و تاکو قه‌دگه‌رته‌ ژیده‌ری، مه‌ست و
دیوانه‌یی جوانیییه‌ و دئ وه‌سا مینت. ئە‌قه‌ بنه‌مایه‌کی گه‌له‌ک
گرنگه‌ د ئە‌قی فیلۆسۆفیی دا، چونکی خوه‌پسکان شرۆقه‌ دکه‌ت.
خودای ئە‌قینی دایه‌ مه‌لای یان هه‌ر که‌سه‌کی دی، له‌و نه‌چاره‌ ب
ئە‌وی ئە‌قینی (حه‌زی، خوه‌پسکی) ره‌فتاری بکه‌ت و نه‌چاره
بکه‌ت.. ل ره‌خی دی، جوانی ژێ هه‌وجهی ئە‌قینییه‌، له‌و هه‌رده‌م
هه‌وجهی خوه‌پاراستنییه‌ کو کریت نه‌بت. ئە‌ف دووانیه‌، گه‌له‌ک

39 ژ ده‌ستپیکا هه‌بوونی- ژ نه‌زهل- وه‌ره، خودای په‌رداغه‌کا ئە‌قینی دایه
مه‌لای، تاکو دوماهیا هه‌بوونی- تاکو ئە‌به‌دئ- مه‌ست و گێژین ژ مه‌یا وی
په‌رداغی.

گرنگه. بۆ نموونه؛ كەسەك ب قەنجيان جوانه، خەلك، ژبەر قەنجيان دى ھەز ژى كەن. ھندى قەنج بت خەلك نەچارن ھەز ژى بكن، لى ھەكەر نەما قەنج، ئەقینیا ل جوانیا قەنجى بەندەوار، ئىدى نەشیت ھەز ژى بكت، چونكى قەنجى نەمايە! دى نەچار بت بار بكت و لى بگەرت.

رۆھنیا چەھشېن مەلایى

خالق حوسنا تە دایى

حوب تىنى دا من گەدایى

حوسن و حوب يەك چەشنە يە⁴⁰

جزیری باوەر دكت كو جوانیە سیناهیى ددەتە چافان و جوانى نەبت بلا چاف چو یى دى نەبىنت، بۆچى چاف نەنگى و كریتی و پیسیى ببىنت!؛ خودای وەسا ھەزكر بەس ئەقینى بەھرا مەلای بت و جوانى دایە دل بەرى. ھۆسا خودای؛ خودانى جوانى و ئەقینى، ملا و دل بەر یان جوانى و ئەقینى ژىك قەكرینە. و نازارا دووریى كریە بەھرا وان.

ئەقە دەستوورەكى ئەبەدیە ل ناڤبەرا تىشتان. ھەرتىشتەكى نیفا خوە نینە، و ھەر وەختى ھەبت، دگەھتە دوماھیى. من پارە ھەنە تە ترى ھەیە، ئەم پىك دگوهۆرىن. دنیاىە مە ھەدووان پارە

40 رۆناھیا چافین مەلایى، ئافرندهیى جوانى دایە تە، تەنى ئەقینى دایە منى گەدا، ھەكەرچى جوانى و ئەقینى ئىك جۆرن- ژ ئىك توخمینە.

ههبن یان تری.. دئ کارهکئ ههرزهکارانه بت، ههکه ر پارهی یان
تری پیک بگوهورین!

منهت ژ خودایی کو ب عهبدئ خوه مهلایی

نگسیری غه ما عشقی، نه دینار و درهم دا⁴¹

ئهقینی وهکو توخمهکئ خودایی، بوویه بههرا مهلایی، نه
دینار و درهم کو قریژا دنیاینه و هیچ بهها و پیروزیهک نینه—
توخمهکئ مروقی و مادیه. مهلایی دقیت بیژت؛ ئهوین جوانی یان
ئهقینی ههنه، کهسین خودایینه، چونکی خودانین سیفهتهکئ
خودایینه.. لی سامانی دنیا، پاره وهکو نموونه، تشتهکئ
بببههایه و هیچ جان تیدا نینه و دشین ریبازا مروقی وهرگوهیزن و
مروقی بهرهف ئاقارهکئ ئههرمه نیقه بین. چاوا؟ ل شوونا ئهقینیا
خوه بدهینه جوانیی، کو کارئ دروسته، دئ دهینه دراقی کو
تشتهکئ نه خوداییه و هیچ ههقبهندی دگه ل جوانیی نینه.

جزیری دبیژت؛ دراف، ئهقینی دسیلمینت و دخاپینت و
ئاراستهیی وی بهرهف بهرهههکئ ئههرمه نیقه دبت، یان پتر د
تهقنی را دچکلینت و ریکا رزگار بوونی و دهرکه قنتی ژ رهکهها
لهشی ل بهر دگرت.

قهستی وهجدهت دکرت روح ب روح

وهر نه عاشقی ژ ویصالی چ غرض⁴²

41 نهز—مهلایی جزیری— سوپاسداری خودایمه کو ئهقینی دایه من و ئهو
بارئ گران بؤ من چیکریه، نه دینار و درهم داینه من.

وهختی ل ئەزەل، جوانی و ئەقینی ژیکجودابووین، ژ هینگی وەرە، بزافا لیکزفرینی و پیکگەهشتنی دکەن. ب گۆتەکا دی، ئەقینداری نە پرۆسیسەکا لەشییە بو زانی یان هەرتشتەکی دی، ئەقینداری هەفگرتنا دو جانانە، ئیک ب شکلی جوانیی و یی دی ب شکلی ئەقینی. ئەفجا، هەر هەفگرتەکا جوانی و ئەقینی پاك و بیمرەمێن خاکین، دێ چیکرنا گەهەکا کاملان و خودایی بت ل سەر ئەردی.

صەنەما سوپ ژ صەمەد شەوقی ژ حەق دایە وجۆدی

گەر عەزازیلی بدیتا نەدبەر غەیری سچۆدی⁴³

جانان سوپ ژ خودایە، لەو وهختی دیار دبن، روئاهیی و دلەبری ل دۆرماندۆری دوهشینن.. جوانی هند بالکیش و زۆرە، هەمی بوونەوهران بو خوە رادکیشت، ب خوە وهختی خودای گۆتیە عەزازیلی سوجدەیی بو ئادەمی ببە و نەبری، چونکی ئەقینییا خودای د ناخی ئادەمی دا قەشار بوو و عەزازیلی نەدیت، لی هەکەر ل شوونا ئادەمی هەوی بایە، سوپا جوانییا خودای دا لی شەوق

42 روو دکەتە هەفگرتنا جان ب جانی، نەخو ئەقینداری ژ گەهشتنی (ب یاری را) دێ چ مەرەما دی هەبت!

43 بتا سوپ ژ خودای، ب هاتنا تە شەوقا خودای دا دنیا، هەکەر عەزازیلی (ئیبلیسی) دیتبایە، ژبلی پابۆسی هیچ تشتەک دی نەدکرا! ئەقە ئاماژەیه ب هندی کو عەزازیلی سوجدە بو ئادەمی نە بر لی دا بو دلەبری (هەوی) بت هەکەر ئەو ل شوونا ئادەمی دیتبایە.

قەدەت و عەزەزىل دا سىفەتەى خودايى ل ھەوىى بىنت و ئىكسەر
كەقتە سەر چۆكان و پابۆسى بۆ كەت.

گەر بدیا ئەو سەنەما سوپ جەمیل

نازلى نەردان ئە دبوو جبرائیل⁴⁴

جوانى كو سىفەتەكى خودايە و ژى ھاتىە ئەردى و كەقتىە
جانى سوپشرىنان، خوداى ئەقینى دايە خودان دلان و پى جوانىى
دبىنن. تىرا ھندى دكەت خەلك بزانن خودايەكى ھەق ھەيە و پى
نەدقيا جبرائیل پەيامى بۆ پىغەمبەران بىنت، چونكى جوانى (و
ئەقینى) نىشانىن ھەبوونا خودايى ھەقن و ھەوجە ناكەت كەس بۆ
كەسى بىژت يان فرىشتەيەك ژ ئاسمانى بۆ ئەقى مەرەمى بەيتە
خوارى. ھەكەر خودا (ب سىفەتىن خوە) ل ئەردى بت و دگەل مە
يان د ناخى مە دا بت، بۆ چيە جبرائیل سرۆشى بىنت؟ مرۆف (ب
جوانىى و ئەقینى) سرۆشن.

خودا ب خوە د ناخى مرۆقىدا بت، سرۆش و دىن و
پەراستن بۆ چنە؟! ئەقە وەكو ويیە بەرى رەش د دلئ
بسورمانەكىدا بت، ئەو بسورمانە دى چ ل قوبلەيى كەت؟ و
وختى بىرست قوبلە ل كىقەيە؟ يان دگەل خەلكى بەرى خوە بدەتە
قوبلەيەكى، بىگومان، يان دى بىئاگەھ و نەزان بت يان دوپوو و
درەوين بت.

44 گەر جبرائیلی پەیکەرا سوپ جوان دىتبايە، دانەدبەزى ئەردى – سرۆش بۆ
كەسى نەدئینا، سرۆش ل ئەردى ھەيە / كەس نانى بۆ نانپىژى نابت!

هۆسا ئەم دشتيىن ئاقەرپۆكا ھزرا مەلایى جزیرى یان
ستوونا ئاقین (جوانى و ئەقینی) ببینین و بزاقى بکەین،
ئاقامیەكى كوردی لسەر ئاقا بکەین، بەلكو خانیهكى بۆ كوردان ل
ئاق تاخى گەلان ئاقا بکەین.

ئافراندىن

ھەر وەختى مۇڭ ھۇشيار بوۋى و فەھمكىرى، ھندەك پىرسىيارىن گەۋھەرى ژ خۇە كرىنە؛ ھەبوون چىيە؟ چاۋا پەيدا بوۋىيە؟ شەف و رۇژ چىنە؟ ئەرد و ئاسمان چىنە؟ باران چاۋا دەھىت؟ برووسى و بەلەدى چىنە؟ ئەز چىمە؟ ژ كىفە ھاتىمە؟ دى كىفە چىم... ھند ژ ئەقان پىرسىياران. ئەو بوو ھەر دىن و ھندەك جاران ھەر ئايىن و رىيازەكى ژى، چىرۆكەكا جودا بۇ ئافراندىن ھەبوو. ھەر بۇ نمونە، دى ھندەك چىرۆكىن ئافراندىن رىزكەم، داکو بىنە مېژوو و بناغە بۇ ئەقى چاپتەرى پرتووكى.

ئافراندىن ب گۆرەى سۆمەرىيان

ل دەستپىكى خۇداقەند نىمۇ (خۇدايا ئاقى) تەنى ھەبوو. نىمۇيى خۇداقەند ئان (خۇدايى ئاسمانى) و كى (خۇدايا ئەردى) بوون. ھەرسى پىكفە بوون تاكو ئان چۆيە دىبەر كىفە و ئەنلىل (خۇدايى باى) بووى. ئەنلىل سرت و چەلەنگ بوو و نەشىيا خۇە ل ناقبەرا ئان و كى بگرت.. وەختى ب ھىز كەفتى بابى خۇە ئان بلند كر و بوو ئاسمان و داىكا خۇە كى نىمكر و كرە ئەرد و بۇ خۇە بىياقەكا بەرفرەھ ل ناقبەرى چىكر.

بۇ ئەنلىلى ئەو تارىكىيا تلچاڭ خۇەش نەبوو، كورەك بوو ب ناڭى نانا (خۇداقەندى ھەيف) داکو تارىكىي قەرەقىنت. و نانا كورەكى ژ خۇە رۆھنتر بوو، ناڭى وى كر ئۆتۆ (خۇداقەندى رۇژ يان ھەتاف).

ھۆسا پانتیۋنا خوداڤەندان بەردەوام بوو تاكو كاملان
بووی.. ھینگى خوداڤەند نەچار بوون ھەمى شۆلان ب دەستىن خوە
بکەن.. لى دگەل وەختى ب شۆلىڤە بىزار بوون و ھاوارا خوە
گەھاندنە ئىنكى (خوداڤەندى بارانى)، ئىنكى گوھ نەدا گازندەيىن
وان، ئەڤجا ھاوارا خوە گەھاندنە نىمۆيى يا گۆتیه ئىنكى
چارەيەكى بۆ ببينه.

نىمۆيى گۆت:

لاوى من، رابە سەر خوە و تىشتەكى ھەژى چىكە.

بۆ خوداڤەندان كۆلەيان چىكە دا شۆلى پىشڤە بکەن و
خزمەتا وان بکەن.

ئىنكى، پشتى ھزرا خوە كرى، گۆتە نىمۆيى:

ئەو بوونەوەرین من ئنىهتا چىكرنى كرى دى چىكەم.

ئەز دى لسەر وئىنەيى خوداڤەندان چىكەم.

مستەكا ھەريى ژ بنى ئاڤا كوور راکە.

و بدە پىشەكارين خودايى داکو بکەنە تەقن.

پاشى ب ھاريكارى يا نىماخى، دايكى

تو ئەندامان ژ تەقنى چىكە.

ھىنگى خوداڤەندىن زانى دى ھىنە رەخ تە.

و تو دى چارەنڤيسى نەوزادى بۆ ديار كەى.

و نىماخ دى وىنەيى خۇداقەندان دەتى.

ئەو دى مرۇف بت⁴⁵.

ئەفسانە دىيىت؛ نىماخى شەش جۆرىن مرۇقان چىكرن،
وختى ئىنكى لى نىرى، دىت تەژى كىماسى بوون. ئەقانىە
چارەنقىسى وان ھاتەنقىسىن و كرنە شۆلكەر و خزمەتكار بۆ
خۇداقەندان و مەزنان. ئىنكى، داكو نىماخى ئالۆز و شەپرزە
بكەت، نموونەيەكى دى و تەژى خەلەتى چىكر، دا نىماخ نەشىت
چارەنقىسى وى ديار بكەت.. ئەو بوو نەشىيا و مرۇقى چارەنقىسى
وى نەديار ھاتە مەيدانى.

ئافراندىن ب گۆرەي زەرادەشتيان

زەرادەشتيان ئىك چىرۆكا پىكقە گریدای بۆ ئافراندىن نىنە.
لى ئەم دىيىن دو قۇناغان بىيىن، ئىكەمىن قۇناغ ئەو وەختى
جانى تەقايى يان خۇدایى مەزن (زورقان)⁴⁶ دو ھىزىن ھەقدژ پەيدا
كرىن و ھەردو ھىز (ئاھورا مەزدا و ئەھرەمەن) نوونەراتىي باشىي
و خرابىي دكەن.

45 بىنپە: <http://www.mesopot.com/old/adad9/4.htm>

46 بىنپە: <https://en.wikipedia.org/wiki/Zurvanism> و
<https://en.wikipedia.org/wiki/Zoroastrianism> زورقان يان زەرقان
ئىكە و مايتىنەكەرە. رەگى پەيغى دگەھتە زەمانى و چونكى زەمانى دەستپىك و
دوماھىك نىنە، لەو بۆ نافرنا ھىز يان ئىدەرئ تەقايى بكار ھاتىە.

پشتی ئاھۆرا مەزدا و ئەھرمەن پەیدابووین، ھەرنێکی بەرانبەر یی دی تئەت چیکرن؛ ئاھۆرا مەزدای ھەبوون ل شەش قۆناغان ئافراند، ب ئافراندنا ئاسمانی دەست پئ کر و ب مرۆقی دەستیکی (مەشیە و مەشیانە) ب دوماھی ھات. ل ناقبەری ئاف و دەریا، ئەردو و گیا و درەخت، پاشی گیانەوەر ئافراندن.

ھەژی گۆتئیە کو ئاھۆرا مەزدای کو ژیدەری سپەنتا مینەقیە، مرۆف بو ھاریکاریا خوہ ل شەری دژی ئەھرمەنی ئافراندیە. بەرانبەر ئەقی ئەھرمەنی کو ژیدەری ئەنگرە مەینەقیە، بئدنیا ئافراندیە و ھەمی تئەتین زیانبەخش و ھەردو د شەپەکی ئەبەدیانە تاکو ئاھۆرا مەزدا ب ھاریکاریا جانین خیرخواز دشیئە ئەھرمەنی و دوماھییا دنیا ی دەیت⁴⁷.

د گاتیان دا ھاتیە:

کی ژ دیرزەمان وەرە ھەیە؟

کی چەرخا روژی و ھەیقی دانایە؟

کی ئەرد راگریە و ئاسمان بلند کریە نەکەقت؟

کی ئەرد ھشینگریە و باران ئانینە؟

کی ھزین باش پەیدا کریە؟

47 چقی دیی چیرۆکی زورغان تیدا نینە، ئاھۆرا مەزدا جہی وی دگرت و ئاھۆرای ھەردو ھیزین ھەقدژ؛ سپەنتا مینەقی و ئەنگرە مینەقی ئافراندینە و ھەردو ھیز ل ئاستی ھزری و گۆتئی و کاری دکەفنه شەپەکی ئەبەدی..ھتد.

کئ بۇ بيرانينا خەلکى شەف و سپيڭدە و نيفرؤ بكارئانينه؟
کئ چيل و دهوار ئيخستينه خزمەتا مروؤفي؟
کئ خەلک فيري قەدرگرتنا دايک و بابان کرينه؟
کئ ژبلى سپهنتا مينهفي و کئ هەر تشتهکئ باش ل جيهانى
چيکريه؟

ئافراندين ب گۆرهى جهوويان

جهوويان، وهكو خودانين كه قنترين دينى بيغه مبهردارى
ساميان، سهرهاتيه كا تايبهت ههيه.. تهورات دبيژت⁴⁸ : ل
دهستپيكي خوداي (يههوي) ئاسمان و ئهرد ئافراندين. ئهرد چۆل و
هۆل بوو و دهريا تاريستان بوو، و رهوانى خوداي ل هنداف ئاقى
ددۆلاند. خوداي گۆت بلا رۆناهى ههبت و رۆناهى پهيدا بوو.
خوداي ديت رۆناهى باشه، و رۆناهى ژ تاريكيى جودا كر. خوداي
گۆته رۆناهيى رۆژ و گۆته تاريكيى شەف. و ئيقار پهيدا بوو و
سپيڭدە هات- ئەفە ئيکه مين رۆژ بوو.

ئو خوداي گۆت، بلا قهنته ره بکهفته نافا ئاقى. هؤسا
خوداي قهنته ره چيکر و ئاقا ل بن قهنته ري ژ يا ل سهر جودا كر. و
وهسا چي بوو. ئو خوداي گۆته قهنته ري ئاسمان و ئيقار بوو و
سپيڭدە هات- ئەفە دووهم رۆژ بوو.

48 بئپره: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Genesis+1>

ئو خوداي گۆت بلا ئاڧا ل بن ئاسمانى ل جھەكى كۆم ببت،
بلا ئاڧا ھشك ديار ببت. و ھەسا قەومى. خوداي گۆتە ئاڧا ھشك
ئەرد و گۆتە كۆمىن ئاڧى دەريا. و خوداي ديت ئەڧە تىشتەكى
قەنجە. پاشى خوداي گۆت؛ بلا شىنكاتى لسەر ئەردى ھەبت: گيا و
دەختىن تۆڧ ھەلگر ل ئەردى ھشىن بىن و فىقىي تۆڧدار بگرن،
ھەرنىك و جۆرى خوە. و ھەسا قەومى. ئەردى شىنكاتى دا: گيايىن
تۆڧى ب گۆرەى جۆرى خوە دەن و دەختىن فىقىيىن تۆڧدار ب
گۆرەى جۆرى خوە پەيدا بوون. و خوداي ديت ئەڧە قەنجە. و ئىڧار
بوو و سىپدە ھات- ئەڧە سىيەم رۆژ بوو.

و خوداي گۆت؛ بلا رۆناھى ل بانى ئاسمانى ھەبت داکو
رۆژى ژ شەڧى جودا بکەت، و بلا ئەو بىنە نىشان بۆ يادىن پىرۆز
و رۆژان و سالان. و بلا رۆناھى ل بانى ئاسمانى دا رۆناھىيى بەدەتە
ئەردى. و ھەسا قەومى. خوداي دو رۆناھىيى مەزن چىكرن-
رۆناھىيا مەزنتەر دا رۆژى و يا بچووكتەر دا شەڧى. ھەروەسا سىتير
ژى چىكرن. خوداي ئەڧە ل بانى ئاسمانى دانان داکو رۆناھىيى ل
ئەردى بکەن. داکو رۆژى و شەڧى برېڧە بىەن و داکو رۆناھىيى ژ
تارىكىي جودا بکەن. و خوداي ديت ئەڧە قەنجە. و ئىڧار بوو و
سىپدە ھات- ئەڧە چارەمىن رۆژ بوو.

و خوداي گۆت؛ بلا ئاڧ تەژى بوونەوەرین زىندى ببت، و
بلا بالندە ل ھنداڧ ئەردى ل سەرانسەرى بانى ئاسمانى بڧرن.
ھۆسا خوداي بوونەوەرین مەزنىن دەريايى ئاڧراندن و ھەرتىشتى
زىندى د ئاڧى دا و ئەوین تىدا دگەرن، ھەرنىك و جۆرى خوە، و

ھەمى بالندەيىن چەنگدار، ھەرنىك ب گۆرەى جۆرىخ خوە. و خودارى ديت ئەفە تىشتەكى قەنجە. خوداى پىرۆزى ل ھەميان كر و گۆت: پىتدار بن و زىدە بكن و ئاقىن دەريايان پر بكن، و بلا بالندە ئى ل ئەردى زىدە بكن. بوو ئىقار و بوو سىپىدە- ئەفە پىنجهمين رۆژ بوو.

و خوداى گۆت؛ بلا ئەرد بوونەوهرين زىندى ب گۆرەى جۆرين وان بدەت: كەوال، بوونەوهرين د ئاخى را، و گيانەوهرين كۆفى، ھەرنىك ب گۆرەى جۆرىخ خوە. و ھەسا قەومى. خوداى گيانەوهر دەھبە ب گۆرەى جۆرين وان چىكرن، و يىن كەھى ب گۆرەى جۆرين وان، و ھەمى بوونەوهرين پەيندە ل ئەردى. و ئەفە قەنج بوو. پاشى خوداى گۆت: دا مروقى لسەر شكلى خوە و ھەكو خوە چىكەين، داكو ماسيىن دەريايى و بالندەيىن ئاسمانى بندەست بكت، ھەروەسا كەوالى و گيانەوهرين كۆفى و ھەمى بوونەوهرين پەيندە لسەر ئەردى كۆنترۆل بكت. ھۇسا خوداى مروف لسەر شكلى خوە چىكر، لسەر وينەيى خوداى ئەوى ئەو ئافراندى؛ نىر و مى ئەو ئەو ئافراندىن. خوداى ئەو پىرۆز كرن و گۆتى؛ بەردار بن و زىدە بكن، ئەردى تەئى بكن و بندەست بكن. سەردەستى ماسيىن دەريايى و بالندەيىن ئاسمانى بن و ھەر بوونەوهرەكى پەيندە لسەر ئەردى. پاشى خوداى گۆتى ئەز دى ھەر گيايەكى تۆفھەلگر لسەر روويى ئەردى دەمە تە، دگەل ھەر درەختا فيقىي ب تۆف دگرت. ئەو دى زاد بن بۆ تە. و بۆ ھەمى دەھبەيىن ئەردى و ھەمى بالندەيىن ئاسمانى و ھەمى بوونەوهرين پەيندە لسەر ئەردى- ھەرتىشتەكى ھەناسەيا ژيانى ھەيە- ئەز دى رووھكىن

شین وەکو زاد دەمی. و وەسا بوو. خودای هەمی تەشتین ئافراندين دیتن، و گەلەک باش بوو. و ئیقار هات و سپیده- ئەو شەشەمین روژ بوو.

ل هەفتهمین روژ ئ خودای بیهنا خوە قەدا.

من چیرۆکا ئافراندين ب گۆرهی جهوویان ب درێژی ئینا، چونکی ئافراندين ب گۆرهی فلهیان و بسورمانان ئی هەمان چیرۆکە دگەل هندهک جوداهیین بچووک⁴⁹.

49 چونکی قورئان نه ب گۆرهی زنجیرا دەمی هاتن خواری نهژی ب گۆرهی بابەتان هاتیه کۆمکرن، ئەو ئایهتین باسی ئافراندين دکەن، لسه کۆمەکا سۆرهتان بەلاڤه بووینه. ل خواری دئ هندهک ئایهتان ریزکەم، لیکدان و هەقبەندی و وەکەفی بۆ هەوه:

ل کنار هەشت ئایهتان باسی ئافراندين ئەردی و ئاسمانان د شەش روژان دا کریه، بۆ نمونە:

ئەوی ئاسمانان و ئەرد د شەش روژان دا چیکرن و چۆ سەر تەختی پاشانین.. ((هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ...)) (57 الحديد: 4).

مه ئاسمانان و ئەرد و ناقبەرا وان د شەش روژان دا ئافراندين و ئەم ماندى نەبووین ((وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ [ق:38]).

ئەبوهورهیره گۆتیه: پیغمبەری دەستی من گرت و گۆت: خوی، نافی وی سەرفەراز و گرافی بت، ئاخ ل روژا شەمبەیی ئافراندين، و چیا لی ل روژا ئیکشەمبەیی ئافراندين، و درەخت ل دو شەمبەیی ئافراندين، و کریتی ل سێشەمبەیی ئافراندين، و روئاهی ل چارشەمبەیی ئافراندين، و پەیندە (گیانەوهر) ل پینجشەمبەیی بەردانی، و ئادەم، سلاف لی بن، پستی ئیقار لی روژا ئەینیی، ل دوماهییا

ئافراندى، ل ساتين دوماهين ئىكەن، ل ئافىرا ئىقارنى و شەقى، ئافراندى.
 (أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم بيدي فقال " خلق الله ، عز وجل ، التربة يوم السبت . وخلق فيها الجبال يوم الأحد . وخلق الشجر يوم الاثنين . وخلق المكروه يوم الثلاثاء . وخلق النور يوم الأربعاء . وبث فيها الدواب يوم الخميس . وخلق آدم ، عليه السلام ، بعد العصر من يوم الجمعة . في آخر الخلق . في آخر ساعة من ساعات الجمعة . فيما بين العصر إلى الليل ").

ئەرى ئەوئىن كافر بووين ئەدىتن ئاسمانان و ئەرد پىكفە پەچروومە بوون و مە
 ئىكفە كرن و مە ئى ئافى ھەرتىشى زىندى چىكر ، جاوا باوھرىن ئائىنن ﴿ أَوَلَمْ يَرِ
 الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ
 أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴾ [الانبيا:30].

ئەوى ھەفت ئاسمان لەسەرىك ئافراندىن، تو ھىچ ئالسىھەنگىھەكى د ئافراندىنا
 خوداى دا ئابىنى، بەرى خوە بەدىن ئەرى تو كەلشەتەيەكى لى دىبىنى. پاشى
 لى بىئىرە ھە دى دىدە شەمەزار و كۆفاندار ل تە ھەگەرت. و مە ئاسمانى نزم ب
 ھەنەركان خەملاندىيە و مە كرىيە بەرباران شەپتانان و مە بۆ وان كورى
 بەرھەفكرىيە ﴿ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَّا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَافُوتٍ
 فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ (3) ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ
 حَسِيرٌ (4) وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ
 السَّعِيرِ (5) ﴾ [الملك:3-5].

بىئىزە ئەرى ھوون كافرئى ب ئەوى دكەن يى ئەرد د دو رۆژان دا ئافراندى و
 ھوون ھەقركان بۆ چىدكەن ئەو ھە خودانى عالەمىن. و د چار رۆژان دا، جھگىر
 (چيا) لەسەر دانان و پىرۆزى لىكر و زاد –بۆ ھەرتىشى– پىقان، وەكھەف بۆ
 پارسەكان. پاشى ھەلچۆ ئاسمانى دوومان و گۆتى و گۆتە ئەردى ب خوە يان
 ب زۆرى وەرن، گۆتن ئەم ب خوە ھاتىن. ﴿ قُلْ أَيْنَكُمْ لَنْتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ
 فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (9) وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ
 فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ (10) ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ
 دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ (11) ﴾ [فصلت:9-11].

ئەفە دگەل چىپۆكا ئافراندى ب گۆرەى تەوراتى دىمەنەكى ئىسلامى بۆ چىپۆكا
 ئافراندى بەرچاف دكەن. راستە ھوورھوورك تىدا نىنن، لى وەكھەفى و

ئافراندىن ب گۆرەى جزىرى

ئافراندىنا جىھانى

دېت ھىند ب سانەھى نەبت مروڧ چىرۆكەكا ئافراندىنى ژ ھەلبەستىن جزىرى دەرىنت، يان مروڧ ھىزىر بىكەت، مەلایەكى ۋەكو جزىرى تىشتەكى جودا ژ چىرۆكا ئافراندىنى ب گۆرەى ژىدەرىن ئىسلامى ھەبت.. لى مەلای دىتن ۋ فىلوسوفىيەكا جودا ھەيە، ۋ ۋەسا دەھىتە پىشېبىنكرن كو چىرۆكەكا ئافراندىنى ژى ھەبت.

ئەقال خوارى بزاڧەكە بۇ لىكدانا پرتىن چىرۆكا ئافراندىنى ژ ھەلبەستىن جزىرى.. ھىقىيە بىشىم دىمەنەكى گىشتى ژى بئافرىنم، بىشىت چىرۆكەكا كوردى بەرچاڧ بىكەت.

جزىرى فەرموۋىيە:

جوداھى دىارن. دېت، ئافراندىن ب روژان، ئانكو ب مېژوو سەرنجراكىش بت، نەخاسمە خودا د ئىسلامى دا دىبىژتە تىشتان چى بە چى دىن، ھەروەسا روژا خوداى ب گۆرەى ئىسلامى ھەزار يان پىنجى ھەزار روژىن ئەردىنە. ئەڧجا پىرسىار ئەۋە؛ ئافراندىنا جىھانى ۋ بوونەۋەران ب روژىن خوداى بوۋىيە يان ۋەكو تەۋراتى ب روژىن ئەردى بوۋىيە؛ بەرسڧ ل نك شروڧەكارىن دىنى ۋ دەقىن پىروژە.

چاۋا بت، ھىقى ئەۋە دىمەنەكى ھىزى لدور ئافراندىنا جىھانى بۇ ھەۋە پەيدا بىت، داكو پىكڧە دگەل ئافراندىنى ب گۆرەى جزىرى ھەڧبەر بىكەين.

الله سه جه رگاها نه زهل
یه لمؤمن عشقی شوعله دا
نوورا جه مالا لهم یه زهل

ذاتی (ی) ته جه لایا خواه دا

ل نه زهل و هختی خودا ته نها و تهک و هیچ تشتی دی نه هه ی، وهکو مؤم ژ مؤمنی هه ل دبت، خودای نه قینی و جوانی ژ خواه دانه تشتان، ئانکو خودای، ماده ب جوانی و نه قینی یا خواه هه لکرن، یان هه ردو ساخله تین خواه دانه تشتان.

ب خواندنا پشت ریژان، وهختی خودای جیهان ئافراندی، ماده هه بوو و خودای ژ ماده یی هه یی تشت چیکرینه. نه قجا، ل نه قی رهوشی، خودا ئافرندیه نه په یداکه ری ژ هیچ.

به ری، به ری دامکا توخمان بهیته زانین و دارپشتن، مروقان هزر دکر، هه بوون ژ چار توخمان پیکدهیت: ئاف و ئاگر، ئاخ و با. نه قه هه رچار توخمین دیرین بوون. جزیری گو تیه:

حه تتا ب میزان چار نه صل

ب هه قرا نه بن جمع و وه صل

جسمان ژ هه ق نابن نه صل

بازو ژ بازو شهق نه دا

ب گۆرهی ئەقی چارپۆزکی، جزیری گۆتیه، تاكو ب ریژهیهكا دیار ئەف هەرچار توخمه ل تشتهکی کۆم نهبن، بوونهوهر چینابن. ئانکو هەر بوونهوهرهک ل ئەقی جیهانی ژ کۆمیوونا ئەفان هەرچار توخمان ب ریژه چیبووویه.

ئەقجا، خودا و ماده ههبووینه و خودای ب تهرازی هەرچار توخم لیکداینه و بوونهوهر لسهه ئهردی ژ چیکرینه. ئەو تشتین چیکرین (جوانی و ئەقینیا خوه) تیکریه.

لی ئەفه ئالیهکی دیمه نییه، ئالیی دی دوجیهانییا پلاتوی دئینه بیرا مروقی. جزیری هزر دکهت؛ ههرتشتهک وینهیی تشته:ی رهسهن و توخمه ل جیهانا بلند و خودایی. ئانکو ئەف ههبوونا مادی و بهرههست، سیبهه یان وینهیی جیهانا خوداییه.

جزیری فهرمووویه:

ئهو شکل و صورهت سهوورین

ئهصلن ل باالا زهیینین

نسبهت ب وان نهه سایهیین

تهرتیبی خه للاقى وه دا

هۆسا، ب گۆرهی جزیری، ئەم سیبههرا جیهانا دینه و ئەف جیهانه لبهه یا دی ژ هەرچار توخمین بهرنیاس هاتیه چیکرن. ههلبهت ئەف وی ناگههینت کو جیهانا دی، پهیداگری نهبت.

ههلهبت پشتی ئەف جیهانه لبهرا یا دی هاتیه چیکرن،
ههوجهی مانئ و بهردهوامی بی بوویه.. ئەقه ژی ب خوه زیده کرنئ
هاتیه ئەنجامدان. جزیری، نیژیکی تشتهکی ئەزهلی ل جیهانا
مهزن نیپیه و گرنگی نه دایه ئافراندنا وئ.

چاوا بت، جزیری گۆتیه:

ئهشیال پهی ههف وهلدیم

یهک یهک ژ وهصلئ بهددین

ههم مه صدهرین ههم مه وردین

ئئی قولزومی نه ورهشحه دا

هؤسا گغزا هه بوونئ و بهردهوامی پهیدا بوو: ژ جیهانا
خودایی و توخم ئەف جیهانه وهکو چرا ژ چرای ههلدبت یان
وینهیی د ئایینهیی دا دهیته دیتن، پهیدا بوویه و تشتین هه نه ژ
ههف دزین و ژیکجودا دبن. ئەقجا، ههر بوونه وهرهک لسه
ئهردی، وهکو ئاگری ههلدکته، ههم ژیده ره ههم قهریژه؛ ژ
ئیکی پهیدا دبت و ئیکی پهیدا دکته.

ژبلی ئەف جیهانه وهکو جیهانا دیه یان سیههرا ویه یان
وینهیی نهینکییی ویه، ئەم نهشین چو هورهورکین دی ژ
تیوریا جزیری بزاین. جزیری ههچوهکو بیژت؛ جان شؤلا خودانی
منه، ئەز نهشیم چو ژئ بزائم. لی ئافراندنا مروقی چاقرۆهیهکا
باشتر ههیه، دی لی راوهستین.

ئافراندا مروۇشى

ھندى جزيرى گرنكى ب ئافراندا مروۇشى داي، ھند گرنكى ب يا جيھانى و بوونەوھەرىن دى نەدايە. وا ديارە، چونكى مروۇف ب گۆرەى گەلەك سوڧيان، جزيرى دگەلدا، ھەبوونا بچووكە يان چرايەكى ھەلبوويە ژ روۋناھى يا پيشين يان ويئەيەكى نەينكىيى خودايە ل رەوشا سيبەرى⁵⁰، ئانكو (وھك) ە لى (بى)يە؛ ب فورم و شىكل وھكو خودايە، لى ھىچ شىانەكا وى وھكى وى نينە، ژبلى

50 چونكى جزيرى بسورمان بوويە، پىدفيە ئەم ل تىشتەكى ژ ئافراندا مروۇشى بەر چاف بگەين. وھكو ئەم دزانين تەورات و ئنجيل دىيژن: خوداي مروۇف لسەر شىكى خوە چىكرىە. د ئىسلامى دا، ئەف روۋنى و ئاشكرايى نينە. ئەم دىيىن ژ سى ئايەتان گەوھەرى ئافراندا مروۇشى ب گۆرەى ئىسلامى بەرچاف بگەين:

- مە مروۇف ژ تەقنى ژ ئاخەكا ھلوو چىكر (وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمِإٍ مَسْنُونٍ- الحجر 26).
- مە مروۇف ب باشتري تەرز چىكر (لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ – التين 4).
- ھەر وھختى من دروستكر و ژ جانى خوە پفكرى پابوسى بۇ ببەن (فَأَدَأُ سَوِيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ- الحجر 29).

سوڧيان ب تايبەتى، ئەف ھەرسى ئايەتە رىزكرينە و ژى خواندينە كو لەشى مروۇفى ژ ئاخىيە و بى بەھايە، نەخاسمە ھندەك شروڧەكارين بسورمان، ئاخا مروۇف ژى چىبووى ب گەنى شروڧە كرىە، ئەفە ئىك. دو، (احسن تقويم) كو باشتري تەرز يان قالبە پىدفيە قالبى خوداي ب خوە بت، ل ئەفنى سوڧى بەرەف تەوراتى و ئنجيلى چۆينە كو گوايە مروۇف ل شىكى خودايە. سى، ژ جانى خوە پفكرى، ل نك ھەمى سوڧيان ئىك مانا ھەيە كو جانى مروۇفى ژ خودايە. ھۇسا مروۇف ژ ئاخىيە، لى ب فورمى خوداي و جانى ويىە.. و ئەفە گەوھەرى تيۇرىيا جزيرىيە وھكو دى پاشى بينين.

سيبھرا ڪاريڻ وي. ھهلبهت ٺھڻ تيوريه، ھهلبڙارتني بڙ مروقي
ناھيٽ، لي جھي ھندي نينه لي راوھستين.

دا ڦهگهريه پرسیارین گهوههري؛ ٺهري مروڦ ڙ چي
پيڪهاتيھ؟ چاوا ھاتيھ ٺافراندن؟ بڙچي و ڪي ٺافراندیھ؟ دوماھيڪا
لھشي و ھوشي و (جاني) چيھ؟..ھتد ڙ ٺھڻان پرسیارین ھهركهسي
ڙ خوه ڪرين و بهرسڦين گونجاي بڙ نهديتین.

من دڦيت ل دهستيڪي تيبينيهڪي بيڙڪ ڪو مهلاي رهنگه
تيڪه لڪرنا دو تيوريان بڙ تيوري يا خوه بڪارئيئاينه؛ ٺاليي وي يي
دهستيڪي، پتر نيزيڪي ٺهفسانهييھ، لي ٺاليي ٺهردی، پتر خوه
نيزيڪي ٺهردی دڪهت و مهنتقي سهردهمي خوه دڪهت. ٺهڦه ڙي ب
دروستي دينه؛ دين ڙ باوهريي ب شروڦهڪرنهڪا ٺهفسانهيي بڙ
ههبووني دهست پي دڪهت و ب مهنتقيڪرنا ٺهوان باوهريان ب
دوماھي دهيت.

دا ڙ دهستيڪي دهست پي بڪهين؛ وهختي خوداي برپار داي
جيھاني و مروقي بٺافرينت، يان دا ڙ خوداي ب خوه دهست پي
بڪهين. مهلاي گوٽيه:

ھهريهڪه و دي يهڪ بمينت نهووهل و ٺاخر يهڪه

لاجورمه نابت دو بن ني دي بمينت ههريهههبوو

د ٺهڦي ههلبهستي دا جزيري، ھندهڪ راستين رھا
دبيڙت: خودايهڪ تهنھا هههبوو و ههيه و دي ههبت، دهستيڪي ٺهه
بوو و دوماھيڪ ڙي دي ٺهه و بت، نابت دو هيڙين رھا و ٺهههدي

ههبن، و ئەف جیهانا قەرپێژ ژ خودای رهوشه‌کا به‌روه‌خته و دێ
هەر زڤرتە ژێدەری- ئانکو هه‌بوون به‌رژه‌نگا (عرض) گه‌وه‌ریه و
به‌رژه‌نگ به‌رده‌وام نینه.

ب ئەف، و ب گۆره‌ی جزیری، ئیک راستیا ره‌ها هه‌یه و
به‌س، ئەو ژێ خودایه‌.. ئەفین دی به‌رژه‌نگن و نامینن. ئەفجا،
هه‌بوون پیکه‌فه، ژ خوه‌یه‌کی گه‌وه‌ر و نه‌گه‌ۆر پیکه‌هیت، دگه‌ل
به‌رژه‌نگین به‌رگه‌ۆر؛ گه‌وه‌ری سهرمه‌دی خودایه و به‌رژه‌نگ
تشتین دینه.

و مه‌لای گۆتیه:

حوسن و حوب ذاتی قه‌دیمن لی جودا بون نه‌و ژ یه‌ک

لی نها نسمن حدوئی حکمه‌ت و ته‌فصیل وه‌ بوو

ب ئەفان هه‌ردو ریژان، مه‌لا دو درۆف یان ساخله‌تین
گه‌وه‌ری خودایی بو مه‌ دیار دکه‌ت کو گوايه، ئەو گه‌وه‌ره ژ
جوانیی و ئەفین پیکه‌هاتیه (دگه‌ل ساخله‌تین دی کو پیدفیه هه‌بن،
وه‌کو؛ زیندی، هه‌مه‌هیزدار، شیاندار، ئافرنده‌..هتد).

قوناغا دی، قوناغا ئافرانندییه ژ که‌رسته‌یین هه‌یی
(هه‌رچار توخمین دیرین-ئاف و با و ئاگر و ئاخ). ب گۆره‌ی
مه‌لای، هه‌می تشتین ئافرانندی ژ ریژه‌یه‌کا جودا ژ لیکدانا هه‌رچار
توخمان پیکه‌هاتیه. ب گۆتنه‌کا دی، پارچه‌یه‌کا ئاخ دگه‌ل دو
پارچه‌یین ئافی دگه‌ل نیف پارچه‌یا ئاگری و سی پارچه‌یین بای،
گیانه‌وه‌ره‌ک ژێ چیبووویه.. و ریژه‌یه‌کا گیانه‌وه‌ره‌کی دی چی

دکەت. دبت ئەفرۆ ئەم سادە ل ئەقئ تیۆریی بنیپین، لی بەری چارسەدسالان، ئەقە هزرکرهکا مەنتقی و زانستیە بۆ سەردەمی خوہ و پینگاقەکا مەزنە ل ناف جقاکئ کوردستانی، کو توخمئ هەمی تشتان ئیکە، لی ریژەیا ژئ-پیکهاتنی جوران پەیدا دکەت.

جزیری فەرموویە:

هەتا ب میزان چار نەصل

ب هەقرا نەبن جەمع و وەصل

جسمان ژ هەف نابن فەصل

بازۆ ژ بازۆ شەق نە دا

ئەقجا، ئەوا ل جیروکا ئافرانندی ئەم دبیژینی پەیکەرئ تەقنی، ل قر دبتە ریژەیا هەرچار توخمین سەرەکە بۆ هەبوونی و ژیانئ د پیکهاتنا لەشی دا. ب ئەقئ لەشی مادی یان پەیکەر دەیتە دروستکرن.. پاشی پەیکەر هەوجەیی زاخی یان تیھنی یان جانییە.. ئەقە دئ دگەل پەیدا بت یان ژ دەرقل بۆ هاتیە؟

ل قر بەرسف هند ب سانهی نینە.

چونکی دین، باسی (پفکرنا جانی) دکەن و مەلا باسی جوانی و ئەقینی یا خودایی دکەت! ئەری جوانی و ئەقینی وەکو دو گەوهەرین خودایی و داینە مروقی.. دبنە جانی هاتیە پفکرنا یان جان ژ جوانیی و ئەقینی جودایە، و دبتە سییەمین توخمئ خودایی د لەشی مروقان دا؟!

ئەفە ژى ھەوجەى پتر لى گەرانى و لىكۆلينييه.

جزيرى فەرموويه:

الله سه حەرگاها ئەزەل

يەلمۆمى عشقى شوعله دا

نوورا جەمالا لەم يەزەل

ذاتى (ئى) تەجەللایا خوە دا

ب گۆرهى ئەقى، ئىكەمین لیقینا خودای ئیخستیه ھەبوونا
مادی، ب ئاشکراکرا جۋانى و ئەقینین خوە بووینە؛ جۋانىی شکل
دا تشتان و ئەقینی لقی (جان) دای. ئەفە من بەرەف ھندى فە
دبت کو بیژم؛ جۋانى بەرانبەر پەیکەرئ تەقنییه د چیرۆکا
ئافراندى دا و ئەقینی جانی پفکریه کو زاخ و ژیان دایه پەیکەران.

ل ھەمان واری مەلای گۆتیه:

حوسن و حوب ذاتى قەدیمى لى جودا بوون ئەو ژ یەك

لى نها نسمى حدوئى حیکمەت و تەفصیل وه بوو

یەك د ذاتى سورشرینان بوو جەمال و حوسن و سور

یەك د قەلبى ئەھلى دل ناسر و جەلا ئو جەذبه بوو⁵¹

51 جۋانى و ئەقینی ژ خودانینە، وەختى خودای بپیارا ئافراندى دای، و
ئەف دنیايا ھەپه پیکفە ئافراندى، جۋانى دا ژنن سورشرین و ئەقینی دا
زەلامین دلدەر.

هەردو ریزین پینشین، دگەل تیۆرییا مە دگونجن، لی
هەردویین دی، نەشین سەد ژ سەد جەئ ئەوا ئەم دبیژینی جان
بگرت. ب گۆتەکا دی، د ئەقئ هەقکیشی دا، جان ھند دیار نینە،
و نەدوورە مە بەرەف ئاقارەکی دیقە ببەت کو جوانی و ئەقینی،
ھاتینە بەر مرۆقی ھەیی.. و ئەقە دی دەرزەپەکی ئیختە تیۆرییا
مە ھەکەر ئەم بەھانەپەکا مەنتقی بۆ نەبینین.

چاوا ژ ئەزەل خودای جوانی و ئەقینی داینە مرۆقی و
مرۆف ھەبوویە! ئەقە ب دو ریکان دی ھیتە شرۆقەکرن؛ یان ئەوا
مە گۆتی کو جوانی قالبە و ئەقینی جانە یان مرۆف ل رەوشا
مادەیی بی شکل و زاخ بوو.. ئەقە دی مە گەھینتە ئەزەلیبوونا
مادە، کو تیۆریەکا دیرینە و گەلەک زانایان باوەری پئ ھەبوو و
ھەپە.

ئەقجا ب گۆرەدی ئەقئ ریبازئ، ھەبوون لسەر دو ستوونین
خودایی ئاقابووویە؛ خودای جوانی و ئەقینی یین خوە داینە مرۆقان
و ئەق ھەردو گەوھەرین خودایی ل ژیواری، ل رەخەکی دبنە؛
باشی و خیر و قەنجی و رندی و قەشەنگی و چاکی.. و ل رەخی دی
دبنە پەسن و پاراستن و راگرتن و پەسەندکرن یان ئەقاندنا ئەقان
کار و کەرستە و کریارین باش.

ھۆسا ھەبوون ل ھەمی ئاستان لسەر ھزر و گۆتن و کار و
تشتی جوان و پەسەندکرنا ئەوئ جوانیی ئاقابووویە. بۆ نمونە:
ھزر و گۆتن و کار و بەرھەمی جوان یان یین باش وەکو
زەرادەشتی گۆتی، خودایینە و ھەژی ئەقینییا مەنە، کو ئەو ژی

خوداییه و جوانی پئی کاملان دبت. ئانکو؛ ب جوانی و ئهفاندنا جوانی، جیهانهکا خودایی ئاڤا دبت؛ چ ئه و جیهانه، دهمی ژیی کهسهکی بت یان ئه به دیبون بت د به هشتی دا.

ئهفه ئالیهکی مژارییه، ئالیی دی بیکهاتیه ژ تیورییا میناکین بلند. ب گۆرهی جزیری، ئهف دنیا یا ئه م لی دژین سیبهر جیهانهکا دیه یان وینهیهکی نهینکیی جیهانا دروسته و ل باشتین تهرز، وهکو چرا ژ چرای هه لدبت ئهفه ژی ژ جیهانا خودایی ههلبوویه.

ئه و شهکل و صورتهت سهوورین

ئه صکلن ل بکالا زه یینین

نسبهت ب وان ئه م سایه یین

تهرتیبی خه للاقسی وه دا⁵²

ئهفجا، هه رتشتی ئه م لسه ر ئهردی دبیین، وینه یان سیبهر جیهانا دروسته ل بانئ بلند. وهکی هؤسایه، پئی کئییه مرؤف ژی سیبهر یان وینهیی بوونه وه رهکی خودایی بت ل جیهانا رهسه ن. له و جزیری فه رموویه:

گهر دل بهر و گهر عاشقن

عارف د قئی دا صادقن

52 شکل و وینه ل بانئ بلند چیبووینه و هاتینه خه ملاندن، بهرانبهر ئهوان ئه م سیبهرین.. خودایی ئافرنده وه سا ریکخستییه.

نایبەیی نوورا حەقن

جی جی د وان دا جەلوه دا⁵³

ب ئەقئ ئیکئ هەلگرئ سیفەتئ خودایی، چ جوانی چ ئەقینی، سیبەرا خوی یان وینەیی نەینکینە ل ئەردی. ئەقە بەهایەکی مەزن و بارگرانیەکا مەزن ئی قئپرا داینە مرۆقی.. چونکی بەرپرسیا وی زێدەکریه.

وەکو تەمامی بۆ ئەقئ بۆچۆنی و نەهیلانا گومانئ، جزیری گۆتیە:

نەم تیک هووەیاتین یەقین

نسمین ژ مەصدەر موشتەقین

مەوهووم و لاشەئ موطلەقین

عەکسین د نیف نایبە دا⁵⁴

ئەقە، تاکو رادەیهکی مە دئختە گئژەقانکا تیگەهشتنی؛ وەکو ئەم وینەیهکی نەینکییی جیھانا دینە، وەکو ئەم سیبەرین و مە هیچ شتیان و قئیان نینە.. مفايي هەبوونا مە چیه؟ بۆچی ئەم

53 هەرچی دلەبر و دلدارن، وەکو زانایان راست گۆتی، نەینکا رۆناهییا خوداینە، و تئیدا ئاشکرا دبت.

54 بیگومان، ئەم هەمی (ئەو)ین، نافین ژ ژیدەر هاتینە دارپشتن، چونکی ئەم سیبەر و وینەیی نەینکینە نە رەسەن و گەوهەرین، لەو ئەم دروست تئینەگەهشتینە و هیچین.. هەر وەختی نەینک نەبت ئەم ئی نینین، هەر وەختی بوونەوهرئ خودایی نەبت، ئەمین سیبەر ئی نامینین.

هه نه؟ ئه رى ئه م و جيهانا مه پيگه، ئاليى تاريكىن ژ هه بوونى
يان ژى.. ئه م چرايه كين ژ چرايى ره سەن و دەستپيكي
هه ليووينه؟⁵⁵ تيوري يا چراي، پتر دگه ل تيوري يا جوانيى و
ئه قينيى دگونجت، و وا دياره، جزيرى سيبه ر بو بييه هايى و
نزمى يا ئه قى ژيانى بكارئينايه يان ژى قيايه شيان و هيزا مه
هنه رى يا خوداي بكه ت كو مروڤ و سيبه را وينه.

پوخته

پوخته يا چيروكا ئافراندى ب گوره ي مه لايى جزيرى ئه وه؛
خوداي قيايه جيهانى بئافرينت، دو سيفه تين خوه (جوانى و
ئه قينيى) دانه ماده ي. جوانيى شكلى تشتان دا ماده ي و ئه قينيى زاخ
و جان و لقين دايى.

هه ردو گه وه رين خودايى، ل دەستپيكي، ل ژن و زه لاما
دابه شبووينه، پاشى ل هزر و گوتن و كار و به ره مين ئه وان
دابه شبووينه.. لى ئاليى تاريك ژ جوانى و ئه قينيى په يدا بوويه و
كانى چاوا روئاهى سيبه رى چيدكه ت، جوانيى و ئه قينيى ژى،
سيبه ر دا. سيبه را جوانيى كرئيه و يا ئه قينيى كينه. ئه قجا،

55 مه لا ژى ژ ئه قى گيزه فانكى بييه ر نه بوويه؛ مه لاى گوتيه:

حيره ت و عه جزه سه ره نجام د بابى نه زه رى
كه ي ب خالق نه زه رى قاسرى مه خلوق ره سه د؟
گوفت و گوئى مه عرفه تى چه ندى مه لا په يدا بكى
گه وه را مه عرفه تى ناگه تى كه س ب خره د

جوانی و ئەقینی ل ئەردی، تووشی هه‌بوونا کریتی و نه‌قیانی
بووینه و هه‌فرکیه‌کا ئەبه‌دی ل ناقبه‌ری روودده‌ت.

ئەقجا، هه‌که‌ر مرۆف فه‌هما و بینا بت، ب راستی، هه‌می
هه‌بوون ئیک هه‌بوونه، لئ چا‌ف مه‌ دخاپینت و ئەم هزر دکه‌ین دو
جیهان یان دو هه‌بوونین ژیکجودا هه‌نه.

جزیری فه‌رموویه:

س‌ر‌ر‌ی وه‌جده‌ت ژ ئەزهل گرتیه‌ جه‌تا ب ئەبه‌د

واحد و فه‌رده ب ذاتی خوه‌ وی نینن چو‌ عه‌ده‌د

د قیده‌م دا ئەزهل و عه‌ینی ئەبه‌د هه‌ردو یه‌کن

سه‌رمه‌دیته‌ وه‌ دخوازت نه‌ ئەزهل بت نه‌ ئەبه‌د⁵⁶

ئە‌رکی مرۆفی ئەوه‌ جوانیی و ئەقینی د ناخ‌ خوه‌ دا ببینت
و پیرۆز راگرت و کار پئ بکه‌ت و ریک‌ نه‌ده‌ته‌ سیبه‌ری که‌سانی
وی چیکه‌ت یان بریقه‌ ببه‌ت. کانی چاوا مرۆف سیبه‌را خودایه‌ و
پیدقیه‌ فه‌گه‌رته‌ ره‌وشا خوداتی، وه‌سا، پیدقیه‌ بزاقی بکه‌ت

56 رازا ئیکاتی (ئیکاتی‌یا خودای) ژ ئەزهل تاکو ئەبه‌دی گرتیه‌، (خودا) ب
خوه‌ ئیکه‌ و ته‌که‌ و ئەوی چو‌ هه‌ژمار نین، د وه‌ختی‌دا (وه‌ختی خودای) ئەزهل
و ئەبه‌د (ده‌ستپیک و دوما‌هی) هه‌ردو ئیکن. هه‌که‌ر نه‌، خودا سه‌رمه‌د نابت..
چونکی خودا سه‌رمه‌ده‌، پیدقیه‌ ئەزهل و ئەبه‌دین وی نه‌بن، ئەزهل و ئەبه‌د بۆ
مرۆفی و ئافران‌دیننه‌. بوونه‌وه‌ر ل ئەزله‌ی په‌یدا‌بووینه‌ و ل ئەبه‌دی دئ
فه‌گه‌رته‌ ره‌وشا به‌ری هه‌بوونی، و خودا هه‌ر هه‌بوویه‌ و دئ هه‌ر هه‌بت، له‌و
ئەزهل و ئەبه‌د بۆ خودای ناهینه‌ گۆتن.. بۆ مرۆفان ده‌ینه‌ گۆتن.

سىبەرى بۇ خوخ نەھىلت و فەگەرتە پاكىيا پىئىن، وەختى نە
وئىنە ھەى نە سىبەر. ھەر وەختى مروقى ھوسا ھزر كر،
بەختە وەرى ل جىھانى دى بە لاقە بت و مروف ھىشتا ل ئەردى دى
ب بەھەشتى شاد بىت.

دەستەھەلات.. كورتە ناساندەك

چونكى مژارا مە دەستەھەلاتە و دەستەھەلات لەسەر ھەيزى و ھەيزاتىي و پەسەندىكى ئاڧا دېت، مە وەختەكى زىدە دا چىرۇكا ئاڧراندنى (مروڧ ژ چى و چاوا و بۇچى چىبوويە) چونكى ئەو دەستىكە بناغەيىن ھزرىيىن گشتىيىن دەستەھەلاتىنە. رەواگەرى و پىرۇزى ژ ئەوان دەستىكان دەربازى دەستەھەلاتداران دىن و سىستەمى خوەراگر لەسەر ئاڧا دېت. بەس، بەرى ئەم بچىنە ناڧ كاڧلا بابەتى، پىدڧىيە ئەم رەنگە ھەڧبىريەكى يان پىكھاتنەكى ل سەر پىناسەيەكى بۇ دەستەھەلاتى بکەين، داكو ئەز و تو پىكڧە ب مژاريفە بچىن. دەستەھەلات چىيە و چاوا پەيدا دېت و چى دكەت و چاوا دەمىنت و بۇچى بىمىنت؟ ھندەك پىسيارن، ھەوجەي بەرسقانن، ھەكەر مە بڧىت ل سەر ئەردەكى قايم راوەستىن و ئاڧاھىي دەستەھەلاتى دانىن.

د كوردى دا پەيڧا دەستەھەلات ژ دەست و ھەلھاتنى پىكھاتىيە، ئانكو تاكو چ رادە دەستى مروڧى دىشيت بىاڧى دۇرماندۇر كۆنترۆل بکەت يان ل ھنداڧ خەلكى بت، ئەڧجا، د كوردىدا، پەيڧا دەستەھەلات گرىدايى ھىزا دەستىيە؛ ئەڧ ھىزە، ستوونكى و مەشكى چەند دچت؟ تاچ رادە دەستى مروڧى ژ مروڧى ب خوە دوورتر ھىزدارە. ئەڧجا، مروڧى كورد دەستەھەلات ب ھىزىڧە گرىدايە و سىنۆرەك ژى بۇ دانايە (دەست چەندى دچت؟). لى دەستەھەلات وەكو زاراڧەكى سىياسى و جڧاكي.. پتر گرىدايى

تىگەھشتىنا گەلېن دىيە، چۈنكى كوردان لىكۆلېنېن جودا و سەربخوھ ل ئەقى وارى نېنن. ئەقجا، دەستەھلات وەكو پەيف پىكفە پەيفەكا كوردىيە، لى وەكو زاراف، فۆرم كوردىيە لى ناڧەرۆك ژ زمانېن دى وەرگرتىيە.

چاوا بت، ئنگلېز پەيفا authority⁵⁷ بۇ دەستەھلاتى بكاردئېنن و نھۆ پتر ژ سى مانايېن سەرەكە ھەنە. بەرچاڧكرنا ئەوان مانايان، گرنگە، داكو ناڧەرۆكا دەستەھلاتى ب فەھما ئنگلېزان باشتىر رۆھن ببت:

1. گۆتنەكا پىشتەڧان يان پەسار بۇ ئاخڧتنكەرى⁵⁸ يان ژىدەرئ گۆتنى. بېيارەكا ڧەبېر. گۆتنا شەھرەزايەكى.
2. ھىزا كاركرنى و بېياردانى. مافى بېياردانى و كرنى.
3. كەسى بېياردار، ئەوى مافى بېيارئ ھەبت. سازى يان دەزگەھەكى مىرى يى ب كارېن گىشتى رادبت.

57 بىئېرە: <http://www.merriam-webster.com> و

<http://www.etymonline.com-author/-ity>.

رەگى پەيفا authority دگەھتە زمانى لاتىنى، ژ augere ھاتىە ب مانا وەراركرن يان مەزىنكرن و ژىدەكرن، پاشى auctoritatem ئى ھاتىە دارپىشتن بۇ ئافرندنى و ئامۆڧگارېى و باندۆرى و فەرمانكرنى و ژ ئەقى auctor ھەيە ب مانا سەرکېش و رېبەر و نڧىسەر تاكو دگەھىنە پەيفىن ھەڧچاخ.

58 كوردان بۇ ئەقى دگۆت: كىئېبىيە! ئانكو ژىدەرەكى نڧىساي و جەى باومەرىي ھەيە.

ئەفجا ب گۆرهی ئەقان مانایان، دەستەهلات هزرەکه یان گۆتەکه یان کەسەکه یان سازیهکه برپارین وی/وی قەبەرن و پیدقیه کار پی بهیتەکرن. ئەقە هەم سەردەستی و زالیی دیار دکەت هەم پیگیری و گوهداریی. ئانکو دەستەهلات، ژ دەستی و هیژی و بیای قاریگەریی دەربازی قەدری و پیکرنی و گوهداریی دبت. هۆسا، د هزرا ئنگلیزان دا، دەستەهلات ژ هیزا روتا دەستی بیایین هزری و گۆتنی و رهفتاران و بهرهه می ژی قەدگرت.

ئەره ب پهیفا (سلطه) بۆ دەستەهلاتی بکاردئینن. ئەوان ژی وهکو کوردان، بۆ ئەقی تیگههی، پهیفا ژ سەردەستی و کۆنترۆلی و دژواریی وەرگریه⁵⁹. کەقنترین ژیدەری ئەره بی کو قورئانه، پهیفا سولتان (سلطان) ب مانا سەردەستی و زالبون هاتیه دکەل بههانه و بهلگه یان هیزا قایلکردی⁶⁰. لی د فەرموودهیهکا پیغەمبەری دا بۆ (دەستەتدار یان سولتان یان شاه) وهکو پلهیهکا سیاسی بکارهاتیه⁶¹. ئەقە چەند فەرموودهیهکا راسته یان

[/http://www.almaany.com](http://www.almaany.com) 59

60 بنییه: ئەوی دەستەهلات لسهر ئەوین باوهری ئیناین نینه {إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا} و بی بههانه یان ژیدەرهکی سەردەست ئایهتین خودای گەنگەشه دکەن {يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ} و خودای برپارهکا قەبە پی نههنارتیه {مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ}.

61 بنییه: گۆتە پیغەمبەری کیشک جیهاد باشتره؟ گۆت: گۆتەکا راست ل جفاتا سولتانەکی ستهکار. (أَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: كَلِمَةٌ حَقٌّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ). چونکی ل سەر دەمی پیغەمبەری پهیفا سولتان بۆ چو دەستەهلاتداران نههاتیه گۆتن، کيسرا و قەيسەر و شاه و فيرعهون و مەلک بهربەلاف و ل کار بوون،

چيکريه، ئەو نە شوۆلي مەيه، لي مانايەکا نوو و کەڤن بۆ پەيڤا سولتان ل زمانى ئەرهبي زیدە کريه.

چاوا بت، د زمان و فەرھەنگين ئەرهبي دا، بۆ سەر دەستين و زاليى و دژواريى و دەستھەلاتى و بندەستکرنى بکارھاتيه⁶² و کۆمەکا ڤەريژان ژى ھاتينە دارپيشتن.

پينا سکرنا دەستھەلاتى

دەستھەلات وەکو پتريا زاراڤين سياسى و جڤاڤى، زاراڤەکى لاستيکيه، دبت نومرەيهکى ب رەخ ھيز ڤە دانين يان ڤەکيشين و سەبخوھيهکا رەھا بدەينى.

ويکيپيڊيا ھۆسا دەستھەلاتى ددەتە ناسين: دەستھەلات مافى ب کارئینانا ئەوى ھيزيە يا دەولەت ددەت، چ ب تەرزى دەستھەلاتا بجھئینانى يان يا دادوھرى يان ھيزين ناڤخوھىي بت، ھتد. ھەرودسا ئەڤ زاراڤە بۆ ھيزا پيژانين و زانيارين ئەکادىمى ددەنە کەسەکى دەيتە بکارئینان.. ئەڤجا، ئەو کەسى د وارەکى زانستى دا شەھرەزا و ريبەر بت، دەستھەلاتە⁶³ ل ئەوى وارى⁶⁴.

ژبەر ھندى من گومان ئىخستە سەر ژیدەرىڤ فەرموودەين و نەدوورە چيکرى بت. لي ھەمان فەرموودە ب جۆرەکى دى دەيتە ڤەگواستن و خوہ دگەھينتە راستين (کلمة حق عند نبي سلطان جابر) – گۆتتەکا راست ل نک خودانى دەستھەلاتەکا زۆردار. ئەڤە پتر دگەل دەمى و زمانى ھينکى دگونجت.

62 بنپەرە: <http://www.maajim.com>

63 ئنگليز Authority بۆ دەستھەلاتى و دەستھەلاتدارى پيکڤە دبپژن.

64 بنپەرە: <https://en.wikipedia.org/wiki/Authority>

ژېدەرەككى ئەرەبى دېيىت؛ دەستھەلات ھەقىبەندىيەكا مروققانىيە ل ناقبەرا دو ئاليان، ل سەر بنەمايى فەرماندانى و پېكرنى ئاڧا دېت⁶⁵. ھەلبەت پېكرن ب دو جوړانە، يان ستوڅواريە يان پېگيرييا دلخوازە. ئانكو يان مروقق ب ھەز و دلى خوە پېگيريى دكەت يان ژى ژ نەچارى، بئدەستى ھيذا قانونى يان ھەر ھيژەكا دى دېت.

چاوا بت، ھەر دەستھەلاتەكا ھەبت، ھندەك بناغە يان شەنگستە ھەنە ھەم ژى پەيدا دېت، ھەم خوە پى رادگرت. دېت ئەڧە گرنگترين شەنگستە بن:

- دەستھەلاتدار و بەردەستھەلات: ل ھەر گيانەككى يان بياڧەككى دەستھەلات ھەبت، پېدڧيە ئېكسانىيەكا رەھا نەبت، چونكى ھينگى كەسى دەستھەلات ل سەر كەسى نابت. پېدڧيە دەستھەلات ڧ ھندەكان بت و ھندەك پېگيريى بكەن.
- دەستھەلات ژ كەسەكى بو خوە نينە، دەستھەلات ھەوجەى كۆمىيە چونكى ئەركى وي چاڧدېرى و رېكخستنا بەرژەووندى و ھەقىبەنديين كۆمەليە.
- ھيژ: ھەمى دەستھەلات ھەوجەى ھيژينە و ھندەك كەس جوداھيى نائىخنە ناقبەرا ھەردووان، نەخاسمە

65 د. رعد عبدالجليل، مفهوم السلطة السياسية: مساهمة فى دراسة النظرية السياسية، دراسات دولية، ع-37، ص-119+.

دەستەھەلاتىن كەقنار ھەمى ھىزەكا خوەروو بوون. نھۆ،
جوداھىيا دەستەھەلاتى و ھىزى ئەوہ؛ دەستەھەلات،
ھىزەكا رىكخستى و ئاراستەكرى و بەرنامەدار و
كۆنترۆلكرىيە، ئانكو نە ھىزەكا بىسەرە.

- دەستەھەلات ھەوجەى كەسەن گوھدار و پىگىرە. پىگىريا
كەسان ژى ب دو جۆرىن سەرەكەيە؛ يان ب رازىبوونىيە
يان ب ستوخوارىيە.
- داکو دەستەھەلات بمىنت و خوە بپارىت، پىدقىە ژىر و
زانا بت، داکو جفاكى ل سەر بنەمايىن زانىنى و ژىرىي
برىقە بىت، پىدقىە ھەم داديا جفاكى ھەبت ھەم ئارامى
و پىكفەژيانا وەرسلەين كۆمەلى.
- ھندى دەستەھەلات رەواتر بت، دى جھگىرتر بت. و
ھەبوونا قانوونى و كارپىكرن، مەرجهكى ھەرى گرنگ
و گەوھەرىيە داکو دەستەھەلات ژ ھىزا رەپ و رووت بەيتە
جوداكرن.
- مەرجهكى دىيى دەستەھەلاتىن ھەقچاخ ئەوہ؛ چادرەكا
گشتى بت ل سەر سەرى ھەميان، ئانكو ھەر
دەستەھەلاتدارەك ل ھەر بياقەكى، پىدقىە پىگىر بت،
ژنوو دەستەھەلاتى بكار بىنت.
- دەستەھەلاتىن ھەقچاخ ل ھەر دەولەتەكى يان ل ھەر
كۆمەلەكى، داکو ب رۆلى خوە رابن و نەبنە ھىزەكا

رووت و بیسەر، ب کیماسی، ههوجهی ههقسهنگیا
ههرسی دهستهلاتین بهرنیاسه^{66، 67}، ههکه نه بیژین
ههه پینجان.

ل واری دهستهلاتا سیاسی، مژارین رهواتیا دهستهلاتی
ل پیشی دهیت، پاشی ههقسهنگیا ئازادییا کهسان و
سهردهستییا دهستهلاتی یان زۆرکاریا وی دهیت دگهل ئاستهنگین
قانونوی و ئەخلاقی کو دهستهلات نهبته هیزهکا رووت و بیسەر.

مژارا هههری گرنگ ل ههه دهستهلاتهکی؛ تهرازییا ئازاد-
سهههبنده. ئههری تاچ راده کهس ئازاد بن و تاچ راده هوکمهتی
یان ههه دهستهلاتهکا دی، هیزا ریکخستنی و بندهستکرن و
کوئترولی و زۆرکاری هههبت. تهرازییا ئازادی-بهندی گهوهههری
هههقهبنديا وهلاتیان و دهستهلاتدارانه.. هندی ب رهخی ئازادی دا
ئالیسهنگ ببت، جفاک بهرههف دیموکراسییه تاکو دگههته
فههتهنهیا سیاسی و هندی تهرازی ب ئالی دهستهلاتیقه دابچت،
بهرههف دهولهتا سههنتراله تاکو دگههته دهولهتا زۆردار.

ئههف بابته مه دکیشته سههروههیی ل مالی، ل بنه مالی، ل
هۆزی و ل ناڤ گه لان. ل جفاکی کوردستانی، ب گشتی، میسههری

66 دراسات موجزة عن مفهوم الدولة وأنواعها وأنواع السلطات العامة، إعداد
هغال أحمد رشيد - إحسان أحمد رشيد - سولين حاجي، مطبعة زانا، دهوك،
٢٠٠٦.

67 د. رعد عبدالجليل، مفهوم السلطة السياسية: مساهمة في دراسة النظرية
السياسية، دراسات دولية، ع-37، ص-119+.

سیستهمه ئانکو زهلام ریبه ره چ خودان شیان و ههژی بت یان نه. راسته ژنکین ناقدار ههبووینه و کوردان پتر ژ نموونهیهکی ههبوویه، لی پتریا ئهوان ژنسهریان (ژن سهروهه بت) گریدایی ههبوونا مافی رهوا و نهبوونا میړی گونجای و ههژی بوویه. ب گۆتتهکا دی، ژنکی فالاهیا دهستههلاتهکی ل شوونا زهلامهکی پرکریه، نه ب شیانیخه خوه یان چونکی چیتره بوویه دهستههلاتدار.

ههمان تشت بو کۆمین مهزنتر ژ خیزانی دهیته گۆتن، ل ههمیان زهلام دهستههلاتداره و هیزا دهستههلاتا خوه ژ رهوشتان و دینی و بهایین گشتی وهردگرت. ههلبهت ئهقه جهی هندئ نینه ئهه گومانئ بیخینه ئهقان دهستههلاتان و کانئ تا چ راده رهوانه یان گونجاینه دگهل سهردهمی یان نه.. لی من دقیت شهقهنگ و بیاقین دهستههلاتی د ژیانامه دا بهرچاڤ بکهه.

جوړی دیی دهستههلاتی کو جودایه ژ ئهقان دهستههلاتین بابینئ، ئهو ژی دهستههلاتا دهقین پیروژ و دهقین میژوویی و کولتوریه و گۆتنین کهسین شههرهزا و فههما ل بیاقهکا ژیانئ.. ئهز دی دهقین پیروژ دهمه رهخهکی کو ههمی دزانن بوچی پیروژن و هندهک کهسین ویرهک نهبن، کهس نهشیت دانوستاندنی ل سهه بکهت، ئهقجا دی چاوا رهخنه و گومانئ کهت؟! دا ل جههکی ئیمن و بی ئارپیشه کار بکهین؛ چاوا گۆتتهکا مهزنان خوه دکهته قانونهکا جفاکی و گهلهک جارن هیزا وان ژ یا دهقین قانونی پتره؟

دبت ئەم بەرسقەکا سەر پى بدەين و بيژين؛ گۆتنيڭ مەزنان
وہکو توخمەكى كۆلتۆرى، قانوونەكا جفاكينه و بەرى قانوونين
دەولەتى ھەين، ئەو قانوون بوون، يان دانەيەكا كۆلتۆرينە و
ئەخلاقەكى ھەقىشكى پيروۆز پەيداكرينه. ئەقجا رەواتىيا خوہ ژ
ميژوودارى و جھگيرىيا خوہ وەردگرن.

گۆتن يان دەقى دەستھەلاتدار، رەواتىيا خوہ وەكو
سياسەتى ژ خەلكى وەردگرت. گۆتنا دەستھەلاتدار، ھەكەر پيروۆز
بت، ژ خانەيا رەئيا مرۆفان دەردكەفت و ھيژا خوہ ژ جھەكى نھين
و نہ بەرگومان و نہ بەرپرسيار وەردگرت و ھيژا وي ل باني ھەر
ھيژەكا دىيە. لى گۆتن يان دەقين نہ پيروۆز، گرنگيا خوہ ژ
كارىگەرى و مفادارى و گونجان و سەنگا بيژەرى وەردگرن. وەختى
دكتۆرەكى زمانى تشتەكى ل دۆر زمانى بيژت، پتر جھى باوهرىي و
كارپيكرنييە ژ كەسەكى نەخواندەوار، ھەكەرچى، ب رەھايى مەرج
نينە دكتۆر راستتر بت. لى پلەيا زانينى، پيشترينى و راستىي
دەدتى، بلا سەد ژ سەد دروست ژى نەبت.

بابى جفاكناسيا ھەقچاخ، ماكس قيبەر⁶⁸ Max Weber
دەستھەلات دابەشى سى جۆران كرىيە:

دەستھەلاتا ھيسايى Traditional Authority: ئەقە
گرىدايى رەواتى و مافەكى ميژوويى و ھەييە. ل ئەقى جۆرى

68 ماكس قيبەر ل سالا 1864ئى ل ئەلمانيا بوويە. ل وارى خواندنى
كەشتيە پلەيا پروفيسۆر ل بيافا كاري خوہ. ل سالا 1920ئى مريە. قيبەر،
وہكو بابى جفاكناسيا ھەقچاخ دەيتە ناسين- ژ ويكيپيديا.

دەستەھەلاتى، دەستەھەلاتدار و بەردەستەھەلات ھەردو ب ئەھى مافى رازىنە. ل جفاكا مە، دەستەھەلاتا زەلامىن دىنى و ئاغاتى و پىشىيى بنەمالى، جوړىن ئەھى دەستەھەلاتىنە.

دەستەھەلاتا ھۆشمەندانە-قانونى Rational-legal authority: ئەھە گرىدایى گرىبەستەكا قانونىە د ناقبەرا دەستەھەلاتدار و وەلاتيان دا. دەستەھەلاتدار ب گوړەى قانونەكی يان رەوشتەكی گشتى كار دكەن و خەلك ب گوړەى رازىبوونى ژ قانونى رەفتارى دكەن.

دەستەھەلاتا خارىزمایى⁶⁹ Charismatic authority: ئەھە گرىدایى خوہ گرىدانا خەلكەكیە ب كەسەكی خوشتقى و نافدارقە و ب جىئىنانا ھەمى فەرمان و برىارىن وى.

ژ ئەھى بو مە ديار دبت كو دەستەھەلات گرىدایى ھىزى و مافى برىاردانى و رەواتى و خەلكى پىگىرە. ئانكو، دەستەھەلات ھىزەكا برىاردارە و رەواتيا خوہ ژ رازىبوونا خەلكى يان كاركرن ب قانونەكی يان راستى و زانىنى وەردگرت، و دەستەھەلاتا دىنى و ئایدیۆلۆجىيى، رەواتيا خوہ ژ پىروۆزى و باوہرىيا رەھا وەردگرت. ل ئەقان جوړىن دوماھىي (دىن و ئایدیۆلۆجىيا) خودان باوہر و پىگىر خوہ بو ھزرى تەرخان دكەن و خوہ رادەستى دكەن..

69 كارىزما يان خارىزما ژ پەيڤا گرىكى خارىسما kharisma ھاتىە وەرگرتن و نھۆ بو كەسى خوشتقى و سەرورە بكار دەيت. پەيڤا گرىكى ب مانا قەنجى و خىرە. <http://www.etymonline.com>

ل جوڙين دي يان خلك وهكو كولتورهڪي ههبي، پي رازينه يان پهيمانڪ ل ناقبراهه دسته لانداران و وهلايان ههيه.

چاوا بت، دسته لاته هيزه، لي ب قانونهڪي يان ب پيڪهاتنهڪي يان ب رهوشتهڪي.. هاتيه ريڪستن، و تهني ريڪستن يان چارچوهي قانوني و پيڪهاتنييه، هيزا روت و زور و جهنگنه ژ دسته لاتي جودا دڪهت.

ئهفجا، و ب گورهه ئهفا هاتيه زانين، پرسيار ئهوه؛ ئهري هزري جزيري دي چاوا بنه فرمان و كي دي كار پي كهت؟ ئهري رهواتيا خوه دي ژ چي وهرگرن؟ ژ پيروزي و باوهري يان ژ ميژويي يان ژ راستي يان ژ پيڪهاتني يان ژ كهساتيا جزيري ب خوه؟ ئهفه ههمي دهرگههين فهكرينه ل بهر پرسيارين مه، لي بهرسف هند ساده و سانههه نينه.. چونكي ههر باوهردارهڪي بهرسفهكا جودا ههيه.

جوانی و ئەڤینی

ههکه رچی گهلهک جوړین ئەڤینی و ڤیانی⁷⁰ ههنه، لئ دبت ئەڤینی ب سانههیتتر ژ جوانیی بهیته ناساندن یان ئەم باشتر تیڤگههین، چونکی هیژهکا ئەرینییا ناڤخوهیییه بهرهڤ تشتین دی؛ چ گۆتنهک بت یان بوونهوهرهک یان کهرستهیهک یان بهرههههک.. ئەڤجا، ههر تشتهکئ خودرپسکین مه یان ههستهوهرین مه بڤیت یان مهژی مه پهسهند بکهت، مه دڤیت، و ئەو هیژا وال مه دکهت ئەم ههلوهستهکئ ئەرینی بهرانبهه تستان وهرگرین.. ئەڤینییه. هوسا، ئەڤینی ههه کامه کو هیژهکا ناڤخوهیییا دژواره، ههه ههلوهسته یان رهڤتاره.

د سهه هندئ را، ئەڤینی ب گۆرهی ژئ و پهروهدهکرنئ و کولتوران.. دهیته گوهارتن، بو نموونه؛ چونکی تیکههلیا سهگی د ئیسلامی دا هههرامه، دبت ههدهک بسورمان ههه ژ سهگان نهکهن، یان چونکی گۆشتئ بههرازی بو جهوو و بسورمانان هههرامه، دهستکرن و تیکههلی ژئ هههرامه دبت و نهڤیانهک بو ناڤئ بههرازان ژئ پهیدا دبت. ههروههسا زیان و باشی تههرازیهکا دینه بو ڤیانی و نهڤیانی، تشتین باش خۆشتڤینه و یین خراب هههژی نهڤیانییه،

70 د کوردی دا ڤین و ئەڤین و ئەڤینی و ڤیان و و ئەڤیندار و دڤیت و ڤیانی ژئ ههه.. کوردان ڤییا ب مانا ههه ژیکر و ڤییا ب مانا دلئ وی دخوازت، ژیکجودانهکرینه. ب گۆتنهکا دی (احب و اراد یان love, like, want) ب ئیک پهڤئ دیارکرینه.. مه ڤیانی و ڤیان هههه، ئەم دشین پئ ژیکجودا بکهین.

ئەقە د پشەت جوانىيى را دەيتەكەرن، ئانكو بۇ پتريا مروقان باشى بەرى جوانىيى دەيت. ھەلبەت، دبت ئەقە گرىدايى خوەپسكان و ھەوجەيىيىن لەشى بت كو بۇ ژيانى، ئەو بەرى جوانىيى دەين، قىرا، دبت ئەو نەقىانە بەرھەمى ھەستەرن ب خاپاندنى بت.. ئانكو مروق باوەر دكەت كو ھەر تىشتەكى جوان باشە و وختى خرابى ژ جوانان چى دبت، بېھىقىەكا كوژەك گيانى مروقى دگرت و ھەست ب قارىبوونى و نەسازىيى دكەت و نەچار دبت خرابيا ژ جوانىيى قەرشتى، زووتر ببىنت و ھەلوەستەكى دژوار و قەدەر و قارى وەرگرت.

لى ئەم چ بىژين و چ نەبىژين، ل دوماھىيى، ئەقىنى ھىزەكا خوەپسكە مروقان (و بوونەوەرین دى) پىكقە دەيت و نەشى وان دپارىزت⁷¹.. مروق تىشكىن خوە تاكو مرنى خودان دكەن و دپارىزن و نەدوورە خوە بۇ بکەنە قوربان، لى تىشكىن پەزى سەر ژى دكەن و دخون! ئەقە دو جورين قىانينە، ئىك بۇ پاراستنا نەشى خوە و يا دى بۇ پاراستنا خوە، ھەكەر ل سەر كىستى ژيانا تىشتەكى دى ژى بت. ئەقا دوووم، تو گيانەوەرەكى بۇ خوارنى بئەقىنى! نەساخىەكا ئەقىنىيە و ب سانەھى ناھىتە شروقهكەرن.

ئەرى خوارنا تىشتىن جوان يان ئەوين مروقى دقین، وەكو خوارنا تىشتىن جاندار، رەوايە يان نە؟ ب گۆتنەكا دى، خوارنا جانداران، دكەفتە چارچوقەيى ھەقگرتنا جوانىيى و ئەقىنىيى يان دكەفتە خانەيا مانا لەشى، دا ب ئەركى ھەقگرتنى راببت؟ يان

71 بىنپەرە: <https://en.wikipedia.org/wiki/Beauty>

کارهکی هۆقانهیه چونکی ئەوان جانداران ژێ جوانی یان ئەقینی ههیه ⁷²؟! پرسیارێن ئەخلاقینه و رهوانه، ههوجهی لی راوهستانینه.

پیناسه کرنا جوانیی، ژ ئەقینی، گه لهک ئالۆزتره. وهکو ئاشکرا، ئەقینی ئەو بخوه، خوه دیار دکهت، لی جوانی، د تستان و رهفتار و گۆتنان دا فهشاره و مهرج نینه بهیته دیتن.. ئانکو ژبلی جوانی یا سهرفه سهرفه کو پتر گریدایی ههسهنگی و ئەندازهیا لهشانه، کو مهرج نینه جوانیهکا خایینۆک نهبت، وهکی دی، ههوجهی لیگه رانییه داکو بهیته ئاشکرا کرن. چاف تنی جوانیی نابینت، جوانی گریدایی کومهکا بهها و ههلوهست و هزر و گۆتن و رهوشتانه.

جوانی، دبت بهیته بهیستن یان دهستکرن، لی جوانی ب چافی خودانی دهیته دیتن.. ئانکو، وهکو کوردان گۆتی؛ ژووژیکۆ دای گۆریکۆ! یان رووقی د چافی ماکا خوه دا شیره. جوانی، باشترین سهنگا خوه ژ دیتنی وهردگرت. ب ئەقی ئیکی، دیتن و

72 بهری مرۆفان هزر دکر؛ مرۆف چ بخوت دئ ساخلهتین وی ژئ ستینت و دئ ل یین وی/ وی زیده بن. ئهري ههکه مرۆف تشتین جوان یان ئەقیندار بخوت دئ جوانی و ئەقینی پی زیده بن یان دئ کریارهکا کریت بت و جوانی و ئەقینیا مرۆفی دئ پی کریت و فاری بن؟ ههلبهت ئەم ل ئاستی جانداریی دناخفین، چونکی ئەوان ژێ وهکو مرۆفی، ئەقینی ههیه، لی ئەو ئەقینی چ جۆره و گریدایی جوانیا خوداییه یان نه، پرسیارهکه ههوجهی بهرسفه کتیه. ل ئالیی دی، ئەقینی و جوانی ب ئاوايهکی ماتماتیکی زیده و کیم دبن یان ب ئاوايهکی دی؟

ھەستىكرن ب جوانىي، پتر سەربۇرا ھەستەوهران و وھجديتنييە ژ دۇرماندۇرى، ئانكو جوانى پتر كەسبەندە subjective (گرىدايى كەسىيە) ژ تىشتەند objective (گرىدايى تىشتان و دەرڧە) بت، ھەكەرچى ھەڧبەندىيەكا گەوھەرى دگەل تىشتان ھەيە. ئەڧجا، پتر سەربۇرەكا كەسىيە دگەل دۇرماندۇرى-دگەل ژبىرنەكرنا ھزر و گۆتن و رەڧتارىن كەسى وەكو پارچەيەك ژ ئەويى بياڧا بەرڧرەھتر ژ ھەوھەيى و دىتنيىن كەسانە، ئانكو باندۇرا كولتۇرى ل سەر كەسى، بۇ چىكرنا دىتنا وي/ وي ل دۇر جوانىي. ھەروھسا، نابت ئەم رۆلى پەروھدەكرنى ژبىر بكەين، كو دىتنيىن تىشتان جوان يان كرىت نىشا بدەت و مرؤڧ وەكو چاڧلىكرن، رەوشەنىبىرى و ھەلوھستى خوە پى ئاڧا دكەت.

بەرى تىگەھى جوانىي ل نك جزىرى بەرچاڧ بكەين، باشترە وەغەرەكا مېژوويى بكەين، بەلكو پتر چاڧ رۆھنىيەك بۇ مە چى ببت و باشتر سەرەدەرىيى بكەين، نەخاسمە ئارمانجا ئەڧى بەرھەمى؛ تىۋوريا جزىرى، تەنى نىنە، بەلكو ھەڧبەركرن و دياركرنا جوداھيانە ژى، بەرەڧ چىكرنا پانۇرامايەكا جوانى و ئەڧىنيى و خەرىتەيەكا رىكى، بۇ جىھانەكا جوان و مرؤڧەكى ئەڧىندار.

ھندەك ھزرىن دىرىن

مىسرىين دىرىن، گرنگىيەكا تايبەت دايە دىمى جوان و قەدرى شىكى لەشى ژنى گرتىنە. بۇ كاملانكرنا جوانىيا دىمى و لەشى، مىسريان گرنگىيەكا تايبەت دايە جلكان، شىۋاژى قەھاندن و شەكرنا

پرچی و کهزی و بسکان و خوه خهملاندن ب خشل و زیپر و زهبران⁷³ و کلدانا چاقان، تاگو گههشتیه بکارئینانا سورافا لیقان.

ل یونانستان، فیلسوفان رولهکی مهزن د دامهزراندنا تیورینن جوداجودا دا ههبوویه ل دور جوانی. دبستانا پیتاگوراسی، ههقبهندیهکا مهزن د ئیخنه ناقبهرا جوانی و ئەندازهیی و هزرکینه ریژهیا زیپرین golden ratio کاملانترین جوانی پهیدا دکهت. پلاتوی جوانی د میناکان دا دیتیه و هزرا میناکین کاملان ل ئاسمانی و سیبهریان وینهیی وان ل ئهردی، قهدهگهرته پلاتوی کو هیشتا هزرهکا زیندییه و نه دووره ئەم گهلهک پارچهیین وی ل نک جزیری ژی ببینن. ئهرستوی جوانی ب قهنجی و وهجیقه گریدایه، ئانکو تشتی جوان ئەوه یی باشی ژی چی ببت.

لی سؤکراتس ب شۆلپیکرنیقه گری ددهت، ئانکو تشتی بکار مروقی دهیت و شۆلی وی باش بکهت، جوانه و یی بکار

73 نافکرنا ئەکسسوارین ئنکان ل کوردەواریی ب (چهک)ی ههژی لی راوهستانیییه، چونکی وهکو ئەم دزانین؛ چهک ئالافین شهپی و کوشتنینه و یین ئنی یین جوانییینه! ئهری کوردان فنیایه بیژن؛ زهلام ب ئالافین شهپی دهیته خهملاندن و ئن ب یین جوانی؛ وا دیاره کوردان وهسا هزرکریه؛ زهلامی جوان ئەوه یی خوه و مالا خوه بپاریژت و ئنکا جوان ئەوه یا خوه بۆ زهلامی بخرهملینت.

نەھىت، يان شۆلىۋى دروست پى نەقەتت، نەجوانە. بىنپرە ئەقى
دابىشى دگەل ئارىسىپپۆسى:

سۆكراتس: ب كورتى، ھەرتشتەكى ئەم بكاردئىنن، ھەم
باشە ھەم جوانە، ژ ھەمان گۆشەيا لىنپىرىن، ئانكو بكارئىنانى.
ئارىستىپپۆس: ئەقجا، ب گۆتتا تە، سەلکا رىخى دى
تشتەكى جوان بت؟

سۆكراتس: ھەلبەت وەيە، و مەرتالى زىپى كرىتە، ھەكەر
ئىك باش شۆلىۋى خوە بقەتىنت و پى دى خراب بقەتىنت⁷⁴.

ل رىنسانسى، بەربەلاقتىن ھزر ئەو بوو؛ جوانى بەرھەم و
دەركارى رىكخستەكا ھۆشمەندانەيا تشتانە دگەل ھارمۇنيا
كاركرنا پارچەيىن ھەر تشتەكى. ب گۆتتەكا دى، ل سەدسالين
ناقىن، ئورۇپپان جوانى ب رىكخستنا ژىرانە و ھارمۇنيا پىكقە
كاركرنى، گرئدايە. لى ھزرىن دى ژى ھەبوون.

فريدريك نيتزچى گۆتتە: ھەزا ھىزى ھەزا جوانىيە.

گاي سىرچىلۆى Guy Sircello كو پرتووكەك ب ناقى
ئەقىنى و جوانى نقىسىيە، جوانى ب رەوش و دەركارى ھەرى بلندى
تشتان قە گرئدايە⁷⁵.

74 بىنپرە: [/http://plato.stanford.edu/entries/beauty/](http://plato.stanford.edu/entries/beauty/)

75 ل گەپانا ھندەك ژىدەران بۇ تىكەھى جوانى و ئەقىنى، من زانى ئەقى
فىلۇسوفى پرتووكەك ب ئەقى ناقى نقىسىيە، بەس مخابن بەردەست نەبوو، من
ناقەرۆك ژ وىكىبىدىا وەرگرت:

و ئیلاين سکیڙی، جوانی ب دادیئڙه گری ددهت⁷⁶.

چاوا بت، ب گشتی، ل سهرانسهری جیهانی، جوانی یا مروقی گریدایی فورمی تشتانه و نه پینا کهسی، له و ستانده ردهکی سهرانسهری و گشتی نینه، ههروهسا؛ ل هه می جفاکان، ل زنجیرا ده می و جهان، تیگه هی جوانی دهیته گوهارتن، لی ئه و جوداهیه کیم جارن گه وهه ریه.

جوانی، چ تشتانی یان تشتبه ند بت (گریدایی له شان بت) یان کهسانی (گریدایی هزر و دیتنا کهسی)، ژ ناقنجیی، ئهوا ل ناف هه ر کۆمه له کی ههیه، دهست پی دکهت. ل ره خه کی خه تا ناقین، جوانی دهست پی دکهت، ل ره خی دی کریتی.

پرسیار ئه وه بی کریتی، جوانی دی هیته ناسین؟ ئانکو هه کهر کریتی نه بت، جوانی دی به هادار بت وه کو نهو یان دی کهفته خانه یا تشتین هیسایی؟ هه لبهت، ئیک ژ ریکن ناسینی هه قبه رکرنه، و هه قبه رکرنی، هه کهر رۆله کی مه زن ژ نه بت، لی رۆلی جودا کرنی و ئاشکرا کرنی و سهنگاندنی هه یه. ب گۆت نه کا دی، باشترین و سانه هیترین ریکا ناسینی، ناسینا هه قده ژانه.

ئه قجا، کریتی⁷⁷ به رانه ر جوانی، رۆلی هه قده ژی دگپرت و کریتی ژ دیمی دهست پی دکهت تا کو دگه هته هزارن.. لی ئیکه مین

-
- Guy Sircello, Love and Beauty, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1989.

76 بنیڤه: <https://en.wikipedia.org>

77 بنیڤه: <https://en.wikipedia.org/wiki/Beauty#Ugliness>

دیمه، دیمه و گهلهک جاران، دیمه کریت، جانهکی پاک و ئەفیندار ئازار ددهت، چونکی هندەک هزر دکهن دیم یان چاف نهینکا دلایه! لهو، ههردەم کهسین کریت، چەند ههلگرین ئەفینی و باشیی بن، رەنگه جوداخوایهک جفاکی دگهلهدا هاتیه کرن و ئەقی ئیکی، پتیریا جاران، کهسی کریت پاشقه بریه و ههستا خوهکیمدیتنی ل نک پهیدا کریه. ههروهسا، لیکۆلینین زانستی دیار دکهن کو کهسین کریت ب گهلهک جوړان دهینه زربههرکرن؛ ژ دهلیقهیین کاری و دامهزاندنی بگره تاکو خیزانداری و سهردههیا دژمنکارانهیا رۆژانه.

هۆسا کریتیا دیمی، ب ئاوایهکی نهئیکسه، ئاماژهیهکی ددهته خهلی کو ناخی کهسی کریت ژی کریته و پیدقیه خوه ژی دوور بکهن.. دبت هه ر ئەقه بوویه مرۆقی سپی ئینایه پیش و ی رهش پاشدا بری و ئەوی ب خوه ژی پشکداری د خوه کیمکرنی دا ههبت، چونکی ل ئەوان سهردهمان، ئەوی ژی نوکه ژ خوه پرسیه؛ بۆچی خودای ئەو وهکو رۆژی دایه و ئەز وهکو شهقی؟ و ئەقه بوویه ئەگه ری ههستکرن ب گونەهی و کیماسیی.

ل ل سهردهمین نوو، ئیدی ههقبهندی یا دیمی و رهنگی چهرمی و نهژادی نهمایه دگهل ژیری و جوانی و باشیی.. دیم و ناخ هاتینه ژیکجوداکرن و نه دووره کریتترین دیم ئەفیندارترین و جوانترین جانی قهشیرت.

ههروهسا، کانی چاوا جوانی یا هندەک کهسان د میژوویی دا بوویه ئەگه ری ناقداریا وان، هندەک جاران، کریتی ژی ههمان

رؤل هه‌بوویه و بۆ باشیئ. بۆ نموونه، سوکراتس هندی کریت بوو، وهختی خوه دا فیلوسوفیئ داکو ئه‌وی ژ هزرا کریتیا دیمی رزگار بکهت.. ب گۆتته‌کا دی، به‌رانبه‌ر کریتیا دیمی، سوکراتسی ناخی خوه ب فیلوسوفیئ جوان کر. هه‌مان تشت بۆ سارته‌ری ده‌یته گۆتن کو ئه‌وی ب خوه گۆتیه گه‌له‌ک هزرین من ژ ئه‌نجامی شه‌ره‌نیخا من یا به‌رده‌وام بوو دگه‌ل کریتیئ.

هۆسا دیار دبت کو کریتی وه‌کو ساخه‌ته‌کی نه‌خودایی، دبت ب جوانی یا هزر و گۆتن و کار و به‌ره‌مان به‌یته لاوازکرن و هه‌لگرئ کریتی یا شکلی، جهه‌کی ل ناف جوانان و لداران بۆ خوه ببینت و پئ ناقدار ببت. ب گۆتته‌کا دی، کریتی یا دیمی، ئه‌قینیئ پاشقه دبه‌ت، لئ جوانی یا شیانین دی دشین کریتیئ قه‌شیرن.

ئه‌قجا، جوانی ب ئه‌قی ئیکئ ژ فۆرمه‌کی جهگیر و نه‌گوهور دربازی هزرکرنئ و گۆتنئ و به‌ره‌می و ره‌فتاریئ.. دبت و ئیدی نامینت توخمه‌کی شکوهر و شکخواز. جوانی دبه‌ بناغه یان (که‌رسته‌یی) هه‌می ئاستان و ئه‌قینی لدۆر دچه‌ورت.

توخمین خودایی

ب گۆره‌ی جزیری، جوانی و ئه‌قینی دو توخمین خودایینه و بۆ ئه‌رکه‌کی خودایی و هه‌زا وی، ل ئه‌ردینه.. ئه‌قجا، وهختی ئه‌م باسی هه‌ر ده‌سته‌ه‌لاته‌کی بکه‌ین، پیددیه ده‌سته‌ه‌لات بۆ ئه‌قان هه‌ردو توخم یان گه‌وه‌ران بت.

وهختی (خودا) ئاماده بت، کی دئ ده‌سته‌ه‌لات هه‌بت؟

لی پرسیاره‌کا گه‌وه‌ری هه‌وجه‌ی به‌رسفئییه؛ ئه‌ری جوانی و ئه‌قینی، وه‌کو دو تیگه‌هین مینه‌قی، ل پراکتیکی و تشتین گیتیکی چنه؟ ئانکو جوانی و ئه‌قینی، ژ ره‌وشا هزری دی چاوا که‌قنه ره‌وشا مادی و ژیاری؟

به‌ری هه‌ر تشتی دا بزانی، جوانی و ئه‌قینی ل نک مه‌لای چنه؟ به‌س دو گه‌وه‌رین پاکن و داکه‌قتینه خوارئ و ناهینه پیناسه‌کرن یان وینه‌یین میناکین بلندن و د ئایینه‌یی دا ئه‌م دبیین؟ ب گۆتنه‌کا دی، شکلی جوانی و ئه‌قینی‌یا خودای قه‌دده‌ن یان دو لقینن ژ یین خودای ده‌ستپیکرینه یان ژی دو مانانه و هاتینه به‌ره‌ه‌ستکرن و له‌شدارکرن داکو ئه‌م بشیین ب هه‌سته‌وه‌ران و هۆشی سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل دا بکه‌ین؟ ئه‌قه هه‌می پرسیارین ره‌وانه، دا بشیین جوانیی و ئه‌قینیی ژ ره‌وشا هزری و ئه‌ندیشه‌یی ده‌ربازی مه‌یدانا ژیانی بکه‌ین⁷⁸.

1 جوانی و ئه‌قینی دو توخم یان گه‌وه‌رین خودایینه:

حوسن و حوب ذاتی قه‌دیمن لی جودا بوون نه‌و ژ یه‌ک

لی نه‌ا نسمی حدوئی حکمه‌ت و ته‌فصیل وه‌ بوو

78 سو‌فیان، هه‌قبه‌ندی‌یا میناکین بلند و نزم ب چرایئ ژ چرای هه‌لدبت یان ب سیبه‌ری یان ب وینه‌یی نه‌ینکی یان خالی به‌رانبه‌ر شکلان و نفیسینی.. به‌رچاف دکر. هه‌لبه‌ت ئه‌قه دو تیوریین گه‌له‌ک ژیکجودا ئاقادکه‌ن؛ سیبه‌ر ئه‌ندیشه و وه‌مه و بی قتیان و بی شییانه، لی چرا هه‌مان تشته به‌س ژئ گرتیه یان ژئ هه‌لبوویه، ئانکو به‌س نه‌ توخمه؛ وه‌کو دایک و باب و زارپۆکان.

2 هەردو توخم ب پرۆسیسا نەبوونی (حدوث) یان ئافرانندی ژ خودای جودابوونە:

حوسن و حوب ذاتی قەدیمن لی جودا بوون نەو ژ یەک

لی نەما نسیمی حدوتی حکمەت و تەفصیل وە بوو

3 ئیک بوویە بەهرا دل بەران و ئیک بوویە بەهرا دلداران، ئانکو خودای ئیک ب ژنان بەخشیه و ئیک ب زەلامان- و ئەم دشیین جۆتی مروّقان بکەینە مەستەرە بو هەمی جۆتان:

یەک د ذاتی سورشرینان بوو جەمال و حوسن و سور

یەک د قەلبی نەهلی دل ناز و جەلا نو جەذبە بوو

4 جوانی ب فۆرمی شەنگی و شوخی و نازکی و دل بەریی بوویە بەهرا ژنان و ئەقینی وەکو ئاگرئ کامی و حەزکرنی و دلسۆتنی، بوویە بەهرا زەلامان.

یەک د ذاتی سورشرینان بوو جەمال و حوسن و سور

یەک د قەلبی نەهلی دل ناز و جەلا نو جەذبە بوو

5 هەردو گەوهەران ژ بال خودای قە شکل و وینە ستاندن و ئەو پیکقە ل بلنداهیینه و ئەم ئەقین ل ئەردی، ل نزماتی، سبەرین یان وینەیی وانین د ئایینهیی دا، و ب باشتترین شیوە، ژئ هەلبووینە:

نەو شکل و سۆرەت سەورین

نەسلن ل بالا زەینین

نسبەت ب وان نەم سایەیین

تەرتیبی خەللاقی وە دا

6 جوانی ب فۆرمی بەژن و بالا و قەشەنگی خوە دیار دکەت. ب گۆتنەکا دی، جوانی یا ل دەستوداری مادی و مرۆفانی یان هەر جوۆرەکی دی، خوە ب فۆرمەکی شەنگ و بالکیش دیار کریه، داکو پی یان تیدا بهیته دیتن و ئەقاندن:

ما تیتە دیتن حوسن و سوپ

بی بەژن و بالایین ژ دور

7 ئەقینی، بو شکاندا خەریبیی ژ جوانی خوە دگەهینتە شوخ و شەنگان.. نە ژبەر تشتەکی دی. ئەقجا، هەر هەقەندیەکا مرۆفان یان یا نیر و مییان، دگەوهەری خوە دا بو پیک-گەهاندنا جوانی و ئەقینییه، و مەرەمین دی نە گەوهەرینه:

قەستی وەجدەت دکرت روح ب روح

وەر نە عاشق ژ ویصالی چ غرض

و فەرموویه:

نە جەمالا تە تەجەللا بکرت

مە ژ خوبان ب جەمالی چ حاجەت

8 ئەقىنى، كو ئەم ھندەك جاران دىيژىنى؛ كام،
گەوھەرەكى خودايىيە د ناخى مروقان دا، بقتى نەقتى، وەكو
خوھرسك كارى خوھ دكەت. ئەقجا، ئەقىندار كەسەكى ھاژۆتىيە نە
ھاژۆيە؛ ئەقىندار كىشكى جەنجەرئىيە، بو يى دىت بت:

ژ نەزەل ھەق ب مەلى دايە ژ عشقى قەدەجەك

تا نەبەد مەست و خەرايىن ژ مەيا وى قەدەھى

9 ئەقىنى كەرتى جوانىيە يان پرتا بەرانبەرى جوانىيە ژ
رۇناھيا ژ خوداي پەشكى. لەو جوانى و ئەقىنى ئىكن لى ب دو
ناقان يان دو ئەركان رادىن. جزىرى دىيژت؛ وەختى ل نەينكا خوھ
دنىپم، چاقى دلى من ئەقىنىيە وەكو رەنگفەدانا جوانىيە دىينت.
وەكو ئەز تىدگەھم، وەختى ئەقىنى جوانىيە دىينت، خوھ دىينت و
كەس نىنە خوھ نەقتى:

مەعنایى عشقى يىم چىيە؟

لەو من ب چەشمى دل دىيە

عەكسا جەمالەك صافىيە

ظاھر د مىرنا تا مە دا

10 مروّف ھەلگرىن گەوھەرىن خودايىيە، و گەوھەران وىنە
ستاندىنە داکو بەرھەست بىن، لەو، ئەو كەسىن تەنى وىنە يان
دئەقىنىن، ئەو گەوھەرى ژبىر دكەن و ناخى دپەرىسن.. ئەقانە
بازرگانىن دۇراندىنە، مرارىيىن ئىكانە ب ھىچ دگۆھورن! ئانكو

دېمى شوخ و شەنگ ب تەنى جوانى نىنە ، دېم رەنگفەدانا جوانىيە ل رەوشا مادەى ، جوانىيا دروست ، دېنقە ، وەكو ھزر و گۆتن و رەفتار و كار و بەرھەم قەشارتية ، ھەكەرنە ، ئەو كىنە و چنە خوە ب دېمەكى جوان نىشا دەن داکو مروقى بخاپينن:

ھەر چ تە دى صۆرەت پەرست

دورپرى يە تىم بى فەيدە دا

11 خەمل ، كرىتتې ناقەشېرت ، لەو پېدقېه مروف بەس ل گەوھەر و ناخ و ناقەرۆكى بىنېرت. نابت پەردە يان كار و كۆكېن شەنگ چاقېن مروقى تارىك بکەن يان بخاپينن و وەكو كوردان گۆتى؛ مروف ل بېھنا كەبابان بچت و ب سەر داخكرنا كەران ھەل بېت.. جوانى ب ناقەرۆكا خوە جوانە و ھەردو پىكفە جوانىي چى دكەن ، نە ئىك تەنى-پېدقېه جوانىيا شكلى رەنگفەدانا جوانىيا ناخى بت ، نەخوە دى بتە دورووياتى:

پىس و خەراب و زشت و عار

ما نەو ب خەملى تېنە كار؟

ھۆسا ب گۆرەى جزىرى ، جوانى و ئەقېنى ، دو گەوھەرېن پاكېن خودايىنە و لەشېن مروقان وەكو كراس كرىنە بەر خوە ، لەو مەرج نىنە شك ل يان فۆرم ، راستيا ئەوان گەوھەرېن قەشار ژ دژېن وان ديار بکەن.. فۆرم يان شك ل ، كراسەكن د بەر جوانىي يان ئەقېنىي داکو بھېنە دىتن و بەرھەست بېن ، نەخوە جوانى و ئەقېنىيا سادە و خوەروو ، ناھىنە دىتن.

ئەقجا ئەم دى نەچار بىن قەگەرېنە خوداى ب خوه داکو
جوانىي و ئەقينيى باشتەر بناسين و بزانيں بۆچى ئەف هەردو
توخمه تەنى ھنارتىنە ئەردى.. بۆچى ھىز و مەزناھى و نەمرى و
سيفەتېن دى نەھنارتىنە؟ ھەلبەت داکو مروّف بەس ھزر و گۆتن و
کار و بەرھەمېن جوان پېشکېش بکەن و ئەقينيى ل بەرانبەر بدەنە
ئەقان داکو کاملان بېن؛

ھزرەکا جوان ب ھزرەکا ئەقیندار تەمام ببت

ھزرەکا جوان ب گۆتنەکا ئەقیندار کاملان دبت

گۆتنەکا جوان ب گۆتنەکا ئەقیندار خوه دناست

کارەکى جوان ب کارەکى ئەقیندار ب دوماھى بھيت دى
کاملان و کۆک بت.

بەرھەمى جوان ژى وەختى ئەقينيى لدۆر خوه دبىنت
شانازيى ب خوه دبەرت و کەسان بۆ چى دبت. ب ئەقينيى تشت
وہجدار دېن و خوه دناسن.

ھەر تشتەک ژ ئەقان (ھزر و گۆتن و کار و بەرھەمېن
جوان) دى چ بەھا ھەبت ھەکەر ئەقينيى ل بەرانبەر نەراوہستت و
بناست و دەستخوہشيى لى بکەت و ھەمبېز بکەت؟! جوانى خوه ب
ئەقينيى دناست.

پرسيارەک گرنگ ھەر دەيتە پېش؛ ئەرى جوانى و ئەقينيى
وہکو دو توخمېن مينەفى و خودايى، دى چاوا بنە ھزر و گۆتن و
کار و بەرھەم؟ ب گۆتنەکا دى، چاوا ئەف توخمېن خودايى ژ

رهوشا مینه‌قی دئی بنه سیستمه‌مکئی هزری و خوه نیزیکی رهوشا
مادی کهن داکو ژیان ل سهر بهیته ئافاکرن؟

ل خواری دئی باسی دسته‌لاتا سیاسی و هیزا ئابوری و
شیانا گۆنی و هه‌فرکیا ده‌قین پیروژ دگهل ژیانا روژانه و ئه‌قی
سیستمی کهین، به‌لکو بگه‌هینه سیستمه‌مکئی کورده‌واری و
خوه‌سهر بو ژیانئ.

دهسته لاتا سياسی

هندهک دبیژن سیاست هونه ری پیچیوونییه، و هندهک دبیژن: دهسته لاتا سیاسی مافی بکارئینانا هیژییه ژ ئالیی دهوله تیقه، ههلبهت ب گۆرهی سیسته مهکی. ب گۆتسهکا دی، دهسته لات هیزهکا برپاردهرا پهسهنده ب قانونی یان رازیوونا خه لکی..هند. وهکو بهری نهۆ مه گۆتی؛ جودایا دهسته لاتئ ژ هیژئ، هه ر ئه ف خالهیه، دهسته لاتئ پهسارهک ههیه پشتا خوه ددهتی، رهواتیئ بۆ خوه ژئ دستینت، لی هیژ، گریدایئ شیانی و زۆرییه. ئه فجا مه رهم ژ دهسته لاتا سیاسی؛ ئه وه هیژا دهولهت یان هه ر سیسته مهکی وهکو دهولهتی بۆ کۆنترۆلی و ریکخستنی و سزادانی بکار دئینت، ههلبهت ب گۆرهی قانونهکی یان پیکهاتن و رازیوونهکا پيشوهخت. ئه فجا، دهسته لات زۆریهکا خه ملاندیه ب رازیوونهکا جفاکی.

وهکی تی زانین، تیگه هی دهسه لاتئ و رهواتئ (الشرعیه) یا وئ ل سه رانسهری میژوویئ هاتیه گهۆرین... ژ هیژا لهشی دهست پی کرییه (هیژا خوه پروو یان رووت) و ب ره ئیا گشتی (دیمۆکراسی) ب دوماهی هاتییه. د ناقبه را قئ و وئ دا کۆمهکا ته رز و رهنگان دهین، نه دووره یین ژ هه مییان ناقدرتر ئه فقه بن:

- مافی خودایی.
- میراتگری (شاهاتی، میراتی، ئاغانتی).

- كەسىن كارىزمائى (خەلك ل دۇر كەسەكى كۆمبۇوئىنە).
- شۇرش..ھتد.

لى ئەقە مە گەلەك نىزىكى جىزىرى و سۇفىياتىن ناكەت ،
جىزىرى ب كەلەخ ل ئاڧ مە بوو ، لى گەوھەرى وى ل زەمانەكى دى
و جەھەكى دى بوون ھەكەر جىزىرى زەمان و جە ناسى بن. جىزىرى
دوورى تىگەھى مە بووئە بۇ سىياسەتى و دەستەھلاتى ، چونكى؛

1. جىزىرى و سۇفى دەستەھلاتدارىن سىياسى نەبووئىنە و
نەقىن بىن.

2. مە گەلەك نىزىكى جوانىي و ئەقىنىي ئى ناكەت ،
چونكى ب گۆرەى دەركارىن ھزرا جىزىرى ، باشتىن
كارى سىياسەتى دى ئەو بت؛ ھەكەر بشىت جوانىي و
ئەقىنىي بپارىت و ئەقە ، نھۆ كارەكى گەلەك دوورە ئ
سىياسەتى ، پتر كارى رەوشەنبىر و ھونەرمەندانە!

وھكو ئاشكرا ، بەھرا پتر ئ سۇفىان ، نە بەس دوورن ئ
دەستەھلاتا سىياسى ، بەلكو ترانە و يارىيان ب دەسەھلاتا دنيايى و
دنئادارىيى دكەن و كەسىن دەستەھلاتدار ب نىچىرقانىن خەونان و
ئاشۇپى و لەيلانى ئاڧ دكەن ، دگەل تىنەگەھشتىن و نەزانىن...
لەو دەستىكرن ئ كۆچا دەسەھلاتى دىنىدا ، دبت مە پتر نىزىكى
وان بكەت ئ دەستەھلاتىن ئەردى ، و ھەكەر مە شىيا كىلەھىيەكا
تايبەت يان فۆرمەكى سۇفىانە بۇ دەسەھلاتى ئاڧا بكەين دى ھىئ
باشتر بت.

د بههرا پتر ژ دینین ئاسمانی و نه ئاسمانی دا دهسته لات یا
خودایه و بۆ خودایه، ئانکو ژیدهری بریاران ئه وه، و خه لکه کی
دی (بۆ رازی کرن یان هزا وی) ب جی دئینت. هه لبهت، بی ی
جوداهیا ههردو جیهانان (یا خودایی و یا ئهردی) بهیته ژ بیر کرن.

کۆچا دهسه لاتی ل ئاسمانی:

1. خودا

2. فریشته یین نیژیک (بههرا پتر – ههفتن⁷⁹).

79 ههفت فریشته یین نیژیک، بههه می بنه مایه کی زانستی سهرده مین
دیرینه. ژ که فنترین شهه رستانیا مایی دهست پی دکهت تا کو سهرده مین نیژیک.
سۆمهریان هزرکریه ههفت ئهخته ر هه نه و هه ر ئهخته رهک خودایه که یان
خودایهک لی خودانه. ئه وه هزره ده ربازی ئه که دی و بابلیان ژ ی بوویه. ل
هندستان ههفت ئهخته رین ئاشکرا و دو یین فه شار هه بوون و هه ر رۆژه کا
هه تیج بۆ ئیک هاتیه ته رخان کرن. هه مان تشت ل ئورۆیا ژ ی هه بوویه و نافین
رۆژین هه فتی گریدایی ئهخته ران و خودانین وانن. هه ر بۆ نموونه و چونکی
نیژیکی کوردیه؛ Tuesday مارس لی خودانه و ئه فه ژ نافی خودایی نۆرسی –
ساکسونی تیر یان تیو/تیف هاتیه و ئه فه هه مان تیرا کوردی یه ژ تیرمه ه می دا.
بهه ر ریزبه ندی یا ئهخته ران هؤسا بوو دگه ل پیش و پاشکرنی ل هندهک نافان:

1. هه یف

2. رۆژ

3. که یوان

4. گلا فین

5. ساتۆرن

6. میرکوری

7. تیر

3. نيزهه (ههژمارا وان ب دروستى ناهيته زانين).

و ئەف فۆرمە ژ ئەزەل تا ب ئەبەد قەگرتييه، نەبەرگوهۆپره نە ژى هاتيه گوهۆپرين، ب گۆتنەك دى نەگوهۆپرينا خوہ ژ نەگوهۆپرينا جيھانا خودای وەردگرت، كو هەكەر بهيته گوهۆپرين دى پيرۆزيا خوہ ژ دەست دەت⁸⁰!! بيگومان هەمان فۆرم ل ئەردى رەنگفەدەت و هەمان پيرۆزىي وەردگرت، چونكى هەرتشەكئى خودايى بت يان خوداوەش بت، پيدفیه پيرۆز بت، لەو هەيكەلى دەستەهەلاتى ل جيھانى ژى هۆسايە:

1. قرال / شاه / خەليفه / سولتان / سەرۆك / مير / ناغا يان

هەر ناڤەكئى دى (ئىكە).

هەر خودايەك خودانى ئىكئى بوو و يى رۆژەكا هەفتيى ژى. ل سەرھەمان بنەماى هەفت ئاسمان هەبوون و هەر ئاسمانەكى ئەختەرەك لى بوو. بەرانبەر ئەفئى ل جيھانا تاريستانى ل بن ئەردى، ديوان ژى هەفت ئاسمان يان تەخەيىن ئەردى هەبوون. ئەفئى ل ميتراپەرسيى ژى رەنگفەدايه و پلەيىن بلندبوونى هەفتن تاكو مرۆف ببوژت، و پتريا جانان هەفت كراسگوهۆپرينان دكەن. هتد. پاشى، خيميازنان هەر ئەختەرەك ب ناڤى كانزايەكئى ناڤكريه و زانايىن راقەكاريى هەر ئەختەرەك كرية زيەرەقانى ئەندامەكئى لەشى.

80 ئەف هزرە سەد ژ سەد ل وارى دىنى دەيته دبتن و دیندار هزر دكەن هەر دەقى بهيته گوههپين پيرۆزىي ژ دەست دەت. و تشتەكئى گوهههري ژبیر دكەن كو خودای دنيا بەرگوهۆپ دايه و ب قانونين نەگوهۆپ بریڤه ناچت. ب گۆتنەكا دى، ئەو قانونين ل جيھانا خودايى بكار دەين، نە يىن جيھانا مرۆفى و تەقنا ئەردينه.

2. **وہزیر** (ہہکەرچی ہہژمارہک ستاندہرد بۆ نینہ، لی ل ہەر سیستہمہکی ہہژمارہکا دیارہ) - فۆلکلۆری کوردان باسی و ہزیری دەستی راستی و یی چہپی دکتہ.
3. **لاشکەر / پۆلیس / ناسایش** (ہہژمارا وان ب دروستی ناہیتہ زانین و ستاندہرہک بۆ نینہ).

د دینیدا نہخاسمہ ئیسلامی (ہہکەرچی چو سیستہمین سیاسی نینن) لی ستۆخواری (خضوع) و پیکرن و گوہداری... ہنہ، ب گۆتہک دی دەقین پیرۆز دبنہ نوونہرین دەسہلاتا خودای ل ئہردی، کو ب ریکا فریشتہیہک نیزیکی (جبرائیل) گہشتینہ پیغہمبہری... ل فر پیغہمبہر و ہکو مرۆف دبتہ ناڤگین د ناڤہرا نفسی خوہ و خودای دا، د ناڤہرا ہہبوونی و جیہانا جانی دا، و ہہردو جیہانان ل وی گہا میژووی، بی پەردہ و ناڤبر دکتہ (لی بۆ کەسی پیغہمبہری ب تنی)... لہو کۆچا دەسہلاتی د دینی دا، ژ ئالیی تیۆری قہ، ئەفی تہرزی و ہردگرت:

1. **خودا.**

2. **پہ یاما خودای، کو پیکہاتیہ ژ:**

a. **ناڤگینی ناسمانی:** ہہلگر و قہ گوہیزی

ئاسمانی پیامی.

b. **پیغہمبہر:** ہہلگر و قہ گوہیزی ئہردی پیامی.

3. **گۆتن و رەفتار و کارین پیغہمبہری.**

4. پەيگەر و تاگير و مزگين و پەيامھەلگەر.

لى دەمى پىغەمبەر دىمىرت، ئاخقتن و كىرارىن وى نوونەراتىيا وى دكەن، چونكى مەرگى وى دبتە پەردە و ھەردو جىھانان قەدگەرپىنتە دەستودارى جودابوون و ژىكفەقەتانى. ھۆسا دەسھەلات بۇ دەقى ژى ماى و شىرۇقەكەر و راقەكەر و ھلگرىن وى دمىنت، و فەرمانىن خوداىي بەردەوامىيى دەنە مانا خوە. ھىنگى كۆچا دەستھەلاتا دىنى خوە دگەل يا دىياى دگونجىنت يان ھەردو رۇلان دگىرت، و ئەقى فۇرمى دستىنت:

1. سرۇش (وحى) و گۆتن و رەفتارىن پىغەمبەرى.

2. دىنقان.

گرنگى و خەتەرياتا قى ئىكى ل ھندىيە؛ وەختى دىنقان وەكو خوە و بۇ بەرژەوھندىيىن خوە دەقىن پىرۇز راقە بكەن يان بگونجىن، ھەروەسا ھەركەسەك، ل ھەردەمەكى... دكارت مېژوويى راوھستىنتەقە و تەرزى ژيانى قەگەرپىنتە سەردەمى بۇرى، و بەلگە دەقى پىرۇزە كو نوونەراتىيا خوداى ب خوە دكەت ل سەر ئەردى، و يى پىنەكەت، بىگومان دژمنى خودايە... چونكى دۇست و بەندەوارىن وى، گۆتنا وى ناشكىن!! و ئەويى دژمنى خوداى بت، پىدقىيە بگەھتە سزايى خوە- كو بەھرا پتر تەرز و دژوارىيا سزايى دمىنتە ل سەر ھىزا د دەستى تاگىرىن دلگەرم دا- و سزا ب گۆرھى دىنان و ھىزا باوھرداران دەھتە گوھارتن، لى ھەردەم، وەختى دىندار بەھىز بن، دژوارترىن سزايىن خوە ب ناقى خوداى ل قارى و

ياخيان دبارينن... ب خوه دينهكى دايكانه يئ نهرم وهكى فله تيبى⁸¹
دهمى بوويه ئايدىؤلوجيا دهسته لاتي، خوه توند و تيژ كريبه و
ب هزاران خهلك ب ناقى خوداي ب سؤتنى و جورين هؤفانه تر
كوشتينه... ژ خوه باسى دينين باببى وهكى جهووياتيى و
ئىسلامى ناهيته كرن⁸².

د ئەفان نموونه يان دا، دبت چاقلېكرن و لبه رچيكرن ههبن،
ئانكو ئەم نموونه يئ ئاسمانى و يئىن دى، بكهينه مهسته ره و
دهسته لاتا هه يى كۆپيه كى ئەوئى بت. لى سيستم دى چاوا بت،
هينگى ئەم دى چينه نموونه يئ دوماهيى؛ سرؤش و ژيانا
پيغه مبهرى و چاكان، ب ريز- دهسته لاتا دينداران. ئەفى
نموونه يى دى ئيك ئارپيشه يا مهزن ل وارى بجهئنانى ههبت، ئەو
ژى نه بوونا دهليفه يا نووژه نكر نييه.

81 ئنجيل دپيژن؛ هه كهر كه سه كى شه قهك ل ته دا، ئاله كا دى ژى بده بهر.
خودان و باوه ردارين ئەفى دينى، تاوانين دادگه هين پشكنينى و جهنگين
خاچاريزيى ئەنجامداينه، ژبلى ب سهدان جهنگين نافخوه يى ل سهر تهختى
شاهاتيى و تانجان.

82 ههر بؤ نموونه؛ د ميژووا ئىسلامى دا، ژ چار په يگرين پيغه مبهرى، بهس
ئيك ب مرنا خوداي چويه، يئىن دى ههرسى ب كوشتن چوينه، و خوشتفيري
نهفئى پيغه مبهرى (حسينى كورئ ئىمام عهلى) ل بيابانا كه ربه لايى ب دهستى
بسورمانان هاتيه كوشتن و سهريى وى برينه شامى و خيزانا وى ب ئيخسيري
فيپرا برينه.. ئەفجا هزر بكه! ئەو خهلك يارين پيغه مبهريى خوه و نهفئى وى
بكوژن و سهريى وى وهكو بهلگه ببنه وهلاته كى دى، دى چاوا سه ره دهريى دگهل
دژمنان كه ن.

وہکو ئاشکرا، داکو دەلیقە بۇ پېشقەچۆنى بمینت و مروّف
پاشقە نەزقېرتە قۇناغین بەرى، ھەر دەقەكى پېرۆز، دسى قۇناغان
را دېۆرت؛

1 قۇناغا تیگەھشتنى و کاریپکرنی.

2 قۇناغا شرۆقەکرنی وەختی تیگەھشتن لاواز دبت و گومان
دەست پیدکەت.

3 قۇناغا راقەکرنی (ھیرمۆنیتیکا) وەختی نەگونجانا تەمام
پەیدا دبت.

ئەقە رەنجەکا ھزریا بەردەوامە بۇ باوەرداران و وەختەکی
زیدەیی گەلان ب پووچاتی دبت، ب گۆتنەکا دی، وەختی کەسان و
گەلان و شیانین ھزری ل تشتەکی ھەرکەس دزانت، دەزىخت!
ھەچوہکو پەندۆلی دەمژمیرئ بگەرت و تە دەمژمیرەکا خراب ھەبت
یان بی میل بت! و تو خوہ رازی بکەى کو دەمژمیر دروستە و
پیدقیە ھەمی باوەر بکەن کو دروستە و وەختی دەھژمیرت!

داکو وەخت و ھزرا گەلان ب شرۆقەکرن و ھیرمۆنیتیکا
دەقان قە نەھینە مەزاختن و کارەکی باشتەر پئ بکەن، باشتەرە یان
مروّف ب دەقى رازی بیت یان کاریپنەکەت، چونکی گونجاندن ھەم
پېرۆزیی بەرگومان دکەت ھەم راستیی دکوژت.

دا قەگەرینە پرسیارا خوہ: ئەرى کئلەھییا دەستەلاتی ل
نک سۆفییان چاوايە و جزیری تاییەتمەندییەک ھەییە یان نە؟

بیگومان گهلهک هزر و بۆچۆن لسەر پهیدا بوون و وەرارا
سۆفیاتییی هاتینه به لاقه کرن، و نه دووره قییرئ جهئ ئەوین ئەز
دزانم نهبت، لی گهلهک هزر دکهن کو سۆفیاتی قهژهنهک بوویه
دژی دهسته لاتدارین وهختی خوه و زۆرییی و هەر تشتی مرۆقی
پترب ئاخئ قه ژ جانی، گری بدت، نه خاسمه ل سهردهمین
دیناری بوویه چهپه ری دنیا دارییی... بهس، ب دیتنا من، ئەقه
دیتنهک بهرتهنگه و کووراتییا میژووا سۆفیاتییی و جوداهیین وئ
ل بهرچاڤ ناگرت، ئانکو سۆفیاتییی دکهته دیاردهیهک خوه جه
وخوهمال و گریدای دهمهکی و جههکی، و باندۆر و ههقه بندیین
دهرفه و یین میژوویی، ژئ دپرت... بۆ نمونه گهلهک ژیدەر
ههکه نه بیژم ههمی سۆفیاتییا ئیسلامی دگه هینه فلانی و بیهقانی
کو ل سه دسالی دووم یان سییه ما مشهختی ژیاينه! ئانکو بهری
هینگی سۆفیاتی نه بوو! ئەقه وهکو ناقرنا ئه ره بین بهری ئیسلامی
ب نه زانیی (العصر الجاهلی) چونکی ژ ئالیی دینی قه بسورمان
نه بوون! ههلبهت دا دروست بت ههکه گۆتبانئ سهردهمی کافرئ
یان سه نه مپه ریسیی یان خودانه ناسی، لی (نه زانین) ببهت درۆقی
گهلهکی چونکی دینی وان بهرگومان بوو، ئیکه ژ گشتاندین
ئهره بان و ئەم ژئ یین تووشبووین.

ههلبهت، ئەف ژیدهرانه، ههکهر باسی ئهره بان بکهن و
هند، دروسته⁸³. بهری سه دسالی دووه ما مشهختی، چو سۆفی ل

83 ل سه دسالی دووی مشهختی، هندهک کهسین سۆفی ل ناف ئهره بان
پهیدا بوون، وهکو (ابراهیم بن ادهم، مالک بن دینار، وبشر الحافی)،

ناف ئەرەب و بسورمانان رانەبووینە یان دەنگوباسین وان نەگەشتینە. راستی ئەو، سۆفیاتی، ب ھەر سی چقین خوە قە؛ سۆفیاتیا ھزری، سۆفیاتییا دەرویشیی و سۆفیاتییا زاھدی. میژوویەکا گەلەک کوورتر ھەبە و نەدوورە ھندەک چقین وی قەگەرەنە بەری میژووی. لەو، ھەرکەسی سۆفیاتی قەکۆلت، پیدقیە کووراتییا میژووی و ژیدەرین ھزری ل بەرچاڤ بگرت، ئانکو سۆفیاتیی (وہکو ئەرەب دکەن) نەکەنە دبیاقەک بەتەنگ دا و پاشی بخوینن و ئەوی بەرتەنگیی جیھانی بکەن! ئەقە ژ بلی خەلەتیەک مەتۆدیە مافی دەسپیکەریی و پەیداوونی ژ خەلەک ئافرندە دستینت... لەو ئەز پتر د گەل ھندە دامە کو سۆفیاتی خەتەک جودا یا ھزرا مرۆقییە، گەلەک نیژیکی دینییە و جارن د ناف دینی دا دژیت و وەراری دکەت و کرییە، لی ئالاف و تەرزئ سەرەدەریی دگەل ھەبوونی و دیاردەیین وی، خوەسەر و جودانە و ھندەک جارن دوورە ژ دینی.

ھندی ئەز ئاگەھدار، سۆفیاتی ژ کووراتییا میژووی د غولغولت و د گەل دینی گونجانی / ھەفرکیی دکەت⁸⁴، و نھۆ ژ ھەر وەختەک دی پتر دئ ھیتە پیش و نەدوورە ل ئەقی سەرەدمی جودا، دیندار ژ ھەرکەسی دی پتر ھەوجەنە، سۆفیاتیی وەکو دین بیینە پیش، و خوە دناف گیانی وی دا بژینن و بپاریزن. سۆفیاتی

ژیدەرین ئیسلامی، دەسپیکا سۆفیاتی دگەھینە ئەقان. لی راستی ئەو نینە، ئەقانە ئەرەب و بسورمانین نەخرینە ل ناف جیھانا سۆفیان. 84 سۆفیاتی لاھوتا خوەروویە، گرنگی دەتە جانی بەندەوار و پەرستەک و ھندی بشیت خوە ژ مادە و پەرستنا روومەتی دوور دکەت.

لاھوتەکا زیندی و روژانەییە، ب خوە مروۆقین بیدین ب تیگەھی ئەندامین دینەکی بەرنیاس نین، دشین سوۆفی بن یان دگەلدا بژین و بیک بکەن. ئەقە دگەل هیچ دینەکی ناھیتە کرن.. ھەر دینەک ریکەکا دیوارکریە و نەدوورە زیندانەکا بەرژانکری بت ب سیمی و کارەقی، و ھەر وەختی تو ژ دیواری دەربازبووی، ھەزار دج گازی تە کەن قەگەرە یان زیڕەقان دج تە گوللەباران کەن، ئەقە ھەکەر دیواری و سیمی تو نەکوشتی!

جزیری ئەف ئیکە (گونجاندن دگەل دینی) ژ ھەرکەسەکی باشتر روۆن کرییە دەمی دینی فەرمی و دینی ئەقینیی پیکفە ل ئیک ئاستی داناین، جزیری فەرموویە:

ھەرچی دەسوایئ د عشقی دا مەلی ثابت کری

عەینی دەسوایئ د (نفس الامر) دیسا شەھدەبوو⁸⁵

ل فر، عشق (لداری، ئەقینی) جەھ سوۆفیاتی مەلای دگرت، ئانکو ریبازا باوهری پی ھەییە و شەھدە (شەھدەئینان) جەھ دینی فەرمی دگرت. پرسیار ئەوہ؛ ئەری ئەقینی و شەھدە دو دینین ژیکجودانە، یان شەھدە پیرابوون و ریبورەسمین دینینە و ئەقینی یان سوۆفیاتی مەلای ھزر و فیلوسوۆفیا دینیہ؟ ئەف ریزە پتر ھەقەندیی دیار دکەت، لی ئەم دشین ھندەک راستیین دی، ژ

85 ھەر ئەگەرەکا مەلا تو د ئەقینیا خودایی دا جھگیر و راستەریکری، ھەمان ئەگەری و بو ھەمان تشتی شەھدەدان بوو.

ھندەك رېژيۇن دى دەرىنېن، دېت گەلەك دگەل ئەقى نەگونجىن، يان ھەقبەندىي لاواز بگەن.

چاوا بت، وەكو ئاشكرا، سۇفياتى بزاڧەك جىھانىيە بۇ خوداناسىيى و زانىنى، ب رىكىن ھزركرن و تىھزرىنى و رامانى، و ھەمى شەھرەوارى و گەلان ھەر ئىكى ھندى خوە پشكدارى تىدا كرىيە، لى پشكدارىيا مەزن-ب ھزرا من- ژ يەونانى و ھندستانى دەيت، و ھەكەر ئەڧە راست بت، سۇفياتى دى بزاڧەكا ھندوئورۇپىيان بت بۇ خوداناسىيى، نەخاسمە ناڧكرن ژى گرىدایى پەيڧا گرىكى Sophos و Sophia يە (ئانكو زانا يان ھۇستا د گەل زانىن و ژىرىيى) و sophistes ب دروستى جەھى سەيدا دگرت (ئەوئ بەرانبەر تشتەكى دەرسان بىژت).. و ئەوئنى ڧى بزاڧا ھزرىيا ناڧدار ژ رەھ و رىشالىن وئ ڧەدقەتىنن ھزردكەن ناڧى سۇڧى ژ پەيڧا (صوف: ھرى) ھاتىيە، كو دەرويشان و رەبەن و دىندارىن ڧلەيان و ھندەك دىنن دى، وەكو سىمبۇلى زاھدىي و نەڧيانا دىيائى، دكرنە بەرخوھ. لى پرسىيار ئەوھ، ھىنگى چەند خەلكى شيان ھەبوون جلكىن نەرم (ئاڧرمووش، پەمبوو، كتان، ..) بگەنە بەرخوھ داكو سۇڧىەكى بەلەنگاز و خوداناس و زاھىد و نەدىر و تەنگەزار، بگەتە بەرخوھ؟ گرىدانا رىبازەكا ھزرى و سەنگىنا وەكى سۇڧىاتىي، ب جلكىن ھرىي و موويفە، ترانەپىكرن و بىبەھاكرنە نە چو تشتى دى.

چاوا بت، وەكى سۇفياتى:

- خوہروو بزاڦهڪ هزرييا سڀيه (متوازي) د گهل هزرا ديني يان دينهڪي دگهل ديني فهرمي و پرائينييه.
- خهباتي دڪهت جاني ژ كهستهي و خوهرسكان قورتال بڪهت و ڦهگهپرينته پاڪيا جاران.
- پيڪولهڪه بو ڦهگهپراندا ئاراميي بو جيهانا دگوهوپريني دا، ئانكو خوهرزگارڪرن ژ كهستهيي دگوهوپريني دا بهر ب نهگوهوپرينا جاني، ئهو ڙي ب ئازارانا لهشي بو هلفريني و نهمرڪرنا هوشيارييي دهمي مهرگي لهشي دهيت... ئانكو مسوگهركرنا نهمرنا هوشيارييي دهمي قالبئي تهقني كهفن دبت و هلدوهرت.
- ڦهڪرنا ريڪهڪ بهردهوام و بو ههرڪهسي د گهل جيهانا دي.
- خوهردهرباز ڪرن ژ تهنهائيي ل بهر داسا مرنئي بو نهمرييي د گهل جاني تهقايي...هتد.

ب ئهڦي، سوڦياتي دبتيه بزاڦهڪا جانڪيتر ژ دينين زال و سهردهست بو رزگارڪرنا جاني مروڦي ژ زيندانا ئهردي، بهرهڦ ئاسوئين ئاسماني ساهي و جانين پاڪ و فرائه بهدي ل سڀيهرئ بيدوماهي. ئهڦجا، ب ههمي تهرز و ديتان ناقهروڪ و ڪيلههيا سوڦياتي دبتيه بزاڦهڪ بهردهوام بو رزگارڪرنا پارچه و تشتي نهكهستهيي ژ مروڦي ژ پارچهيا كهستهيي، لهو ڪاڪلا سوڦياتي دئي دڙي ههمي جوڙ و تهرزين دنياڊاريي بت، نهخاسمه ساماني و

ہمدو تہامکرین وی: دستہلاتی و گونی، کو بیاقی کاری
سیاسہ تینہ!

ئہفہ ژ ئالیی تیوریفہ، لی ل پراکتیکی و پروسیسا ژیانی
جوداہیین کہسی بووینہ ئہگرئ پیدابوونا جوداہیین بوجون و
رہفتاران، کو گہلہک جاران دو سو فییین ئیگر ب سانہی ب
دست ناکہفن... ل فر دی پرسین: ئہرئ جزیری تاکو چہندی د
گہل تیوری گونجای بوویہ؟ و ہہکر جوداہی ہہبن چنہ؟

بی ئیک و دو، دی بیژم: وکو شہنگستہ، جزیری دژی
دستہلات و سامان و گونی بوویہ، چونکی ئہفنہ ل نک وی
ئارمانجین ژیانی نہبووینہ، ئہفہ ئارمانجین دنیا دار و
مادہ گہرانن. جزیری فہرمویہ:

میری و پادشاہی موویہ کہ ل نک مہلای

نادم ب مولکی عالم یہک ذریہک عیناہت⁸⁶

ہوسا دستہلاتا سیاسی و سامان پیکفہ، ناگہنہ پیلایا
چاقدیری یا یاری.. ئہفجا، ئیکہمین شہنگستہی ہزرا جزیری دی
بتہ؛ نہقیانا دستہلاتا سیاسی و ئابوری.

ہرہسا فہرمویہ:

نہ جہمالا تہ تہ جہلالا بکرت

86 میری و پاشاتی موویہ کہ ل نک مہلای، ئیک ئاورا چاقدیر ژ (یاری) ہمی
جیہانی دئینت.

مه ژ خوبان ب جه مالى چ حاجت⁸⁷

ئهغه دووهم شهنگسته يه؛ جنس يان گون، نه نارمانجا
ئهقينا جوانانه.. لى جوانى يا خوداى د فورمين جوان دا، نارمانجا
كه سين تيگه هشتى و فهمايه.

ههروهسا گوتيه:

قهستى وهجدهت دكرت روح ب روح

وهر نه عاشق ژ ويصالى چ غرض⁸⁸

ئهغه نارمانجا دروست و رهوا و ههژى ژ دلداريى ديار
دكته.. سوڤيى خه لوه نشين، دقيت فهگه رته مالا خوه، دقيت
ئهقينا جوانيى بگرت و بيگفه فهگه رنه جهى ژى هاتين.. بيگفه
خه ريبى و بيرهيى بشكينن.

ئهقجا لقنده (محرک) و پالوهريى مرؤقى وهكو جزيرى بو
دچت نامينت خوه پرسک (غرائز) يان ههزا ديرانى (تملك) و
دارده ستيى، بهلكو دبه بزاغه كا بهردهوام بو خوه ژ ناخى و قالبى
رزگار كرنى. نهو ژى ب ريكا؛ ئهقينا مرؤقى ل جوانيى بگه رت و
ههردهمى ديت ژى نهگه رت، تاكو ئيگرتنى دكته، داکو كاملانى
ژى پهيدا ببت.

87 نه جوانيا ته (جوانيا خوداى) ل رندان رهنكفدهت، مه چ شول ب جوانيا
جوانان ههيه.

88 روو دكته ههفكرتنا جان و جان، نهخوه دلدارى چ نارمانج ژ بيگه هشتنى
ههيه!؟

د ئەفان ریزان دا، مه لا روھن و ئاشکرا دیار دکهت کو؛
 سامان و دستههلات و گوڤ، نه ئارمانجین گهوههري یین ژیانینه؛
 جوانییا خودای و ئەفینی و ههفگرتن، ئارمانجن. ب گوتههکا
 بهرفههمتر؛ ژیان پیکهاتیه ژ پرۆسیسهکا بهردهواما دوانییا پیرۆز؛
 جوانی-ئەفینی، تاکو ئەبهه دهیت:

ژ نه زهل ههق ب مهلی دایه ژ عشقی قهدههک

تا نه بهه دهست و خهراپین ژ مهیا وی قهدههی⁸⁹

ژ دووانییا جوانی و ئەفینی، خودای ئەفینی کریه بههرا
 مهلای، لهو تاکو مرنی دئ بهندهوار و گیژ بت ژ خهباتا جانی
 ئەفیندار ل جوانیا هندای. جانی ئەفیندار، ب سروشتی خوه، دگهل
 ئافرینی، بهندهواری جوانییه و ئیک ئارمانج ههیه.. جوانیا
 خودای د تستان دا ببینت و ههز ژ بکتهت و خوه بگههینتی.
 هه لگری ئەفینی، فیتان (اراده) نینه ههز ژ ههه جوانیهکی بکتهت،
 جوانی وهکو ئاسنیه و ئەفینی وهکو ماگناتیزی، ههه وهختی
 نیزیکی بوو، ئیکسهه دگرت و بهرنادهت. چاوا بت، ل ئەقی
 وهغهری، جانی ئەفیندار، پتر ژ جانی جوان، ئازاری دکیشتهت،
 چونکی هندی ههیه، تووشی خاپاندنی و دسهردابرنی و
 بوخوهشکرنی دبت و تهنگهزاریی دبت.

89 ژ دهستیپکا ههبوونی- ژ نه زهل- وههه، خودای پهرداغهکا ئەفینی دایه
 مهلای، تاکو دوماهیا ههبوونی- تاکو ئەبهه- مهست و گیژین ژ مهیا وی
 پهرداغی.

ههروهسا بۆ هه مان مه رهمى جزيرى گۆتیه:

رۆهنیا چه هشین مه لایى

خالقنى حوسنا ته دایى

حوب تنى دا من گه دایى

حوسن و حوب یه ك چه شنه یه

ب قى ته رزى بهس جوانى دمىنت خودان دهسته لات، نه بهس چونكى جوانى نىفا سه رهند يان هندایه ژ ئه قىنى، بهلكو چونكى رى و نىشانانا جانى یه بۆ قورتال بوونى ژ ته قنى، بۆ فه گهرانى و گه هشتنى و بهوژىنى د جانى ته قایى دا.

هۆسا دهسته لاتا جوانى ل سهر ئه قىنداران دبتته دهستور و یاسا، و یى پىگىر نه بت، بى گومان دى ژ دهسته كا ئه قىنداران دهركه قت، و نابت سوڤى ژى بت... چونكى جوانى ب تنى دى شىت دهستى مروڤى بگرت ژ ته قن و چقلىيا ژيانى رزگار بكهت، و بهر ب به هشتا ئه بهدى؛ ئارامىيا ئه بهدى د گهل خودای ببهت، نه خاسمه هه زىن له شى دبنه كرىتى و كه شه فرىتى، و مروڤى د ناف ههز و خودشىيا دره وىنا ته قنى دا دكوژن.

ئه قجا، وهكو ئه ز تىگه هشتىم، قوچا دهسته لاتى ل نك مه لایى جزيرى، پىدقپیه ب ئه قى رهنگى بت:

1. خودا

(جودا و فهدهر و خودانه ل جیهانا مینا كین بلند)

2. جوانی و نه‌ئینی

(دو توخمین داکه‌فتینه ژ جیهانا خودایی بو یا مروقی)

3. مروّف

(کهسه‌کی <جوان یان ئەفیندار> گریډایی یان زیندانگری د
له‌شه‌کی‌دا، چ مروّف چ گیانه‌وهر چ تشت)

ئەفجا، هه‌که‌ر بوچونا من په‌سه‌ند بت، ده‌سته‌لات ل
دنیايي سیگۆشه‌یه‌کی داخستیه و هیچ راقه و شرۆقه‌کرنه‌کا دی
ناستینت: مروقی ته‌ک یان له‌ش، دگه‌ل جوانی و ئەفینیی. چونکی
مروّف ژ یان جوانه یان ئەفینداره، ئیک ده‌سته‌لاتا دو-دیمی
دمینت: جوانی و ئەفینیی. جوانی ده‌سته‌لاتا په‌سه‌ند و ره‌وایا
ئەفیندارانه و ئەفینیی ده‌سته‌لاتا په‌سه‌ند و ره‌وایا جوانانه و
هه‌رئیک ب گه‌وه‌ریخ خوه ده‌سته‌لاته و هند.

وه‌کی ده‌سته‌لات هۆسایه یان لسه‌ر ئەقان هه‌ردو بنه‌مایان
ئاقابوویه، پیدقیه که‌سی باوه‌ردار، دژی هه‌می ده‌سته‌لاتان بت
نه‌خاسمه ئەو ده‌سته‌لاتین دژی ئەفینیی و جوانیی بن یان دژی
قورتال بوونا مروقی زیندانی د ته‌قنا گه‌نیرا؛ وه‌کو دهرکه‌فتنا
مانایی ژ په‌یخی، وه‌کو رزگار بوونا جانی ژ ته‌قنی، .. گیرۆ بکه‌نیان
ئاسته‌نگان بو په‌یدا بکه‌ن. ئەفجا، ژ بلی ده‌سته‌لاتا جوانیی
لسه‌ر ئەفینداران، و ئەفینیی لسه‌ر جوانان، چو ده‌سته‌لاتین دی
ره‌وا نینن.

لی مه‌لای، ل جهه‌کی دی، فه‌رموویه:

ئەي شەھنشاھى موعەززەم ھەق نىگەھدارى تە بى

سۈورەيى (انا فتحنا) دۆر و مادارى تە بى⁹⁰

90 ھەلبەت ھەمى ديوانىن جزيرى ئەف ھەلبەستە و خانى خانان تىدانە، لى من گومان ھەيە ئەف ھەلبەستە يىن جزيرى بن. دبت ل ديوانا وي ھاتبەنە زىدەكرن، نەخاسمە ھندەك بەلگەيىن دو زمانىي و دوسەردەمىي قىرا، د ديوانى دا ھەنە، بۇ نموونە؛ دكرت و دبرت ل شوونا دكت و دبت بكارئىناينە و ئەفە فۆرمىن كەفنن ژ كرن و برنى ل دەمى نھۆ و پاشەرۆژى. ھەرودەسا من دقئت پچەكى لسەر سەرۋايا ھەردو ھەلبەستان راوہستم كانى (ى) يە يان (ئ) يە و ئەفە دى چ گوھۆرت؟

خىرخۋازى يان نفرين ل دەمى بۆرى ناھىنە گۆتن، ل دەمى نھۆ و پاشەرۆژى و بەردەوام دەھىنە گۆتن. ئەفجا ب زمانى جزيرى پىدقىيە (ھەق نىگەھدارى تە بت) بايە نە (تە بى)، نەخاسمە د ھەمان ھەلبەستان دا نىشانانا (ت) ل (ە يان – ئ) يا بۆتانى بكار ھاتىيە:

ھەر سەرئ دەولەت ھەيت دى ھەر د ئىف بەندا تە بت

ھەر كەسى عاقل بىن دى ھەر د چۆكارى تە بى

ھەكەر ئەف ھەلبەستە يىن جزيرى بن و دروست ھاتبەنە فەگوھاستن، دى مېنت ھۇسا شرۆفەبەكەين؛ يان نىشانانا (ى) ژ فۆرمى پەسنىن دەمى بەردەوام و ئىكسەر وەرگرتىيە (ھەر سەرفەراز بى) و ھۇسا بۇ ھەمى رەوشىن دى بكارئىنايە! ئەفە ژى تاكو رادەيەكى نەسازە و جزيرى گەلەك دوورە ژ نەسازىي، يان ژى ھەمى بى (بى) نە، كو ب زارى بۆتانيا نھۆ ھاتىنە نقىسىن (دفرت – دفرە – دفرى). ئەفە ژى ھەكەر دروست بت، ئىك شرۆفە ھەيە، جزيرى قىيايە ئەفان ھەلبەستان ب سەرۋايا (ى/ئ) بنقىست و ھندا ئەفە ژى دىسا نەبەرھۆزە، چونكى سەرۋايا (ى/ئ) ئىك ژ بەربەلاقترين سەرۋايىن كوردىيە و جزيرى نەچار نەبوو خەلەتەك د زمانىدا بۇ بكار بىنت.

ههروهسا گۆتیه:

خانن خانان لامعی نه جما ته ههر پر نوور بی

کهشتیا بهختی ته نهز بایی موخالف دوور بی⁹¹

دا ژ ئالیهکی دیقه ل ئەفان ههردو ههلبهستان بنیپین. بۆ نمونه؛ ئەف ریزه ژ ههمان ههلبهستان دیار دکهت کو پیداقیه (بی) بت، ئەو تی نهبت هینگی کوردان ل شوونا (بی) بی گۆت بت:

ئهنجومی چهرخ موحهدهب ههر ژ ذاتی تهی شهریف

کهسبی ئەنوارئ بکن هتتا کو نهفا سۆر بی

(نهفا سۆرئ بهیت یان بیت یان بهی یان بی) فۆرمی دروستی ئاخفتینه. لهو، چونکی جو بههانه نینن بیت یان بی بیته بی، ئەز گومانی ژ ئەفان ههردو ههلبهستان دبم و پیداقیه پتر و باشتر بهینه خواندن و فهکۆلان، بهلکی راستی دیار ببت، نهخاسمه، ئەز دوور دببیم مهلا بیژته کهسهکی ژبلی خودای و سیفتهین وی:

قهست و داخوازا مهلی دائیم ژ جان و دل ئەفه

ههر د بهندا خدمهتی پیشدهستی دیدارا ته بی

ئەز دئ دوباره بیژم؛ یان ئەف ههلبهسته بهرگومانن یان ژ بی زمانی سیاسهتی بۆ جانهکی جوان هاتینه نفیسین یان نهیین مهلاینه.. نهخاسمه، ری دچتی ئیک بیژت؛ ما چیه ههکهر مهلا بی میرهکی داد گۆت بن؟ یان بهری کاملانییا سۆفیاتییی گۆت بن. دبت، بهس ههکهر یین گهنجاتییی بن، مهلا دشتیا ژ دیوانی دهrint.

مه دو ههلبهستین ئاست بلند ب پهسنین میرهکی بیژت! تاکو رادهیهکی دکهل ریبارا وییا هزر و رهفتارکی ناگونجت.. نهخوه ههمی تشت چی دبن.

91 خانن خانان رۆناهییا ستیرا ته ههر گهش بت، کهشتیا بهختی ته قهت تووشی بایی بهرهفاژ نهبت.

ئەف ھەردو چامە ، وەسا دخویتی کو مەلای ب دەستەلەتەکی گۆتینە. لای گەلەک جاران بووینە جەئ لای راوەستانی و پرسینی: ئەرئ جزیری ب کی گۆتینە؟ ب سۆفییهکی ریبەر گۆتینە و زمانئ سیاسەتی ب کار ئینانە چونکی باوەری ب دەستەلەتا سیاسی نەبوویە ، وەکی ب کار ئینانە زمانئ مەست و سەرخوەشان بو شروڤەکرنا رهوشا سۆفیان ل دەستوداریئ ئەفیندارییی؟ یان ب خانئ خانان و شەھنشاھەکی گۆتینە کو ئەو پایە چو جاران ل جزیری نەبووینە ، و ئەفە ب چو تەرزان جزیرکانی نینە:

ئیک: سۆفییهکی ل پلە و دەرەنجا وی پەسنا دنیا دارەکی ب وی رەنگی بکەت و خوہ بو بشکینت.

دو: ل جزیری میر ھەبوونە و جزیری ھند ھوشیارییان نەتەوہیی ھەبوویە و دیارکرییە کو ب وی تەرزئ پەسنین خەلکی بیانی نەکەت.

سی: گومانین زمانکی ھەنە.

چونکی ئەف مژارە ب دروستی نە کەفتیە بەر لیکۆلین و دانوستاندنئ ، ئەز پتر د گەل وی ئیککی مە ، ھەکەر ئەفە ھەلبەستین جزیری بن ، جزیری زمان و گوتارا سیاسەتی بو پەسنین شیخەکی یان سۆفییهکی ژ خوہ پایە دارتر ، خواستییە ، ھەر وەکی چاوا ھەمی سۆفییان زمانئ مەستان و مەخانەیی بو سۆفیاتییی و رهوشا وی خواستبوو ، نەخاسمە پەیقین وەکی ویلائیەت و میر و ژار و ئاستان... ھتد ، تەژی دیوانا وی نە.

ھەروەسا نابت ئەم چامەيەكا دى ژبىر بىكەين كو خوه
دكەتە شەھدە ل سەر بۆچۇنا مە، ھەكەر نەبىژم گرۇڤە و بەھانەيە
كو جزىرى ب زمانى سياسەتە پەسنين جىمكى خوهيى جاني
كرينه، وەختى فەرمووى:

لاتى ھوسنى و شەھى خوبانى

ب خوه ھەم خانى و ھەم خاقانى⁹²

ژ ئاليەكى دىقە، من نەقەت جزىرى د وارى ھەقبەندىيا وى
ب دەسھەلاتداران را ژ ھۆگر و ھەقالين وى جودابكەم، نەخو
مروڤ دكارت بپرست و بەرسقەكا بالبەر ژى پىرا بىژت: ما چيە
ھەكەر جزىرى پەسنين ميرەك داد كرىن؟ ميرى داد و جوامير،
ميرەكە ب ھزر و گوۆتن و كار و بەرھەمى خوهقە جوانە، ئەقجا
ھەژى ئەقينا مەيە⁹³.

92 لات د زمانين رۇڤھەلاتا نافين دا ب گەلەك مانايان ھاتىە، د كوردىيا
ئاخفتنى دا، دىژنە تىقارپىزەكا چىاي يان يا زەقىي. ب مانا نەدىر و ژار و
چەپەل دەھت، سەنەمەكا نافدارا ئەرەبان بوو و نەدوورە ب مانا پەراستى
(معبود) ژى بت يان ميا (الە) وەكو ھندەك ئەرەب دىژن. ھتد. ل فر بۇ
كاملانیا جوانىي ھاتىە، ھەچوەكو بىژين فىنۇس يان زىنى يان ئەفرۇدەيت.
(لات) شەنگىي و شاھا شرىنانى، تو ب خوه ھەم خانى ھەم خاقانى. خان و
خاقان ژى وەكو شاھ و مير پلەيىن سەردارىيە، دىژن ژ تركى ھاتىنە.

93 ھەر زانستەك يان تيۇرىەك يان ھزرەكا جودا، ھەوجەى زمانى خوهيە
داكو بەھتە دىتن و جوداكرن و ناسين. ئەم دىيىن بۇ ئەقيني و جوانىي پەيفا
چەنگ يان جىمكى جاني بكاربىنين. دلدار و دلبەر جىمكىن جانيە ل ژيانى و ل

كورت و كرمانجى، سىياسەت، ھندى خزمەتتا ھزر و گۆتن و كار و بەرھەمىن جوان بىكەت، خوە ھەژى ئەفنىيا مە ژى دكەت و دبتە كارەكئ خودايى.. لئ وەختئ سىياسەت بۆ داگىركرنئ و ھىزا كەشەفرىت و زالىئ و سەردەستىئ و كوشتنئ.. بكار دەھىت، ھىنگى ژ چارچۆقەيئ جوانىئ دەردكەقت و دبتە كارەكئ كرىت، و كارىن كرىت ھەژى نفرىنانن، نە ئەفنىيئ.

چونكى ئەف سەردەمە، زەمانئ دىمۆكراسىيئ و پىكفەژيانىيە، ئەم ھەوجەي ھەقبەركرنەكا ھزرىنە ل ناقبەرا ئايدىؤلۆجيا دىنى يا فەرمى و دىتئا مەلايئ جزىرى بۆ دەستەھلاتا سىياسى و سىستەمى وئ.

دىن و دىمۆكراسى

وھكو ئاشكرا و سەربۆرىن مېژووويئ ژى پىشتەفانىي لئ دكەن، ھەر دىنەك خوە دگەھىنتە راستيا رەھا (الحقيقة المطلقة) يان خوداي، ئەفجا، ئۆتۆماتىكى باوھردار خوە دكەنە ھەلگر و زىرەقان و چاقدىر و جەنگاوەرىن راستيا رەھا. ئەفە ژى تىشتەكئ مەنتقىە، ھەلگرئ راستىئ، خودانى سەرى ژۆرىە.. و ئەوي راستى قئ نەبت، چو جھ بۆ نىنن!

ھۆسا ھەر دىنەك خوە تەنى راست دىبىنت و ھەمىيئ دى خەلەت يان قارى يان دەستكاركرى يان كىم دزانن.. ئەفە ژى،

مرنى دبنە دو چەنگ بۆ جانى و پئ ھەلدفرنە جىھانا ئەبەدى و مىناكىن پاك و بىرۆز.

وہکو سیستہم، دگہل دکتاتوریی و شاہاتیا رھا و دستھہ لاتین مافی خودایی، دگونجت. ب گشتی و سہرانسہری، ہہمی دین ل سہر دووانیا رھش و سپی، خیر و گونہہ، باوہردار و بیباوہر ئاقادین، و دین چہند ژیکجودا بن، ئہنجام ئیکہ؛ ئہز رھا دروستم یی دی رھا خہلہتہ، ئہقجا ئہز باشم و یی دی خرابہ، یی/یا دگہل من دؤست و خوشک و برانہ و یی/یا نہ دگہل من، کی بت و چ بت خرابہ، چونکی دژی راستییہ و ب باوہریی ہہرمیہ! و ہہرمینا باوہریی سہروہرا ہہمی ہہرمین و پیسیانہ!

لہو، ہہر کہسہکی بیژت؛ دہولہتا دینی دی دہولہتہکا دیمؤکرات بت یان چی دبت دہولہتہکا دیمؤکرات بت، یان درہوان ل خوہ دکہت و باوہر دکہت یان خودانی دینہکی فرہخوداییہ، ہہلبہت ئہو تی نہبت خہلکی دہولہتہکی ہہمی و خوہروو ژ باوہردار و پیگیریی دینہکی پیکبہیت ئو ل جیہانہکا داخستی بژین، چونکی چو دینداریی دہستھہ لاتدار، وہکو بہہلوولی ناچنہ پیش دکانا گؤشتفرۆشی و ناکہنہ کەنی و بیژن: ہہر پەز و پیچکی خوہ!

بو نمونہ؛ د ئیسلامی دا کو دینی پتیریا کوردانہ، دہستھہ لاتا رھا بو قورئانییہ، پاشی بو فہرموودہ و کار و رھفتاریی پیغہمبہری، پاشی بو سہربۆریی یار و چاکان.. ئہقنہ سیستہمی ہزری و سیاسی قہدریژن و دہستھہ لاتدرین دہولہتا دینی کار پی دکہن و پیدقیہ خہلک سہرنخوونی و پیگیریی بو دیار بکەن- چونکی سہرنخوونی بو دہستھہ لاتداری، سہرنخوونییہ بو خودای و پیروزیان.

ئەقجا وەختى ئەم باسى ديمۆكراسيى دكەين ، ئەم باسى
هەقچيا ھزرەكا دى يان دىنەكى دى دكەين دگەل دىنى پرائىي ،
ئانكو سرۆش (قورئان) و فەرموودە نامىنن راستيىن رەھا بۆ كۆمى؛
پىرۆزيا وان ژ كۆمى بۆ كەسان دى دابەزت و كۆمەكا ژىدەرەين دى
دى خوە داڭكىشى راستيا رەھا كەن و ئەقە بۆ كەسەين دىندار ،
كارەكى نەپەسەندە و نەدوورە جۆرەكى كافريى و بىدينيىيە .

ھۆسا ئەم دى گەھىنە راستيەكى كو دەولەتا دىنى ، بەس
بۆ باوھرداران ل ئاستى رىبازان ، نەدىنى ھەمىي يان ئايىنان ، دبت
ديمۆكراسيى ل وارى سياستەتى بكار بينت ، بەس نابت دەر بازى
وارى جفاكى و ئابۆرى و رەوشەنبرى ببت ، چونكى ئەقانە
پيشوخت ھاتىنە دارپشتن و جھگىرن و پىرۆزن . ب گۆتنەكا دى ، ل
دەولەتا دىنى ، دبت ھندەك كەس ب ھندەكىن دى بەھىنە گوھارتن ،
لى ھزر و گۆتن و رەفتار و كار نابت بەھىنە گوھارتن .

پرسىار ئەوھ؛ ئەرى سيستەمى دەستھەلاتداریى ل نك
جزیری ژى ھەمان سيستەمە يان دشیت سەردەمانە و ديمۆكرات
بت؟ .. دا بنپرين:

مە بەرى نھۆ گۆت بوو ، دەستھەلات ل نك جزیری ژى
خودايیە ، لى ئىكسەر و رەھا و قەبەر ، نە گرىدایى سرۆشيىە ،
بەلكو گرىدایى دو سيفەتین خودايیە ل ئەردى؛ جوانى و ئەقینی ،
ئەقجا قووچا دەستھەلاتى ل نك مەلای ھۆسايە:

1. خودا

2. جوانى و ئەقىن

3. مەرۇف

**ب ئەقىن ئىككى. ل نىك جىزىرى ھەر مەرۇف ب مەرۇفانىيا
كو ھەلگىرى جوانىيا خوداى و ئەقىنىيا وىيە،
دەستھەلاتدارە، نە ل دەرقەى دەستھەلاتىيە وەكو
ھەمى نموونە يىن دى.**

وەكى جوانى و ئەقىنى توخم بن، ئەو دى بنە سرۇش و
بنستر و دىن و باوهرى و ژىدەر... بۇ سىستەمان. ھەلبەت،
جوانى و ئەقىنى دو تىگەھىن مینەقىنە، لەو دى بۇ ھەمى مەرۇفان
بن، و جوداھىي نائىخنە رەنگان و زمانان و نەژادان. ئەقجا،
سىستەمى ھزىرى جىزىرى-چونكى گشتى و سەرانسەرى و
مەرۇفانىيە- دىت دىمۆكرات بت و بۇ ھەمىيان بت، چونكى ھەردو
بنەمايىن سەرەكەيىن دىمۆكراسىي تىدانە؛ ئىكسانى و ئازادى.

و نابت ئەم تىتەكى گەوھەرى ژبىر بکەين كو ھەمى مەرۇف
ھەلگىرىن سىفەتەك يان دو سىفەتىن خودايىنە و ئەقە ھەمى
مەرۇفان دئىخنە ناف رىزبەندىيا دەستھەلاتى. ئانكو ب گۆرەى
فىلۇسوفىا مەلاى، ھەر مەرۇفەك دەستھەلاتدارە نە بندەستە يان ل
دەرقەى رىزبەندىا دەستھەلاتدارانە وەكو ھەمى سىستەمىن دى-
بنىرە قووچا دەستھەلاتا دىنى و دىيالى ل بەرپەرىن پىشىن و
ھەقىبەرى يا مەلاى بکە.

وهكى ههمى مروّف هه لگريّن گه وه ره كى خودايى بن و
ئارمانجا ههميان قه گه ران بت بو باوه شا وى ، هينگى گه له ك
ره وايه جزيرى بيژت:

دل گه شته من ژ ديري ناچم كنيشته يى قه ت محراب وي ب من را وهر دا بچينه لالهش

ب ئه فان ريژان ، جزيرى دقيت هزرا خوه كاملان بكهت و
بيژت؛ وهكى ههمى مروّف هه لگريّن گه وه ره كى خودايينه و وهكى
ههمى دين بو خوداينه و ريكن بهرهف جقاتا وى ، چما مروّف
ههميان نه جهه ربينت؟ چما مروّف بهس ل رييه كى ته نى بجت و
نه دووره نه گه هت! باشتره ل ههمى رييان بچين ، چونكى ههمى بو
جيهانا ميناكين بلندن.. ههمى ، هه رئيك وه كو خوه ، دگه هنه جقاتا
خودايى. ئهف ئيكسانيا دينان ، كو ئازادىي ب خوه را دئينت ،
ستوونه كا ناقينه بو سيسته مى ديموكراسيى ، چونكى
هه قيه سه ندرنا خودان هزريّن خودايه.

**حوسن و حوب ذاتى قه ديمن لى جودا بوون نه و ژ يه ك
لى نها نسمنى حدوتى حيكمهت و ته نصيل وه بوو
يه ك د ذاتى سوپرشينان بوو جه مال و حوسن و سوپ
يه ك د قه لبى نه هلى دل نسا و جه لا نو جه ذبه بوو**
وه ختى خودايى جيهان ئافراندى ، بهرى دين و نه ژاد و رهنگ
هه بن ، خودايى جوانى و ئه قينى داينه مروّفان ، ئانكو جوانى و

ئەقىنى بەرى كۆمەلان و سىستەمىن جفاكى و هزرى هەبوون و خوداى ب ديارى دايىنە ھەمى مروقان.. ئەقە ئىكسانىەكا رەھا بۆ ھەمى مروقان ديار دكەن: نە ژاد بابەتە، نە رەنگ، نە زمان و هزر و باوهرى، نەجھ و دەم.. ئەقجا، ل دەستپىكى، ھىج ژىكجوداكرن نەبوو، مروقىن خوەپەرىس جوداھى بۆ بەرژەووندىن خوەپىن مادى چىكرىنە و گەلەك جاران بناغەيەكى جانكى يان هزرى ژى بۆ چىكرىنە دا ببتە پىگوھۆركى راستى.

چاوا بت، ب ئازادىا دىنى كو سەرى ئازادىا هزرىە و ئىكسانىا مروقان د دو ساخلەتەن گەوھەرى دا- جوانى و ئەقىنى، جزىرى، بنەمايەكى جھگىر و نەھەژ بۆ دىمۆكراسىي دادنت.

جوانى ل ھەمى جھان و تشتان، ب رىژەيى، ئىكسانە و دىتتا وى و سەردەرى ل ھەمى جىھانى- ب جوداھىەكا گەلەك كىم- ئىكسانە. ئەقىنى بۆ جوانىي يان پەسەندكرنا جوانىي ل ھەمى ئاستان (ھزر، گۆتن و رەفتار و بەرھەم)، ل ھەمى جىھانى گەلەك ژىكجودا نىنە.. دگەلدا دلخوازە، ئانكو مروق ئازادە ھەز ژ جوانىي بكتە يان نەكەت يان جوانىا وى، تاكو رادەيەكى، جودا بت. ھۆسا رىبازا ھزرىا جزىرى، كو ل سەر بناغەيى جوانىي و ئەقىنىي ئاقا دبت و باوهرىي ب ئىكيا دىنان دئىنت كو بناغەيى ئازادىا ھزرىە.. دشىت سىستەمەكى دىمۆكرات بۆ بسورمانىن باوهدار ل سەر بنەمايەكى ھزرى ئاقا بكتە⁹⁴.

94 ئەقە دى بسورمانان ژ ھندەك پىسارىن نەخوھش و تەنگافكەر رزگار كەت، ھەر بۆ نمونە؛ قورئان دىبىژت؛ جوداھى ل ناقبەرا ھەمى پىغەمبەران و

پرتووکین وان نینه، و پیدفیه ئەم باوهری ب هەمیان بینین. لئ بسورمان، چونکی نەشین ئەفئ پەسەند بکەن یان کار پچ بکەن، دببژن؛ ئەف پرتووکین هەنە زورن و شاشن و دەستکارکریه..هتد، ئانکو ل جهای ب ئایهتی یان ئایهتان بکەن یان نەکەن، گومانئ دئئخنە سەر پرتووکین دینین دی. لئ هەر بۆ نمونە، ئەف ئنجیلین بەردەست هەر ئەون یین وەختئ ئەف ئایهتە هاتینە خوارئ و هەکەر شاشبانە، بەری ئیسلامئ شاشبووینە و پیدفیه ئەف ئایهتە نەهاتبانە یان ب رەنگەکی دی هاتبانە.

رێبازا جزیری دئ بسورمانان ژ ئەفئ ئارپشەیی رزگار کەت.. هەر تشتەکی جوان د هەر دینەکی دا هەبت، بسورمان دئ وەرگرن و وەکو پارچەپەکی پیرۆز کارپیکەن و هەرتشتی کریت و نەساز دئ هیتە پاشگوهئیخستن، ئانکو سەرەدەریا ناسخ و مەنسوخ دئ دگەلدا کەن و هینگئ ئەف دژمنکاریا دەستکار دئ لاواز بت و باوهردارین هەمی دینان دئ شین دگەلیک روون و پیکفە بژین.

بنێرە ئەفان ئایهتان:

(أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ) البقرة: 285.

پێغەمبەری باوهری ب ئەوا ژ خودانئ وی بۆ هاتی ئینا و هەمی باوهرداران ژئ باوهری ب خودای (الله) و فریشتەیین وی و پرتووکین وی و پێغەمبەریین وی ئینا، ئەم جوداهیئ نائێخینە نافهرا چو پێغەمبەریین وی و گۆتن مە بهیست و مە پیکر، خودانئ مە ل مە نەگرە و چاره‌نقیسی مە تویی- سۆرەتی بەقەرە ئایهتا 285.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا) النساء: 20.

گەلی ئەوین باوهری ئینای باوهری ب خودای و پێغەمبەری وی بینن و پرتووکا بۆ پێغەمبەری وی هاتی و پرتووکا بەری نھۆ هاتیە خوارئ و هەرکەسی باوهری ب خودای و فریشتەیین وی و پرتووکین وی و پێغەمبەریین

وہکو ئەنجام، ریبازا جزیری، ھەم دشییت خوہ دگەل دیموکراسیئ ل ھەمی واران بگونجینت، ھەم دشییت وەکو پارچەبەھە کئی خوہ بناست، چونکی جوانترین سیستەمی سیاسیە، تاکو نھۆ مروۆفی کار پیکری. ئەقجا، ئەم دشیین ھەمی سیستەمین دی پەسەند یان رەت بکەین، ب گۆرەمی گونجان و نەگونجان دگەل جوانیئ و ئەقینیئ.

بۆ نموونە؛ نەژادپەرستی یان ھەر جورە کئی دیئ شۆقینیئ، چونکی ل سەر ھزریئ کریت ئاڤا دبت و کۆمەکا رەفتاریئ کریت قەدریئ و کینی ل ناقبەرا مروۆقان دچینت کو دژی ئەقینیئ.. دی نەگونجای بت دگەل جوانیئ و ئەقینیئ، ئەقجا، دی بەرھەمە کئی ئەھرەمەنی بت.

ل دوماھیئ من دقیت بیژم؛ ئەقینی و جوانی، تەنی گریدایی مروۆفی نینن، دبت کۆمەکا دیاردەیین سروشتی و کەرستەیی ژی پی بەینە شروۆقە کرن، نەخاسمە وەختی شروۆقەبەھە کا مەنتقی یان زانستی نەبت، بۆ نموونە؛ دا ژ ئەتۆمان دەست پی بکەین:

وی و روژا ئاخەرتی نەئینت، ئەو گەلەک دوور پی ڤاری بووی- سۆرەتی نیسائ ئایەتا 20.

ئەف ھەردو ئایەتە روھن و ئاشکرانە و یین مەدینینە، باوەری ب ھەمی پیغەمبەران و پرتووکین وان دکەنە ستونین باوەری (نە ئیسلامی). و وەکو ئەم دزانین، باوەری تۆقی دینیە و بیی باوەری دینداری نابت. ب ریبازا جزیری، بسورمان تووشی ئەقی ھەقڈیئ نابن، و دی باوەری ب ھەمی دینان ئینن، ھندی ھەژی باوەری و گونجان دگەل بنەمایین گەوھەری- جوانی و ئەقینیئ.

بۆچى ئەلكترون ل دۆر ناۋوكەكى (ژ پىرۇتونان و نيۇترۇنان) دگەرن؟ چونكى جوانى بۇ چۆپە و ئەقین بۇ ئەلكترونان.

بۆچى ئەختەر ل دۆر رۇژى دزقپن؟ چونكى خوداى جوانىيا خوه دايە رۇژى و ئەقینی دايە ئەختەران؟ و ئەختەر ھندى ھەنە ئەقینیا خوه، پيشكىشى رۇژى دكەن. بلا كەس ئەقان گۇتنان ب سادەبى و پيکەنين وەرنەگرت، تاكو شروڤەيەكا باشتر و راستتر نەئىنت.. چونكى ئەقە گەوھەرى دىنيە.

مروڤى باوهرى ب خەيالى ئىنايە، پاشى ب ھزرى و مەنتقى، پاشى ب ئەزمونى.. و ھىشتا ھەرسى، ب ريژەبين جوداجودا، ل جھ و دەمىن جودا، گرنگن بۇ ژيانا مروڤى. لەو، ھەقسەنگيا مروڤى و مروڤاتىي و پيکفەژيانى، ژ ھەقسەنگيا ئەقان ھەر سىيان دەيت. ھەلبەت، جفاكەكى ھەقسەنگ و ئارام و بەختەوەر مەزنىرىن ئارمانجا سياسەتى و سيستەمىن ويىە.

هيزيان دەسھەلاتا سامانى

سامان يان دراف و پارە، مال و ملك، ... يان ھەر ناھەككى دى لى بگەين، مرؤف بۇ پيش ھەرتشەككى ھە بكار دئينن، ژ خوارنى بگرە تاكو دگەھيە مرؤقى ب خوە، وەختى كۆلەتى ھەبت. ئەقجا، سامان ئالاقەككى ھەرى گرنگە كو ھەزا ژيانى و مانى و ديرانى و خوەرسكا ھەبوونى ب مانا دنيا دارىيى ل نك مرؤقى ب هيز دئىخت و مرؤقى دكەتە ئاميرەككى سامانكۆمكەر و ئاليىج جانى ژ بىر دىبەت، ھەروەسا، مرؤف پى دىبەتە دژمنى مرؤقى و دگەھتە دەستودارى ئىكودو كوشتنى⁹⁵ ... ھۆسا پارە وەكو ئالاقەككى ھارىكار و ئاسانكار بۇ ژيانى يى بوويە بەلا ل سەر ژيانى و رۆژانە مرؤف براىي خوەيى مرؤف سەرا پارەى (نە چو يى دى) دكوژت يان ئازار ددەت، لەو سوقى دپرسن:

ئەرى ئەف كورته ژىيە ھندى دئىنت؟

مرؤف ھندى مالدار بت، دوماھيى چاوا ھاتىيە وەسا دى چت يان وەكو دىيژن؛ ب قىژيەككى ھاتىيە و ب نالىنەككى يان

95 لەو بەھايىن مرؤفانى و جفاكى گەلەك گرنگن بۇ لاوازكرنا ئەقى ھەقپكى و بەيداكرنا بياقەكا ئاشتىي ل ناقيەرا مرؤفان. وەختى ھەقبەندىا كەسان خوەروو مادى بت، مرؤف ژ بوونى تاكو مرنى دى كەقتە ھەقپكىەكا دژوار و دپندەيانە ل سەر سامانى و گۆنى.. و بيگومان دى ژ ھەقپكىا دپندەترين گيانەوهران دژوارتر بت، چونكى ھۇش و ئاشوپ دى ل ھەقپكىي زىدە بن.. ئەقجا مرؤف دى بتە گورگەككى دوپى بۇ نىشى خوە و يىن دى.

ئاخىنكەكى دى چت. ئەقجا، پېدقپە مرۆڭ ل تىشتىن نەمر بگەرت،
دا پى نەمر ببت.. ئەقپىن دى ژ ئەردىنە و بۆ ئەردىنە، ما دبت ئەم
خو ب سامانى كەسەكى دى مەزن بگەين؟ يان خو ب زىدەھىي
مەزن بگەين كو دى بۆ ھندەك دى مېنت!

ئەرى دروستە مرۆڭ بۆ ھندەك پوولان ھەقدو بكوژن؟ ئەرى
خوھشپيا بەرۈخت ھندى دىنت مرۆڭ زيانەك بەردەوام بگەھىنتە
مرۆڭان يان سروشتى؟... ھەتا دوماھىي ژ ئەقان رەنگە پرسىاران.

بىگومان ژ ئەقان پىگەھان، ب گۆرەى سۆفيان- چونكى
مرۆڭ و پاشەرۆژا وى ژ ھەر تىشتەكى دى گرنگترن، خوھشپيا
دنيايى بەرۈختە و چەند قەكىشت ھەر نامىنت، مانا و جان و
رەوان... ئەون شەنگستە و توخم- لەو سۆفيان دراف كۆم
نەكرىيە و مالدارى نەكرىيە... و ھندەك گەھشتىنە دژمنكارىيا
مالدار و دنياداران، چونكى ھەكەر سامان ب مانا ديرانا تىشتىن
دنيايى دژمن بت، ئەوى سامان ھەبت يان قەگرت و ھلگرت يان لى
بگەرت بى ئىكودو دى دژمنى خو ببت و دى ئالاقى چىكرنا ئازارى و
دەردەسەريان بۆ خەلكى. ئەقجا، ب گۆرەى ئەقى بۆچونى،
سەرمايەدار دژمنى خوھىە چونكى خەلەت و قارى چۆيە و دى
ھىنگى پەشىمان بت وەختى ئىدى پەشىمانى فەيدە نەكەت،
ھەرۈسا ھندى ئەو سەرمايەيى كۆمكى، ھند مرۆڭ بىبەھر و
ئازاردىنە.. لەو، مرۆڭى زانا ئەوھ يى تىشتىن نەمر كۆم بگەت،
بەلكو پى نەمر ببت، نە يىن مردار كۆم بگەت و پىرا مردار ببت و
پىرا ببتە پارچەيەكى گەنى ژ ئاخى.

بۇ ئەقى ئىككى، مەلای فەرموویە:

جامد چ كىن ب حوسنى ئەوان نظر ل خوارە

خەر تەبەتېن د نەبلەھ چ نېرگىز و چ كەرەبەش⁹⁶

بىنېرە ژ بىر كرنا مانايى و جوانيى و بلنداھيى، بەرانبەر خوەپسكا خوارنى و ئەردى و گریدانا ھەردووان ب ھوشيارى و زانينىقە. مرۆف يان بوونەوهرى چاڭ ل تشتانه يان يى چاڭ ل مانايى و جەقەنگان، ئەقە دو جورين مرۆقان د ئىك جيهانى دا بەرچاڭ دكەت؛ مرۆقين پى— و تيگەھشتى و جوانيپەرئىس، بەرانبەر يىن تىنەگەھشتى و جانەوهرى، كو خوارن و پوولپەرئىسن. ئەقجا مرۆقى مانايى يان سىمبۆليزما تشتان نەزانت، ب گۆرەى جزيرى، گەلەك ژ ئەوى كەرى جودا نينه يى نېرگزان و گياكەرەبەشكى ژىكجودا نەكەت.

ھەرەسا نيشانى گۆتية:

بەقا نينن ل بۇ تشتى ھەتا كەنگى بکين پشتى

د عشقا وان پەريرووويان وەرن دونيايى دادەينى⁹⁷

96 خەلكى مەژيرەش و ھىكارە دى چ ل جوانيى كەن؟ چاڭى وان ھەر ل بەرپيىن وانە، كانى دى چ ژ ئەقى ئەردى كەھتى، ئەقنە ھەر وەكى كەرين خشىم و نەزان رەفتاران دكەن، گول نېرگىز و گيا كەرەبەشكى، ژىكجودا ناكەن! 97 مان بۇ چو تشتى ل سەر ئەردى نينه، وەكى ھۆسانە ئەم چما دنيايى بکەينه پشتى و بارى خوە پى گران بکەين؟! لى تشتەك ل سەر ئەردى ھەپە

مهلا دبیژت؛ جوانی ژئی دهر بکهفت، دنیا نه یا هندیییه مروّف چرکه کئی لی بمینت! لی وهکو جوانی ل ئهردی ههیه، هندی لی بمینین، دروسته. نه بهس ئهقه، بهلکو پیدقیه ئهم ل کیفه بین، روو بکهینه دنیایی، چونکی جوانیا خودای لییه. ب ئهقی دیتنی بوّ دنیایی، مهلا جارهکا دی خوه ژ کوما سوّفیان قهدهر دکهت و ریپازهکا تایبته دگرت. وهکو ئاشکرا ههمی سوّفی و دیندارین دروست و دهر ویش، درووزیهان⁹⁸ دکهن کو ب زووترین وهخت ژ دنیایی رزگار بین و بچنه بهرزهخی جیهانا دی. لی جزیری دبیژت: جوانیا خودای ل ئهردییه و نابت جوانی تهنئ بهیته هیلان، پیدقیه ئهقینی، ل کیفه بت، روو بکهته دنیایی و جوانی بی خوهیی و خودان نه هیلت.

د ئهقی ریژی ژیدا، جارهکا دی ئهم تووشی دووانییا ئهرد/ئاسمان، ئاخ/جان، مروّف/خودا، کهرسته/جوانی، خوهشییا لهشی/خوهشییا جانکی، تشت/مانا... دبین کو ئهرد و ئاخ و مروّف... هتد، نامینن و دوماهییا وان ههر چونه، لی ئالییی دی-کو نه بهردهست و نه بهرههستن- دی ههر ههین و دی ههر مینن. بیگومان ههرکهسی هوشیار دی هۆگری مانی بت د گهل ئه و تشتین مانی و نه مرنئ مسۆگهر دکهن، و دی دژی وان تشتان بت بین مروّقی دخاپینن داکو ببته قوربانئ خوهشییهکا بهروهخت و

ههژی هندیییه مروّف ژ بهر بمینته ل سهر ئهردی و لی ئهقیندار ببت، ئه و ژئی جوانییه ل فورمی رووپه رییان.

98 درووزه: دوعا و هیقینه ژ خودای. ئهف فورمی کوردی بی درووده، وهکو زانا و دانا، زافا و داماد.

مرار۔ جوانی نہمرہ و ل ئہردیہ، لہو پیدقیہ ئہم تہنئ نہہیلین و ہندی ئہقینی ہہیہ، لی بمہزئخین، داکو پی کاملان ببین و بگہہین۔

مننہت ژ خودایی کو ب عہدئ خودہ مہلایی

نکسیرئ غہما عشقئ، نہ دینار و درہم دا⁹⁹

ل فر مہلا دووانیا ئہقینیا تشتان یان مالئ دنیایی و ئہقینیا جوانیئ ہہقبہری ہہف دکہت و سوپاسیا خودای دکہت کو وہختئ مہلا ئافراندی، ئہقینیا جوانیئ داییئ نہ ئہقینیا قرئژا دنیایی۔ ب ئہقئ ریزئ، مرؤف دبنہ دو جور؛ جورئ ئہقیندار ل تشتان و یئ ئہقیندار ل مانا و میناکین نہمر؛ مرؤقئ سہری خودہ کرینہ د تہقنئ را و ناقئ زپر و ئافرمووش و زہبہر و دەستہلات و مال.. لی کری و یئ چاقئ وان ماینہ ل ئاسمانی و فرینئ بہرہف بانئ بلند و نہئینیئ وی۔

ہؤسا راستیہک بو مہ ئاشکرا دبت کو جزیری ب چو رہنگان د گہل پوولی و دەستہلاتا وی نہبوو، و ئہقہ دہرکار و سہرئہنجامئ تہرز و فورمئ سہرجہمئ ہزرا ویہ۔ پوول بو سؤفیہکئ وکو جزیری، بو ژیانہ روژانہیہ، ژیانہ روژانہ ژئ خہباتہکا بہردہوامہ بو پاراستن و راگرتنا جوانیئ، دگہلدا پاکبوونا جانییہ ژ تہقنئ و پاشی رزگاربوونہ ژ گونہہئ لہشی۔

99 مننہت ژ خودئ کو خہم و دہرد و کؤفانئئ ئہقینیئ داینہ بہندہیئ خودہ مہلایی، نہ ئہقینیا دینارئ و دہرہمی۔

ههكهرنه، دراف دى ژ وارى خزمه تكاريى چته وارى خودانيى و مروڤ دى بته كۆلهيى درافى و جان (چ يى جوان چ يى ئەقيندار) دى مينته ئىخسیر لسەر ئەردى! ب گۆتنهكا دى، ئەقيني بۆ جوانيى كو سيفهتهكى خودايه، ناچت، دى بۆ تشتين مردار و ئاخين و بيوهج چت.. ئەقه ژى د سوڤياتيا جزيرىدا هندابوونه ل چۆل و ھۆلين جيھانى.

ئەقجا، سامان هند جوانه هندى بۆ ژيارى و مروڤانيى و كارين جوان بت، ھەر وهختى ژ چارچوقه يى جوانيى دەرکەفت و بۆ مەرەمىن دى بكار ھات، ھينگى دبتە ھيزهكا ئەھرەمەنى و كريت و مروڤ ل شوونا ل جوانيى بگەرت، ل پارەى دگەرت. ئەقجا، پارەيى جوان ئەوه يى كارين جوان ژى پەيدا بين، داکو ھەژى ئەقينا مروڤى ببت. ھەكەرنه، دراف ھيزهكا ئەھرەمەنيە خوه دکەته پيگوھۆرکا جوانيى و مروڤى تاكو ليڤا گۆرپى دخاپينت. ھينگى تازە مروڤ دزانت، جاني وى تەنى ھەلفريه و دۆست و يار کەلەخى وى جودا و تەنها بۆ ئاخى قەدگەرپينن.

ھۆسا، ب گۆرەى جزيرى، مەزنترين و ھەژيترين سامان ل ئەردى، جوانيه و ئەقينا ئەم دەينه جوانيى و لى دەمەزيخين، و سامان هند جوانه هندى خزمەتا مروڤى بکەت، ئانکو جوانيى ديار بکەت. كيژ سامان دى شيت جوانيى ديار بکەت داکو ئەم ھەز ژى بکەين؟ ھەلبەت، دى ئەو سامان بت يى پرۆژەيهكى باش پى بهيتە چيکرن، دى ئەو سامان بت يى قەنجى پى دەيتەکرن، دى ئەو سامان بت يى نەساخيهک پى چارە ببت يان ئازارەک پى بهيتە

كىمكرن..ھتد، لى سامانى مروقى بكتە كۆلەيى خوە و ئەقينا مروقى ژ جوانيى قارىكتە خوە، ئەو سامانەكى ئەھرمەنيە و پيدقيه مروقى باوردار خوە ژى دوور بيخت.

لەو، ب گۆرەى جزيرى، باشتريى و ھەژيتريى سامانى كەسەكى ھەبت و شانازيى پى بكتە، جوانى يان ئەقينيە، و باوردارىى دروست، پەيروى ئىك ژ ھەردووانە، ئەقجا خودانيى نومرە و ھەژماريى مەزن و قەبە ژ دراقي و ملكى، نە خەلكى كۆمارا جزيرينه، ئەو تى نەبت، بۆ تشتيىن جوان خەرج بكن، دا مروقى حەز ژى بكن.

ئەقجا، سامانى خۆشتقى ئەو سامانە يى خەلك بۆ خوە حەز ژى نەكن، بەلكو بۆ قەريژا وى يا باش حەز ژى بكن. ب گۆتتەكا دى، چەند قەنجى و خيىر ژ سامانى چى دبت ئەو جوانيا وىيە.. ھينگى، ديندار و بيدىن، ل شوونا دژمنكاريى و نەقيانى و شەپى ل سەر سامانى، ھەكەر نەبنە دۆست ژى، ئاستى نەقيانى دى بەرھەف سفرى چت، چونكى ئىكى سەرخاترا جيھانا دى، سامان نەقيت، و يى دى بۆ خوەشىيا ئەقى ژيانى سامان كۆمكرن نەقيت.. دبت ئىك كار بۆ نەكەت و يى دى كار بۆ بكتە، لى ل ئەنجامان، ھەردو دبنە دژمنيى سامانى؛ ئىكى نەقيت و ئىكى نەقيت بۆ ھەلگرتنى كۆم بكتە.

ھۆسا ريبازا جزيرى، دشيت جفاكەكى گونجاي ژ نەگونجاي ئاقا بكتە و ھەردو، ل شوونا دژمنكاريى و نەقيانى و

شہ پر نیخی، ل جھہ کی بگہنہ ٹیک و ہردو وکو ٹیک ہزر
نہکن، لی وکو ٹیک رہفتاری بکن.

سامان کو مکن، ٹیکہ ژ مہزنتین دہردین مروقانی و
جفاکان، وکو قانون، ہر جھہ کی سامان لی کو م بو، ل
جھہ کی دی قالا دبت و ئەقہ کینی و جہنگی و مرنی پیدا دکہت..
ئەقجا، باوہردارین ریبازا جزیری دشین ئەقی ئاریشہیی ب
جوانترین ریک چارہ بکن.

سامانی جوان ئەوہ یی کارین جوان پی بہینہ کرن و
سامانی کونجکری و خرابی پی بہینہ کرن، ہر پارچہیہ کی وی،
تیشکەکی ئەہرہمەنییہ، خوہ کریہ کورپی خودانی سامانی دکہت.

شیان یان خوهرسکا گۆنی

وهكى ئەم دزانن گۆنى¹⁰⁰ د ژيانا مروقىدا ب كيماتي دو ئەركين سهرهكه هه نه، ئەو ژى: زان يان خوهرزیدهكرنه دگهل خوهرشیا لهشى... د بارا پارچهیا ئىكىدا، هندهك ئايينين بهرتنگ نهبن وهكى دى ههمى دین و ئايينان ب كریارهك رهوا و جاران ب خیر ل قهلهم دایه. دمینت کریارا گۆنى بو خوهرشیا لهشى، كول سهرانسهرى میژوویى بو ئەقى مههمى، لهشى ژنكى هاتییه بكارئینان و كپین و فروشتن ژى پى هاتییه كرن. ژبهه ئەقى بههای-بازرگانی پیکرن، و چونكى ژنك ژ زهلامى بیهیزتره ژ ئالیى لهشیقه، ل گهلهك جهین جیهانی و ل دريژاها میژوویى، ژنك ب خوهر ژى بوویه دهرامهتهك یان سامانهك و بازرگانی پى هاتییه كرن. لهو ژنك ب گشتى-چ وهكو مهكینهیا مروقى زیدهكرنى و نفشپاراستنى یان وهكو ژیدهرهكى خوهرشیى و پاشى بازرگانی پیکرنى ب تایبهتى، ژن بوویه ئەگهري شهپهنيخ و ئارپیشه و گرفتاریین مروقى¹⁰¹.

100 كوردان گۆتیه: ئیلۆنى، پهز ل گۆنى، كۆچهر ل سهر چۆنى. گۆن ل فر بو گوهنیى بكارهاتییه (ب دیتنا من گوهنیل یان ژ گۆن-هیلل پیکهاتییه، ئانكو ههوا پهرا گیانهوهرهكى یان گهه-نیرى كو بهرگومانه و بو وهختی پهري هاتییه). گۆن بهرانبهه جنس یان سیکس بكارئینایه. 101 دبیزن؛ رهواجا دینی مزدهكى (467 یان 487 ز. - 524 یان 528 ز. هاتییه كوشتن) فهدگهپته سهرمایهداریا گۆنى ل سهردهمى وى و داخوازا وى كو دادیا گۆنى ل ناف جفاكى ههبت.

ئەقجا، ژنك وەكو ژىدەرى گۆنى؛ چ بۇ زانى چ بۇ
خوشىي، بوويه سامانەكى گرنگى زەلامى و وەكو ھەرتشتەكى
گران بەھا پاراستىيە.. و ل ھندەك جفاكان، بۇ پىرۆزكرنا ئەقى
دىرانى و پاراستنا بىندەستيا ژنكى، زەلامى ژن كرىيە نامووسا خوە.
ئەقجا، پاراستنا ژنى، ژ ئەركى كەسەكى، بوويه ئەركى مالى و
بنەمالى و ھۆزى ژى، ژنى وەكو سامانەكى خوەمال، بپارىژن.

ژن وەختى ملكى كەسەكى بت، ئەركى وى كەسىيە
بپارىژت، لى وەختى بەھايەكى مینەقى دستىنت و دبتە نامووس و
شەرەف و ناقى بنەمالى ببتە بارى سەر ملین وى، ھىنگى دبتە
ئەركى ھەمیان، ژن وەكو سامانەكى كەسى و گشتى، بەھتە
پاراستن. ھەروەسا دبتە ئەركى ژنى ژى ناقى بنەمالى و نەدوورە
ھۆزى و نەتەوہى بپارىژت و خوە بۇ كەسى كىم نەكەت! ل
رەوشەكا ھۆسا، ژن ب خوە بەرگریی ژ بىندەستيا خوە و
مىرسەرىي دكەت، و خوە بۇ دۆرماندۆرى خوە، نەكەس دكەت.

ل ئەقى وارى، ل دەقەرا مە، ژن ژ تشتىن دەگمەنە، كو بۇ
مالەكى يان بنەمالەكى يان ھۆزەكى، ئەركى ھەمیان بت ژنى و
پاكيا وى بپارىژن.. ئەقە ژ ئالىيەكىقە رىزگرتنەكا مەزنە بۇ ژنى،
ژ ئالىي دىقە بارەكى نە يى وى دانايىنە سەر ملین وى و پى كرىنە
كۆلەيەكا رازى و بەختەوہر ب كۆلەتتى. ئەقە پارادۆكسەكا
سەيرە! ل دەقەرا مە، زەلامى ژن كرىيە نامووسا خوە و ل سەر فەرز
كرىيە كو نامووسا وى بپارىژت. ئەقجا، ل دەقەرا مە، ژن بۇ
زەلامى ژ ئەردى گرنگتر بوويه و تازە ل ئەقى دوماھىي، ھندەك

دەنگيڭ (نەساز) بلند دېن كو ئەرد و ناقى مرۆقى نامووس و شەرەفن نە ژن، ھەروەسا پرسیار دەیتە کرن؛ بۆچی ژن نامووسا زەلامى بت، بۆچی ھەرىك خودان نامووس و شەرەفا خوہ نەبت؟!

ھۆسا ژن، وەكو مرۆف و وەكو جوانى، دېتە سامانى مالى و بنەمالى و ھۆزى ھەمىي. ئىرۆ، ئەقەيە رەوشا ژنا كورد؛ سەرڤەسەرڤە ئازادە، لى بارەكى ھندگران ل پىشتا ويىە، دېڤە دەڤودەڤ كەقتيە و نانالىنت!

بكارئىنانا ژنى بۆ بازرگانىي و ب ئاوايەكى ئاشكرا و رۆھن د جفاكا كوردى دا ھند ئاشكرا نەبوويە.. ھندەك بەلگە ھەنە، دېت ژن ھات بنە فرۆشتن، لى گەلەك بەيژ نينن.. دېت نەخت و پىشتەدەر ژ ھەمیان گرنگتر بن. نەخت كو ھەڤبەندى نەقدا ئەرەبيە ب مانا پارە، فرۆشتنى د بن خوہڤە ڤەدشیرت. لى وا ديارە رەوشتەكى رەسەنى كوردان نەبوويە، چونكى ب سانەھى دەست ژى ھاتىە بەردان. ھەروەسا، تاكو ئەڤى دوماھىي، سىستەمى بەربەلاڤى ژنئىنانى ل ناف ھۆزان ئەو بوو؛ كچەك و كورەك دا پىكھيڭ و چنە ناقمالەكى ل گوندەكى دى، ئەوان ژى لىك مەھر دكرن و پاشى پىكدھاتن و داىكا كچكى دچۆ رىكا وي ڤەدكر و دھاتنە گوندى خوہ.

ئەڤە ژ ئالىيەكىڤە، ژ ئالىيى دېڤە خوہشيبا لەشى د گەل— ھەكەر نەبيژم بەرى— لەشى دچت و نامىنت، لەو سوڤى ب گشتى دژى ب كار ئىنانا لەشى ژنكى بوويە بۆ خوہشيبى، و پترييا وان خوہ كرينە بەندەوارين جوانيبا (لەشى) وي كو مەعنا لەشيبە نە

لەش ب خوهيه، چونكى وهكو ئەلەمەنتەك داکەفتى (عنصر نازل او ساقط) ژ ئاسمانى لى نىپرینه و کرینه ناڭگىنى قورتال بوونى ژ ئەردى. ب گۆتەکا دى، ژن ل نک پتريا سوڤيان، جزيرى دگەل دا، هەلگرا جانى جوانه.. هەلگرا جانى جوان ژى، سەنتەرى ژيانا ئەردیه و قوبلهيا دلدارانه¹⁰².

ژن وهكو هەلگرا جوانى، ژ رهوشا مروڤاتى و مەرگدارى، دەر بازى تشتهكى بلندتر دبت.. ژن دبتە بوونە وه رهکا پيرۆز و خودايى و نوونەر يان سرۆشهکا بەر دهوام، بو مروڤان. بو ئەقان مەرهمان، چامەيىن جزيرى خوه دکەنه تو مارەک کاملان بو ديتن و بوچۆنن وى، چ دەر بارەى جوانى چ دەر بارەى ژنى رۆلى وى. جزيرى گۆتیه:

حوسن و حوب ذاتى قەدىمن لى جودا بوون ئەو ژ يەك

102 ب ئەڤى تىگەهشتنى، مروڤ دىت هەڤبەندىا زەلام-ژن وهكو پەيف- مانا يان ئاگر-رۆناهى شروڤه بکەت. ئاخفتن يان پەيف نەبن مانا ژى بەرهست نابت، هەر وهسا ئاگر ژى نەبت رۆناهى نابت، لەو ژنئىنان ژى نەبت هەست ب جوانى ناھيتەکرن.. ب ئاخفتنى مانا پەيدا دبن، ب ئاگرى رۆناهى پەيدا دبت، ب هەڤبەندىي دگەل ژنى جوانى ئاشکرا دبت. ئەڤه ریکەکە ديار دەيىن مادى جانى ڤهشارتى ڤەدپيژن.. ب گۆتەکا دى، جان ژ مادى دەر دکەفت و خوه بەرهست دکەت.. وهكو ئاگرى رۆناهى ڤەدپيژت و هەکەر پروسيسا سوژتنى نەبت، نە ئاگر دبت نە رۆناهى، ئەڤه پروسيسەکا گەلەک گرنگە بو شروڤه کرنا هەڤبەندىيا جيهانا مادى و جانكى: کەرسته/ئيزنک- سوژتن-ئاگر-رۆناهى و گەرما/چانوهش.

لیٰ نہا نسمیٰ حدوئیٰ حکمت و تفصیل وہ بوو
یہک د ذاتی سورشرینان بوو جہمال و حوسن و سور
یہک د قلبیٰ نہہلیٰ دل نساو و جہلا نو جہذبہ بوو¹⁰³
پاشی فہرموویہ:

نہ جہمالا تہہ تہ جہلا بکرت
مہ ژ خوبان ب جہمالیٰ چ غرض¹⁰⁴
ہہروسا فہرموویہ:

قہستیٰ وہ جدہت دکرت روح ب روح
وہرنہ عاشق ژ ویصالیٰ چ غرض¹⁰⁵

ھوسا ناقہرؤکا دیتن و بوچونا جزیری ئاشکرا دبت کو
جوانی و ئەقین دو درؤقین خودایینہ ل ئەردی، ئیک بوویہ بہہرا
دلہہران و یا دی بو دلداران مایہ... و مروقی زانا ئەوہ یی ب
ئەقینیا خودایی خوہ ب گہہینتہ جوانییا خودایی، داکو پیگفہ

103 جوانی و ئەقینی خوہدی دیرینن، لی ژیکجودا بوون. ناقی چیبوون لی
ہاتہکرن، ئانکو ژ رھوشا مینہفی و جانکی کہفتنہ رھوشا مادہی، مہرہم و
بپیارا (خودای) ئەو بوو. ئیک د خوہدی نازکان دا بوو جوانی و رندی و سور.
ئیک د دلیٰ خودان دلان دا بوو ئاگر و رھونہق و دلبرن.
104 جوانییا تہ لی دیار نہکەت، مہ چ کار ب جوانییا رندان ہہیہ؟!
105 روو دکەتہ ہہفگرتنا جان و جان، ہہکەرنہ دلداری چ مہرہم ب پیک—
گہہشتنی ہہیہ؟

په چروومه ببنه فته و جاره كا دي ژ دستوداري و درگه پاني بؤ مادهي و سهره ندي و هندابووني د ته قنا ئه رديدا، جاره كا دي هلفرن و بگه هنه دستوداري بهوژيني د هه بوونا توخم و دروست دا، ئانكو فه گه رنه دستوداري مينه قي و جانكي. ئه ف فه گه پانا مينه قي، ب هه فگرتنه كا مينه قي يا جوانيي و ئه قيني ل سهر ئه ردي دهيته ئه نجامدان.¹⁰⁶

ژنوميږي، نه تيكره سان و هه فگرتنا دو له شان، ژنوميږي هه فگرتنا جوانيي و ئه قينييه، ئه فجا ژنوميږي ژ هه فبه نديه كا بهر هه ست و له شدار دبته مه عنا. ل قر، كاني جان چهند ژ له شي گرنگتره، مه عنا ژنوميږي ژ كريارا ژنوميږي هند گرنگتره.. بنپره نمونه يي سوتنا ئيزنگان و په يدا بوونا رونا هيه.

چاوا بت، ژن ب ئه قي ديتني، خودان و هه لگرا سيفه ته كي خوداييه و نيقا هندايه يان جودايه ژ ئه قينا زه لامي، كو پيگفه دوانيا پيرؤزيي ل ئه ردي ئا قا دكهن. ب ئه قي ژن، هه م ئيورگه ها ئه قينا زه لاميه، هه م هه لگرا بهرپرسيه كا پيرؤزه، كو جوانيه. ئه فجا، زه لام و ژن، جودانه و ئيکسانن؛ هه ردو ژيکجودانه، چونكي هه ر ئيكي سيفه ته كي جودايي خوداي هه لگرتيه و ئيکسانن، چونكي هه ردو سيفه ت و بهرپرسيا هه لگرتنا وان، وه كو ئيک و هندي ئيکه، چونكي ئيک بوون.

106 ب گوره ي ئه قي بؤچوني، هه ر ئه قينه كا دروست بؤ جوانيي بت و چو مه رهمين دي پچ نه بن، دبته ئه گه ري هه فگرتنه كا سيمبوليكا هه ردو توخمين پيرؤز و نيشانا خوداي ل ئه ردي په يدا و بهرچاف دكهن.

ژن و مېرین ئەقیندار، ھەلگرین سیفەتین خودای، پیدقیە ب ھارمۆنیەکا ھەری بەرپرسانە سەرەدەریی بکەن، داکو پاکیا سیفەتان بپاریژن. ب گۆتەکا دی، وەختی ژن یان مېر، ھزر و گۆتن و رەفتار و کارەکی باش دکەن، ئەو سیفەتەکی خودایی ژ ناخی خوہ و نھینی دەرهی دکەن و نیشا خەلکی دەن. ئەقە ژی دبتە نیشادانا راستیی، چونکی جوانی و ئەقینی دو راستیین رەھانە و پیدقیە خەلک ب فۆرمی دروست ببینن. لەو، ھەر ژن یان مېر، پیگیر بت، پیدقیە ب گۆرە سیفەتین خودای بژیت و یی ب سیفەتین دی (کریت و کیندار) رەفتاری بکەت، دچتە خانەیا ئەھرمەنی و ئیبلیسی و ھیزین تارستان، د ھەر دینەکی ھەبت دا. ھەر ئەقینیەکا دگەل جوانیی یان جوانیەکا دگەل ئەقینی، دیوانەکا خوداییا بچووک ل ئەردی پەیدا دکەن و جھەکی ژ کینی و کریتیستیستین. و ئەقە مەلەکوۆتی خودایی لسەر کیستی مەلەکوۆتی ئەھرمەنی زیدە دکەت.

لەو ھەر ھەقەندیەکا گۆنی، تشتەکی جوان و پەسەند دیار بکەت (بۆ خوہزیدەکرنی و دۆماندنا ژیانئ و ئەقینی)، دی دروست بت، وەکی دی، ھەکەر بۆ خوہشی و بازرگانیی بکار ھات، ھینگئ ئەقینی و جوانی دەینە ھەرماندن و کریت دبن و دچنە خانەیا سیفەتین ئەھرمەنی، چونکی بۆ مانایی بکارنەھاتینە بەلکو بۆ ناخی بکارھاتینە و ناخی ھیچ بەھایەک نینە ژ بلی کو ناخە.

د فەرھەنگا جزیری دا نە بەس گۆنا بازرگانی و خوہشیا خوہروو بۆ لەشی نینە، بەلکو نابت ب چو تەرزان ھەبت، چونکی

ژنک نه نیفا مییه نه ژى ئامان و دیزا زان و قهزانییه نه ژى متایی
فرۆشتنییه، به لکو نیفا جوانه ل هه می ژيانا ئهردی، نیف-جانئ
هندایه ل زهلامی ئهفیندار، کو ئهركی وی دبته لیگه ران، دا پیکفه
کاملان بین و ژیانئ پی بدۆمینن. ب گۆتنه کا دی، ژنک (جوانئ)
ههوییه ل رهخه کئ دنیا یی داکه قتییه و زهلام (ئه قینی) ئاده مه ل
رهخی دی داکه قتییه و بزاقئ دکهت ببینت، داکو ههردو هه قیگرن..
ئهفه پتر ژنکی دکهته وینه یی مۆنالیزایی ژ هه ر تشته ک دی.

گۆن یان جنس ل نک جزیری وهکو ئهوی رۆناهییه یا
پهروانه یی رادکیشته خوه، وهکو ئهوی گولا قتییه یا سه رنجا مروقی
رادکیشته.. وهکو به ندکه کئ نهینه جوانیا ژنی و ئه قینیا زهلامی
دگه هینته ئیک. ئه قجا گۆنی چه ند ئارمانج هه بن، و مروقان بۆ
چی بکار ئینا بت، ئیک ئارمانجا گه وهه ری و سه ره که و پیروژ
هه یه، ئه و ژى پیکگه هاندنا جوانی و ئه قینییه، ل شیانا گۆنی،
داکو ههردو خوه د دۆماندا ژیانئ دا بپاریزن و مروق، وهکو
بوونه وه ره کئ هۆشمه ند یان بلندترین ته رزی هه بوونی، ههردو
توخمان بپاریزت و هیدی هیدی به رهف ژیده ری ببه قه.

هۆسا، ههردو توخمین خودایی وهکو دو جینین فههما، لی
کیم ئالاف و شیان، مروقی بکار دئینن داکو هه م بمینن هه م خوه
به رهف هلفرینی و قه گه رانی ببه ن. ئه قه ژى مه دگه هینته دورپانا
کراسگه پورینی و دۆنادۆنی ل ریکا دینی و باوه ریین جانی ب
بیناندنی و گۆتن و به یستنی، و ریکا هزر کرنی و ئه زموونی و
دیتنی ب ته کنۆلۆجیایی، به رهف هه لیقرینا راستیی.

ب ئەفئى ھزر و ديتنى، جوانى و ئەفئىنى دو توخمىن سەردەستىن، بەس ب ھەزا خوداى و بۇ مەرەمەكا نەئاشكرا، ژىكجودابووينە و مە بكاردينىن داکو قەگەرپنە رەوشا پيشين.. بلا قەگەرپنەكا سىمبۆلىك ژى بت، داکو بىرەھيا خوە پچەكى و بۇ چەندەكى ئارام بکەن.

د ئەنجام دا، کریارا گۆنى و شيانا وئى، وەختى بۇ ئەفئىنيا دروست و خوەزیدەکرنى بکار بهيت، دکەفته چارچۆفەيى دروست و رەوا و پەسەند و کەسى پى رادبت هەژى هەلگرتنا سيفهتەكى خوداييه، هەکەر بۇ خوەشيا لەشى و بازرگانىيى بکار هات، هينگى کەسى پى رادبت، هەژى هەلگرتنا سيفهتەكى خودايى نابت و دبتە کەسەكى ئاخپەرئیس، چونكى توخمەكى خودايى بۇ کارەكى نەخودايى بکار دئىنت يان بۇ کارەكى کریت بکارديننت. ل ئالىي دى، چونكى ئەفئىنى و جوانى خودايينه، هەژى فەرمان و بپاردانينه و پیدقیه مرؤف ب گۆرهى هەر دو توخمان رەفتارى بکەت.. لى هشیاری جوانیا ساخته بت، ئاگەهدارى خاپين د سەردابرنى بت.

خوداى جوانى نەدایه کەسەكى دا خراب بکار بينت، جوانى بۇ خوە جوانه هەوجەى چو نینه ژبلى ئەفئىنى و دەستخوەشیی و پەسنان. هەر وەسا، خوداى ئەفئىنى ژى نەدایه کەسەكى دى دا خراب بکار بينت، ئەفئىنى ژى وەکو جوانی، هەم گەوھەرەكى سەربخوویه هەم ژ خوە بۇ دەر قەیه.. لەو، پیدقیه ئەفئىنى و جوانى وەکو هەنە بکار بهين.

دەسھەلاتا دەقین پیرۆز

بەری نھۆ مە دیارکربوو کو دو ریبازین راستی— یان خوداناسینی د میژووینی دا ھەبوونە؛ ریبازا خودای ب ھەزا خوە خوەدایە ناسین کو ھندەک سوڤی ژى ھەمان تىشتى دبیژن؛ خودا ب تى و تەک بوو، قییا بەیتە ناسین، ئینا دنیا و بوونە وەر ئافراندن یان خودا تەنى ھەبوو و خودای گەوھەرەک ھەبوو یاری پى دکر، وختەکی بیزار بوو و ھاقیژت، گەوھەر پەقى و ھەبوون ژى پەیدا بوو... ھتد، ژ ئەڤى جوړى چیرۆکان. ئانکو، خودایى تەنھا و تەک، قییا تەنھاییا خوە ب جقاتەکی ب دوماھى بینت، لەو ھەبوون ئافراند.

ریبازا دی ریبازا لیگەرانییە کو گوايە پىشتى مرۆڤ ھۆشیار و ئاگەھدار بووی، کۆمەکا پرسىاران ل سەر دەستپىک و دوماھىیا وی بو چىبووینە و بو دیتنا بەرسقان، مرۆڤ ب شىیانین خوە، ل ئافرندەیی خوە و ھەبوونی گەپایە... ئەڤ ریبازە، ب شکلێ زانستان و تەکنۆلۆجیایى، تاكو نھۆ بەردەوامە.

دی مینت جھى سوڤیان ل ئەڤى وارى ل کىڤەيە یان دگەل کىشک گرۆپینە. وەکو ئاشکرا، سوڤیاتییا ئىسلامى ھەکەرچى چو جاران خوە دوورى ناخى دینى ئىسلامى نەکرییە، و ب چاقەک بلندتر ژ ئىسلاما ئۆرتۆدۆکس سەرەدەرى دگەل پىڤەمبەرى کریە— وەکو جانەکی پیرۆزتر، لى دگەوھەرى خوە دا، سوڤیاتی ریبازەکا سەربخوە و جودایە؛ دىتت خوە دگەل لاھوتا ھەر دینەکی

بگونجینت، لی دهگمهن دشیت دگهل دنیا داریا وان بژیت. سو فیاتی، ب ریکین لاهوتی، دقیت خوداناسیی بهردهوام بهیلت، ئانکو ریبارزا خوداناسیی بهردهوامه لی ب ریکین جانکی، نه یین مادی و ئەفه سو فیاتی دکهته ریبارزهکا دی ل رهخ ئایدیالیزی (ریبارزا لیگه پانی و خوه دانه ناسینی) و ماته ریالییزی.

بو پتر روهنکرنا ئەقی خالی من دقیت بیژم؛ دینین ههیی، ههرئیکی ب ریکا خوه خودا دایه ناسین و دوماهی ب میژووو خوداناسیی ئینایه، ئانکو گوئنا خوهیا دوماهی و یا فهبر گوئیه و خالهک دانایه پشتی و ده رگهه ل بهر ههر گوئنهکا دی باش گرتیه. ریبارزین هزرا مادی، چ ب ریکا فیلوسوفیی و مهنتقی چ ب ریکا زانستان و تهکنولوجیایی، بزاقی دکهن راز و نهینیین هه بوونی ب ههسته وهران بزائن. ئانکو ریبارزهکی دقیت خوه ب گوهی رازی بکته و یا دی دقیت خوه ب چاقی رازی بکته. سو فیاتی وهکو ریبارزهکا جودا ژ ههردوووان، بزاقهکا جانیه بو ههسترن ب جیهانا خودایی.. ئانکو ژ ئالیهکی فه گریدایی دینییه چونکی بزاقهکا جانکیه، لی ل ئالیی دی، بزاقهکا مادییه، چونکی ل ژیان دقیت راستیی ببینت و مروّف پی بکتهته ئەو رهوشا دینان، پشتی مرنی، سوژ بو دای.

ئەفه گوهه ری جوداهییا ههر سی ریبارزانه؛ دین هیقیان دکهته راستی، زانست زانینی دکهته راستی و سو فیاتی خهونان دکهته راستی.. پرسیار ئەوه؛ چاوا مروّف رازی دبت؟ یان مهژیی وی چاوا خوه ددهته دهست ئیک یان پتر ژ ئەقان ریبارزان؟

خەون و ھەست و ھىقى!

مرۆف ھەوجەى ھەر سىيانە ، مرۆف ھەوجەيە ب ھەستەوھەرىن خوە راستيان بناست و بزانت ، ھەروەسا پچەكى ژ ھەستەوھەرىن خوە دوور بکەفت ئو ب ھۆشى خوەروو شاد بيت و مرۆف پتر ھەوجەى ناسين و زانينا پاشەپوژا خوەيە.. پشتى مرئى چى ھەيە؟ بەس قەگەرانە بو ئاخى (ژ ئاخى بو ئاخى) يان قۇناغەکا دى ھەيە؟ مرۆف ھەوجەى ھىقىھەكئىيە کو قۇناغەکا سەرمەدى ھەيە.. لى پرسىار ئەوہ؛ بۆچى؟ مرۆقى خەون و ھەست و ھىقى ژىكجوداكرينه و ديوارەكى مەزن دانايە ناقبەرا وان ، يان بۆچى مرۆقى نەشىيايە سىستەمەكى كۆمكەر بو ھەر سىيان پىكفە دارپۆت و سەرى خوە تەنا بکەت؟

دا ل بەرسفەكى بگەرین.

دين ، ھەمى پىكفە ، ب دەقىن پىروژ يان پىروژكرى خوە رادگرن و دمىنن. دەقى پىروژ ، ھەر وەختى پەيدا بوو ، ھەم دەقىن بەرى خوە دەھلەوشىننت يان دگوهۆرت و فۆرمەكى ھەقچاختر و گونجايتر بو دەمى خوە دەتتى ، ھەم پاشەپوژى ل سەر ناقى خوە تاپۆ دكەت ، ئانكو دەق وەكو ھەلگرى ھزر و رەفتاران ، ھەم دەقىن بەرى خوە بئەست دكەت ھەم بزاقى دكەت خوە زىندى و ئەبەدى بەھىلت ، ئانكو بزاقى دكەت ئەوا وى ب سەرى يىن بەرى خوە ئىناى ، ب سەرى نەھىت!

ب ئەفا دومايى ، دەق خوە دكەتە گەوھەر يان توخمەكى سەربخوہ و دەستھەلاتدار و نەمر و پاشەپوژى داگىر دكەت و

ناھيئت پاشه پوژده کا جودا، وهکو وی ب خوه ل وهختی خوه پهيدا
کری، ئاڤا ببت. ب ئهقی دهقی پیرۆز، نه بهس میمه کا فهگره،
به لکو میمه کا بگومانه ژ هه رتشته کی و میژوو راگر و ب کوشتنا
میمن نوو بووی دژیت و جهنگه نه یه ژی.

دهق، ژیان ل گه هه کا میژوو یی رادوه ستینت و مروقی
نه چار دکهت، ئەزموونا خوه یا خوه سهر و تایبته نه بت، به لکو
ب ئەزموونه کا دی بژیت کو ئهوی هیچ رۆل تیدا نینه ژبلی خهون
پیڤه دیتنی و وهرگوهاستنا خهونی یان سه ربوره کا دیرین بو
راستیه کا ئاشوپی. ب ئهقی ئیک، دهق دبتته ئاستهنگه کا مهزن ل
بهر هه ر گوهرینه کی، چونکی هه ر نووژه نکره کی یان
گوهرینه کی ب شیرئ پیرۆزیی دکوژت.

ژ ئالیه کی دی فه، وهختی دهق؛ چ وهکو زمان چ وهکو
ناقه رۆک، که فن دبت، تیگه هشتن لاواز دبت یان نامینت، لهو
خودانین دهقی و زانایین دینی، دهقی شروقه دکهن داکو تیگه هشتن
باشتر لی بهیت. لی وهخته ک دهیت، ئیدی دهق نه شیت خوه دگهل
ژیانی و راستیین هه قچاخ بگونجینت یان بو هنده ک که سان، ئیدی
نه به رهۆزه، چونکی ئه و ژینگه هه و ئه و کولتوره نه مایه، هینگی
مروڤ دهقی راقه دکهت¹⁰⁷.

107 بهری دهمه کی من کوتاره ک دخواند، کابرایه کی ب ئه ره بی نفیسی بوو؛
ئایه تین قورئانی ئه به دینه و بو هه می جهان و ده مان بکار دهین، لهو،
شروقه یه کا دی دایه ئایه تا (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ) – المسد 1. و گو تیه (ئه بی
له هه ب) نه مامی پیڤه مبه ریه، به لکو ئیبلیسه! و گه له ک ره نجکی شایه دا

هەلبەت ئەف نەژيانا ئەزموونى و ھەيمەنا دەقى ل سەر
مەژىيى مروقى، و زىبەھرکنا وى ژ ھەر بزاقەكى، ھەقدژە دگەل
سۆفياتيى كو ھەقبەنديەكا ئەبەدى دگەل جيھانا خودايى دخوازت.
ھۆسا سۆفياتيى دكەقتە ئاستەنگى.

ل ئاليەكى دقيت خوہ ژ دەقين پيروۆز و بەندين وان رزگار
بکەت، ل ئاليى دى، نەشيت دژاتييا كۆمەلى و باوەريين وى
بکەت، چونكى ئەو ب خوہ ژى، چقەكى دينىيە يان ھەر چاوا بت،
ھەقدژيەكا گەوھەرى دگەل دينى نينه. ئەقى وا ليكریە راقەكارى
يان ھيرمينيۆتيكا¹⁰⁸، ھەردەم جھەكى بەرفرەھ ل ناڤ جيھانا
ھزرا سۆفيان ھەبت.

بۆچۇنا خوہ پەسەند بکەت. بەس ئەقى نفيسەرى ژبييرکريە كو پتريا ئايەتان
بۆ روودانەكى يان چارەكرنا ئارپيشەيەكى يان رۆھنكرنا تشتەكى ھاتينە و
چيروۆكين قورئانى ژى ھەمى ب سەرى ھندەك كەسان ھاتينە و ھەمى چيروۆك
سەرھاتيین خودانين خوہنە و يا ژ ھەمىي خرابتر ئەو بوو، ئەقى كابرای
سۆرەت ھەمى نەخواند داکو ھزرا خوہ نەكەت كو ئيبليس دى چ ل ژنى كەت و
ژنا وى چ ھەوجەيى ب كۆمكرنا ئيزنگانە!!
ئەقە راقەكرنە، چونكى ئەو نفيسەرە ھزر دكەت؛ نابت ئايەتەك بۆ كەسەكى
ھات بتە خوارى! ھۆسا ئەف نفيسەرە دشيت ھەمى ميژوويى و ژيدەرين وى ل
ديوارى بدەت، دا خوہ رازى بکەت.

108 ھيرمينيۆتيكا يان ھيرمينيۆتيكس Hermeneutics ژ بەيڤا گريكى
ھيرمينيۆس hermeneus ھاتىە دارپيشتن، ب مانا وەرگيڤ، پاچفەكەر.
ھيرمينيۆتيكا پتر بۆ شروڤەكرنا مەرەمين نھين و فەشار د دەقين پيروۆز دا بكار
دھيت.. ئانكو ھەليڤينا نافەرۆكى ل سەر كيستى پەيڤين نەشين مانايى
بگەھينن يان ئيدى نەگونجايە دگەل ھۆش و ھزرا ھەڤچاخ.

مه لايي جزيري، وهكو سوڤيهك و وهكو ديندارهك بسورمان، دوور نه بوويه ژ نهڤي ناستهنگا هزري و رهفتاركي؛ دي چاوا هم ديندار بي، هم خوداني ريبازهكا تايبهت و خواهه سر بي؟ ب گوته كا دي، دي چاوا شه هدهي بؤ كه سهكي دهی و تو ب خواه كه سهكي پيدقيه خلك بؤ ته شه هدهي بدن؟!

مه لاي وهكو ديندار فه رمويه:

ميم مه تلعي شه مسا نه جه د نايينه صيفه تکر

لامع ژ عه ره ب به رقي ل فه خخاري عه جه م دا¹⁰⁹

محهمه د پيغه مبه ر، رؤژا ته ني بت ل ناسماني پيغه مبه ران، دكه فته قالبی په سندان، چونكي نيسلام ب خواه دبيژت: ئهم جوداهي نائيخينه ناقبه را پيغه مبه ران و پرتووكين خوداي. ئه قجا، مه لا ب ئهڤي ريژي، خواه دكه ته چامه بيژهكي په سنيژ، و ئهڤه دبته به لگه كو پيغه مبه ري جهه كي تايبهت و بلند د ژيانا وي دا هه بوويه، لهو، پيغه مبه ر كرية رؤناهي و خلكي دي ههمي كرينه جهركي ئاخ. و جهركي ئاخ پتر نيزيكي ژيانه كا گيانه وه ريه، ئانكو ژبلي وه جا كار پيكرني، جان تيدا نينه و جهرك ب سانه هي دپرتكت، نه خاسمه وه ختي برووسي ژ ئه ره بان

109 (ئم) ده ستيكا رؤژا ئيكانه يه وهكو نايينه ي، رؤناهي وي ژ ئه ره بان وهكو برووسي ل كه لپيچي ئه جه مان دا. هه لبهت تيبا (ئم) كورتيا نافي محهمه ده، پيغه مبه ري نيسلامي و بؤ ئه ره بان هاتيه، و عه جه م، بؤ نه ئه ره بان هاتيه گوتن، نه خاسمه فارسان و ترکان.

لی بدت، ئەو برووسی یا رۆنایا خوہ ژ ئایینہیی وەرگرتی، کو
رہنگفہدانا جیہان و شیائین خوداییہ.

ل ئالیہکی دی، مہلای ریبارزا خوہ یا ہزری ئینایہ ریبارزا
دینی، و ہہقسہنگیہکا رہا ل ناقبہرا دینی فہرمی و ریبارزا خوہ
چیکریہ، ہہکەر نہبیژم ریبارزا خوہ پیشتەر دانایہ، چونکی دینی
ئەقینیی کو ریبارزا مہیہ، پیشتەر ژ دینی فہرمی ئینایہ.

مہلای فہرموویہ:

ہەرچی دەعوایی د عشقی دا مہلی ثابت کری

عہینی دەعوایی د (نفس الامر) دیسا شہہدہبوو

د ئەقان ریبارزا دا، دینی ئەقینیی (سۆفیاتی مہلای) و یی
شہہدہدانی (ئیسلام)، د جیہانا مہلای دا، دووانیہکا تہمامکەر
ئافاکرینہ. مہلای ہەردو پیکفہ گریڈاینہ و ریبارزہکا تایبەت ژئ
چیکریہ. دبت ئەو ریبارزہ ہند بەردەست و بەرچاڤ نہبت، لی ئەم
دشیین بیژین؛ مہلا دلدارئ تشتین جوانہ. ئەقجا ہەرتشتہکی جوان
د ئیسلامی دا، پارچہیہک بوویہ ژ دینی وی و ہەرتشتہکی کریت
یان نہگونجای دگەل زەمانی وی، ری نہداییی جہەکی بو خوہ د
ریبارزا وی دا بگرت.

لی ئەقہ ری ل بہر ہندئ ناگرت کو بیژین؛ سۆفیاتی د
گہوہری خوہ دا، سییہمین ریکہ بو خوداناسیی. د ناڤ تہرزئ
ریبارزا دو دا (مرؤڤ ل خودای گہرایہ) پتر دہیتہ ریژکرن، چونکی
ہەمی سۆفیان، بزافکرینہ ژ دینی دہرباز بن، و گہا پیغەمبەرایی

كو دەرگه هين جيهانا جانكى ل بهر مروقى قەدبن، بەردەوام قەكرى بۇ ھەركەسى و ھەمى دەمان بهيلن قەكرى.. ئەقە سوڧياتىي دكەتە بزاڧەكا لى گەرانى، لى چونكى ب ريكين جانكى و ھزريە نە يين تەكنولۇجى و زانستى، دكەفتە دگەل ئىكەمىن ريبازى كو خوداى خوه بۇ مروقى ب رىكا مائىتكرنى د ھزرا وىدا، خوه ئاشكرا كرىه. ئەڧجا، سوڧياتى چ بت و چاوا بت و چەند گونجاي بت د گەل دىنى-نەخاسمە دىنين ناڧى ئاسمانى لى دەھتە كرن؛ دىنين سروشى- دى مینت ئاوا و ئايىنەك سەربخوه و رىيەك خوهسەر بۇ خوداناسىيى، چونكى دكەفتە ناقبەرا ھەردو جورين بزاڧا مروقى و خوداى بۇ ھەقناسىنى.

چاوا بت، وەكى ئارمانج و ھىقى ژ سروش و پرتووكين خوداى بۇ پىغەمبەران ئەو بت، مروڧ خوداى ناس بكتە و جانى خوه تافير بكتە و سەرفەراز قەگەرته ھمبىزا وىقە، نە چويى دى، و ھەكەر ئالاڧى خوداناسىيى (جوانى و ئەڧىنى) بۇ ھەر مروڧەكى بەرچاڧ بن... و خوه پاككرنا مروقى ژ دنيايى ب وەرزش و ھەڧوژتنى و پاكىي و ئەڧىنيا جوانيى بت، بى گومان ئەگەرى ھنارتنا سروشى دى گەلەك لاواز بت، ھەكەر نەبىژين نامىنت.

وہختى سروشا بەرھەست و بەردەوام ھەبت، سروشا وەغەركى و بەرودخت، دى چ سەنگ ھەبت يان دى چ چىترى و پىشترى ھەبت؟ جوانى و ئەڧىنى دو سروشىن بەردەوامن و خوداى داينە ھەر كەسەكى.. كۆرە و كەر نەبن، پىدڧىه ھەر كەس ببىنت و باوهرىي ببىنت كو خودايەكى ھەق ھەيە. ئەقە سروشى و رولى

دینان د ژيانا کهسان و گه‌لان دا لاواز دکهت و هه‌رکه‌س دبتنه
پیغه‌مبه‌ری‌ خو، لی ب نایه‌تین جوانیی و ئه‌قینی، نه چو یی
دی، ژبلی ئیک خه‌له‌ت د ئه‌قی ئازادی و ئیکسانیی بگه‌هت و بو
مه‌رمین خاکین و نزم بکار بینت.

گه‌ر بدیا نه‌و سه‌نه‌ما سوپ جه‌میل

نازلی نه‌ردان نه‌ دبوو جبرائیل¹¹⁰

وه‌کی ژ نه‌زهل خودای دو سیفه‌تین خو هه‌نارتینه ئه‌ردی،
نه‌دبوو جبرائیلی نه‌و زه‌حمه‌ته کیشابایه و تشته‌کی، پندقیه هه‌می
دبینن و دزانن، بو مه ب گوئن بیژته‌قه. جوانی و ئه‌قینی
سروشه‌کا به‌رده‌وامن ل ئه‌ردی، به‌رده‌وام هه‌بوونا خودایه‌کی هه‌ق
دئینه بیرا مروقی. ب گوره‌ی ئه‌قی ریژی، هه‌که‌ر نه‌بیژین سروش
تشته‌کی زیده‌یه، دی بیژین بو مروقین فه‌ما و تیگه‌هشتی،
سروش و دینین ب سروشی زیده‌نه، چونکی نه‌و ب خو،
پیشوه‌خت دزانن و خوداناسن؛ خودا د ناخی وان دایه، بوچی
تشته‌ک بو ژ ده‌رقه بهیت و تیگه‌هینت؟! یان نه‌و تشتی ژ ده‌رقه بو
بهیته گوئن، دی چ ل نه‌وا دزانت و کار پی دکهت، زیده‌که‌ت؟

سو‌فیان هزرکریه، سروش نه‌و تشتی دزانن و نه‌دوره
کی‌متر دیژته وان. نه‌فجا، سروش بوچی هه‌که‌ر تشته‌کی نوو ل
زانین و خوداناسیی زیده‌نه‌که‌ت!؟

110 هه‌که‌ر نه‌و بتا سوپ‌جوان، جبرائیلی دیتبایه، نه ده‌اته ئه‌ردی؛ ئانکو
سروش نه‌دئینا.

ئەقە ژ ئالىيەكىقە، ژ ئالىيى دىقە ھەكەر ئەم جامەيىن
باسى چرا و ئىكيا ھەبوونى و خوە پىئاشكراكرنى و بهوژينى و
ئىكيا ئايىنان و (ئەز ھەقم) دكەن، بەرچاف بكەين، وەكو؛

الله سەجەرگاھا نەزەل

يەلمۆمى عشقى شوعله دا

نوورا جەمالا لەم يەزەل

ذاتى (ئ) تەجەللايا خوە دا

يان:

ھۆستايى عشقى دل ھەئۆت

سەر تا قەدەم ھنگى دسۆت

رەمزا (انا الحق) ھەر دگۆت

باوەر بكن مەنسۆرە دل

دى گەھينە راستيەكا دى كو سۆفياتى (بەرەقاژى
پىغەمبەراتيى) پىكۆلەكا قەكرى و گشتيە بو پەيداكرن و
بەردەسكنا ريكەكا ھەردەم قەكرى و بو ھەميان د ناقبەرا جيھانا
گيتىكى (ماددى) و مينەقى (جانى) دا، ب گۆتنەك دى سۆفياتى
پىكۆلەكە بو بەردەواميدانى ب وئ گەھا دەگمەن د ميژوويى دا،
گەھا چو پەردە د ناقبەرا ھەردو جيھانان دا نەمين، و دەستودارى
خوگەھاندنى و پىگەھشتنى بى ناڭگين، بى پر و بى پەردە... بو
ھەمى مروڤان و ل ھەمى دەمان ھەبت. ب قى مانايى سۆفياتى خو

دکته سرؤش-وهرگرتنهک بهردهوام و بهندکهک نهپچای د گهل جيهانا خودايي... و ههرکهسهک دکارت ببته (پيغهبهري!!) خوه و زهماني خوه، ب ريکا خوه فيراگه هاندني (نه ب ريکا جبرائيلي کو خوسهر بو پيغهمبه رانه). لهو، جيهانا خهون و ئاشويي دهرگه هين خوه بو سوفي و پهيرهو و ريئينگان قه دکته و ئه قنه ب شهف و روژ سهری ژي قه ناکهن... و ئه قه د گهل رولي خهونان د ژيانا روژانه دا، شرؤفه دکته، کو گه لهک جاران ئهف خهونه ژيانا هوشياريي ب ريغه دبن؛ چ وهکو پيشبيني چ وهکو په نجه ريهک ل سهر جيهانا دي و غه ييي.

و چونکی وهسا هاتيه هزرکرن کو مروقي بهنگي و مهست و سهرخوهش ژ جيهانا گيتيک دهربازي جيهانا دي دبت يان دکهفته رهوشا خهوني، و هه وه لوشي وي و هوشي وي کونترولا وي دکهن¹¹¹ لهو رهنگه وهکاتي و ئيکسايي د ناقبه را سهرخوهشي و دحال چونا سوفيان دا هاتيه ديتن (ل ههر دووان مروف هشياره لي نه هوشياره) لهو زمانهک هه قيشک وهکو رهنگفه دانا ژيواره کي هه قيشک، بو چي بوويه.

چاوا بت سوفياتي وهکو دهرگه ههک بو ژ مادهي دهرکه قنتي، ههوجهي زماني مهستان و مه يخانه يي بوويه داکو خوه بگه هينته ئاگه ه و مه ژيبي خه لکي يان مريد و پهيرهو بزنان

111 وهسا هاتيه هزرکرن کو جان بناغه يي هه بوونييه و پارچه يي ئه بهدي و خوداييه ژ مروقي.. و جان بهند و هه قبهنده دگهل لوشي و هوشي. ئه قجا مروف سيکوشه يه کا پيگفه و ژيکجودايه.

پير چ دبېژن، چونكى چو پهيڤين دى نيزيكي تيگههئ ئهوي رهوشئ
نابن يا سوڤي و دهوريش تيدا ههكه ر پهيڤين بهنگي و مهستان
نهبن، ههلبهت ئهغه ري لهر هندی ناگرت كو دينين مهستبوونئ
حهرام نهكهن، مهئ و ههوما و يين دى ب كار ئانينه بو ڤهكرنا
دهرگههئ جيھانا دى و جارن بو سهرادانا بههشت و دۆژههئ (وهكى
سهرادانا ئهرده ڤيرافي بو بههشتئ و دۆژههئ)¹¹².

هؤسا حال و خهون و تئئالزينا هزارن دبنه ئه و كولهك و
پهنجهرھيا د ناقبھرا ههردو جيھانان دا، و چونكى ههركهسهك
دكارت خوه دحال ببت، ههركهسهك دكارت خهونان ببينت،
ههركهسهك جارهكئ ژ جارن د ژيانا خوه دا تووشئ تئئالزينا
هزارن دبت (بئى مروڤ هزارا خوه بكهت هزارهك بو مروڤئ
دهيت)... لهو ههركهسهك بئ ناقگين دكارت خوه بگههينته جيھانا
دى و بهردهوام زانينئ و خوهشيبئ ئئ ڤهخوت.

112 بنپړه: <http://www.avesta.org/pahlavi/viraf.html> ؛ ئهردا يان
ئهرته يان رته ئانكو راست و دروست و ڤيراف يان ڤيراز ناڤه، ژيدهر دگههيننه
پهيفا مير، ئانكو مروڤئ راست. ڤيراف مۇبهدهكئ دلپاك بوو، وهختئ خهلك ژ
بههدينئ (زهرادهشتئ) دوور كهفتين، ئهوي هندهك ههڤالين خوه برپيار دا،
بجته جيھانا دى، و راستيئ وئ بو خهلكي ببنت. مۇبهدان ههوما دا ڤيرافي و
ڤيراف، ههفت روژ و ههفت شهفان كهفته رهوشا نههشيبئ، وهختئ رابووي،
وهغھرا خوه بو جيھانا دى، ڤهگيڤا. سهردهم هند ديار نينه، لئ د پيشگوئتنئ دا
هاتيه كو پشئي زهرادهشتئ ب سيسهه سالان ئهسكهندهر هاتيه و خهلكئ بئدين
كريه و ئهف وهغھرا هيگئ قهوميه.

ههكهرنه، مگرتى سوڤى خهلهتن، هينگى، پيدقيه سى
جيهان يان ئاستين ههبوونى ههبن: جيهانا خودايى (جيهانا
ميناكين بلند و پاك)، جيهانا ئهردى، و ئه و جيهانا مروڤ ب
حالى يان ب هندهك ريكين تاييهت دگههتي و ڤه دگه پرت.

هوسا ئه م ل سپريانهكى رادوهستين و نزانين ل كيش ريكي
بچين: ئيك، دهقين پيروڤ كو ب باوهري يا پهيرهوان ژ خوداي ب
خوه هاتينه. دو، رهوشا سوڤى و دهرويش ب حالى و خهباتى و
زاهديى دگههني. سى، مهنتق و زانست و تهكنولوجيا.

ههر ريكهك ژ ئهقان هزر و زمان و رهفتار و بهرهه م يان
ڤهريژين جودا هه نه.. پرسيار ئه وه؛ دى چاوا هه ڤبهنديه كى ل
ناقبه را هه رسي رهوشان (ل ئاستى زمانى) چيكه ين يان بينين؟ ب
گوته كا دى، دهقى پيروڤ وه كو ئاخفتن و بو گوهى، دى چاوا دگه
حالى گونجيني كو ئه زمون و رهوشه كا خوه پروو جانكى يه و
دهر كه فتنه ژ لهشى، و ئه ڤى دى چاوا دگه ل ئه زمونا زانستى و
لابوراتورى گونجيني كو بو چاقى و مهنتقى دئاخفت؟

پاشى، جزيرى دى دانينه كيڤه؟ دگه ل سوڤيان و د
حالچويان يان دگه ل فيلوسوف و زانايان يان دگه ل دينداران؟ يان
ژى دى رييه كا دى بو بينن و ناقى وئ كهينه ريجزير؟

چونكى بهسڤ هند روهن و ئاشكرا و بهردهست و ب
سانه هى نينه، ئه ز دشيم ب ئهقان گوته نان هه ڤبهنديا جزيرى و
دهقين پيروڤ بهرچاڤ بكم: جوانى و ئه ڤيني، دو توخمين
خودايينه و دگه ل ئافراندى ژ خوداي و ژيکجودا بووينه و هاتينه

ئەردى. پاشى، مرقى ئەف راستىە ژبىركرىە، لەو سرۆش هاتىە. ئەفجا، ل ئەردى دەقى پىرۆز ەندى خزمەتا جوانى و ئەقىنى بكت، دى لسەر رىيا دروست بت و ەهژى پىرۆزى و كارپىكرنى بت، لى ەەر وەختى ەهفدژى ەببت يان هاتە دىتن، پىدقىە ئىك ژ ئەقان بت؛ يان دەقى پىرۆز خراب بكار هاتىە و پىدقىە بەيتە راستەپىكرن يان خراب هاتىە شروقهكرن يان نەپىرۆزە، چونكى دەقى ژ نك خوداى هات بت، پىدقىە دگەل جوانى و ئەقىنى گونجاي بت، كو ەردو بىگومان و بەرچاف و بەرەستىن، لى دەق ب زاردهف و ب بەيستىن هاتىە فەگواسىتن و جوانى و ئەقىنى، ب چاقى دەينە دىتن و چونكى ئەو دىرىنتىن، لەو ئەو پىشتىرن.

ەلبەت، چاف ەستەوەرەكى پتر جەئ باوهرىيە ژ گوھى¹¹³، لەو پىدقىە بو ئەوئ باوهرى ەببت، گەوہەرىن خوداى (جوانى و ئەقىنى) ژ گوتىان و تىئالزىنا ەزران (سرۆشى) گرنگىبن، چونكى دبىنت.

ئەفە دەرزەكە يان جەوسەرەكە ل ناقبەرا دىنى و سوفاياتىن.. دىن ب دەقى پىرۆز و شروقه و راقەكرنان بەندە و

113 شەهروارىا بەيستىن بۇچۆنەكا مەنە ل دۆر شەهريستانىيا دەفەرا مە كو ەمى ل سەر بەيستىن ئافابوويە و بەيستىن سەربۇرا خەلكى دىيە و تاكو رادەيەكا مەزن بەرگومانە.. لى شەهريستانىيا ئۆرۆپى، شەهريستانىيا دىتنيە و خوە دپەسىرتە چاقى (ەلبەت بەرى گوھى) و چاف، وەختى ژىدەرئ سەرەكىئ پىزانىنان بت، پتر جەئ باوهرىيە، چونكى سەربۇرا كەسىيە دگەل ژىنگەھى و دۆرماندۆرى.

نەشىت زىدەتر بچت، سۆفياتي، بزاڤه كه وهجى ژ دهقى دبىنت
تاكو ببته ئاستهنگ، هينگى سۆفى نهچار دبت ژ دهقى دهرباز ببت
و خوه بگههينته ژىدهرى دهقى.

مهلاى دهقهكى ميناك و مينهقى، لى بهرههست وهكو
ستوونا ناقين هلبژارتيه. جوانى و ئەقيني، دو گهوههر يان دو
دهقين بهرههستن، لى ل هه مان وهخت مينهقى و ريژهيينه. ب
گۆته كا دى، جوانى و ئەقيني، هندى نهبنه ئايدىؤلوجيا، دشين
دو دهقين ئەبهدى بن، دروست بكار هه مى دەم و هه مى جهان بهين؛
وهكو هه مى ديندار دهقين پيروژ ناف دكهن.

جوانى يا كهفن كهفن دبت و ئەقينا كهفن ب جوانى يا
خوهقه دهيتته گرېدان و ههردو پيڤقه يان دژين و دميين، وهكو
چىرۆكين جوانى و ئەقينا مهوؤ و زينى، شىرىنى و
فهراهى، ..هتد، يان دگهل خودانان دچن يان هه لدفرنه ئاسمانى،
وهكو لهيل و مهجروومان. ل هندهك جفاكين دهستپيكي، دبت
خورتى و زۆردارى كارهكى كرېت نهبت، بهلكو گرېدايى ميرانىي بت
و كارهكى جوان بت و خهلك ههز ژى بكهن.. لى وهختى جفاك
پيش دكهفت، زۆردارى دكهفته خانهيا كريانين كرېت و ئىدى كهسى
زۆردار و خورت و زىدهگاف نهقين. هوؤسا، ههروهختهكى و هه
قوناغهكا وهرازا جفاكى، دى جوانى و ئەقينييين خوه ههبن و
ميژوو نەشىت پاشهروژى پاوان بكهت و خوه تيدا زيندى بهيلت.

بيگومان، كانى ژ جوڤى گرنگتره، لهو حال و ئاشكرا بوونا
جيهانا دى ل بهر سۆفيان، ژ دهقين پيروژ گرنگتره، چونكى دهق

رەوشەكا بەھىستىيە و حال رەوشەكا ئەزمونى و دىتنيە، و
ھەردەم چاڭ ژ گوھى پتر جھى باوھرييە.

ھۆسا ب گۆرەى سۆفيان و جزيرى ب تايبەتى، ريزبەنديا
پيروزيى دى ھۆسا ھيئە ھزرکرن:

1. جوانى و ئەقيني.
2. دەقین پيروژ.
3. راستين مادى.

دهسته لاتا رها

دهسته لاتا رها، دهسته لاته که دشیته هرتشته کی بکته، لی چونکی دهسته لاته، نه هیزه، پیدقیه ریخستنک یان سیتهمهک قیرا ههبت.. مروقان هزرکریه، بهس خودای ئەف دهسته لاته ههیه لهو بزاقرینه خوه پیقه گری بدەن یان رازی بکەن داکو دگەلدا نەمر بین یان لبهەر سیبهرا وی پارستی بمینن.

ژ ئالیهکی دیقه، کاملانی یان رهایی (المطلقیه) وهکو ئەز تیدگههم، ئازادی و شییانا ژۆرین و بیهه قپکه دگەل قیانی (الاراده) کو ب ریخستن و قانون دهیته ناقرن، چونکی وهکو ئەز تیدگههم، ههکه قیانی دگەلدا نەبت، جان یان زیندیاتی ژی نابت- وهکو ئاگری، هیزهکا رههیا سوتنی ههیه، لی نازانت چ دکته، لهو نه دهسته لاته.

ب ئەقی تیگههشتنی، بهردهوام مروقی بزاقین نهمریی کرینه.. ژ نهمرییا لهشی (گالگامیش) دهست پیدکته، دسهەر نهمرییا جانی را دبۆرت، تاکو دگههته نهمرییا زانستی ب چیکرنا خانه یان پارچهیین یهدهک بو لهشی مروقی یان دیتنا میکانیزمین پیرنه بوونی یان میکانیزمین خوه نووکرنی.

د میژوویی دا، یان ل پیقاژویا مروقاتیی، مروق گههشتیه هندەک راستیان، ئیک ژ ئەوان ئەوه؛ سیمبول نهمرن، لی زیندییین مادی دمرن. هیژ زوو مروقی دیتیه، کهسهک زیندی مریه و رزیه و بوویه ئاخ، لی گووتنن وی؛ رهفتار و کار و بهرهه مین وی وهکو

چيرپوک ماينه. ئەقى ھزرەك بۆ مروقى چيكره كو بوونەوهرين ژ مادەى دمرن، لى جانى وان و قەريژا وان دمينت و نامرت. ئەقجا، مانا سيمبولين مينهقى، وەكو جوانيى، قەنجيى، سەرفەرازيى، ميرانيى،..ھتد، و ھلوشانا جيھان و بوونەوهرين مادى، بوويە بنەمايى مەنتقى بۆ ئەقى ريبازا ھزرى، د ژيانا مروقان دا.

ئەقجا ئەف سيمبولين نەمر، ھالۆ و ھيزەكا پيروژ بۆ خوہ پەيداكرينه و بوويە بنەمايىن پيگھەگريدانا جفاكى و بەردەواميا جفاكان. ئەقە ئيگەمين پينگاگھە بەرەف دينى و پيروزيى و ھيزين رەھا و دەستەھلاتدار د ژيانا مروقان و جفاكان دا.

جزيرى فەرموويه:

گوفت و گوئي مەعريفەتى چەندى مەلا پەيدا بكي

گەوھەرا مەعريفەتى ناگەھتى كەس ب خردە¹¹⁴

مەلای دقئت بيژتە مە؛ كەسى راستىيا رەھا قى نينه و ب ريكا زانينى (ب ريكا ھەستەوهران و خەباتا مروقى ب ئالاقين ھەيى)، كەس نەشيت راستيا رەھا بزانت. پا چارە چيە؟ دەستان داھيلين و بيھيقي بژين؟ يان ل ريگەكا دى بگەرين، دا راستىي پى بزائين؟ ل قر، زانينا ب دلى، رۆلى خوہ دگيرت و دبتە تەك زانستى رى ل بەر ريقينگان رەوشەن بكتە و راستەرى بكتە.

حوسن و حوب ذاتى قەديمن لى جودا بوون ئەو ژ يەك

114 دايشا زانينى ھندى بكي و ھندى بزاني، گەوھەرا زانينى دى مينت رازەكا نھين و كەس ب ھۆشى ناگەھتى.

لیٰ نہا نسمیٰ حدوئیٰ حکمت و تفصیل وہ بوو
یہک د ذاتیٰ سوپرینان بو جہ مال و حوسن و سوپر
یہک د قلبیٰ نہہلیٰ دل نساو و جہ لا نو جہ ذہبہ بوو

جوانی و ئەقینی نوونەرین خوداینه ل ئەردی. جوانی دایه دلبران و ئەقین دایه دلداران. دلبر بوویه فەنەرک و ئەقیندار بووینه پەروانە، تاکو پەروانە خوہ ب ئاگری نەسوژت، د جوانییا ئاگری دا نابھوژت و راستیی نازانت.

لەو د عشقیٰ دا فەنا بوو، دا ببت باقی ب دوستان
عاشقیٰ فانی نەبوو واصل، حەتا باقی نەبوو

دلدار خوہ ب ئەقینی د بہوژینت داکو ب دوستی (خودای) نەمر ببت، تاکو ئەقیندار د جوانی دا نەبھوژت و نە بتە پارچە یەک ژئ، قەت نەمر نابت. داکو مروّف نەمر ببت، پیدقیه د سیفەتەکی خودای دا ببھوژت. هەفکیشەکا سادە یە، خوہ د سیفەتەکی خودای دا ببھوژینە، دئ بیە پارچە یەک ژئ و دئ نەمر بی! رستە یەکا سادە و بەرفەھمە.

وہکو تەمامی بو ئەقئ ہزری، مەلای فەرموویہ:

بەقا نینن ل بو تشتی حەتا کەنگی بکین پشتی
د عشقا وان پەروویان وەرن دونیایئ دادەینئ

دوماھییا ہەرتشتی لسەر ئەردی نەمانە. داکو ژ نەمانئ برەقین، پیدقییہ خوہ ب تشتەکی مایی و نەمرقە ببەستین. ل قر

جوانیا په ریروویان، نهو سیفته تی خوداییه یی ههژی خوه تیدا بهوژاندنی. نهمری ل رهوشا مادهی، ب گورهی جزیری، نینه و نابت، تهنی جوانی و نهقینیا جوانی دئ مروقی نهمر کهت. لهو گوتیه:

سه نهما سوږ ژ سه مه د شهوقی ژ هوق دایه وجوودی

گهر عه زازیلی بدیتا نه دبر غه یری سجوودی

جوانان جوانی ژ خودایه و ههر جوانهک شهوقه کا خودایه ل نهردی شه ددهت. و هه کهر عه زازیلی یان فریشته یی یاخی، ب فهرمانا خودای نه کری و سوجه بؤ ئادهمی نه بری، سوږشرین دیتبایه، دا سوجه یی بؤ بهت، چونکی نهوی ئادهم دیت، و ئادهم هه لگرئ نهقینییه، نه زانی یان نهقینی نه دیت، داکو بؤ سیفته ته کی خودای پابوسی بکهت¹¹⁵.

گهر بدیا نه و سه نهما سوږ جه میل

نازلی نهردان نه دبوو جبرائیل

جبرائیلی زانیبایه نوونه رین خودای (جوانی و نهقینی) ل نهردینه، خوه ب ئینانا سرؤشیقه خه ریک نه دکر و زه حمهت

115 چونکی ئادهم هه بوونهک بچوک بوو ژ هه بوونا تاقایی، یان هه لگرئ سیفته ته کی خودای بوو، پیدقیه ئیبلیسی نهو سیفته ته دیتبایه و بؤ چوبایه پابوسی.. لئ وا دیاره کوره بوویه و خه له تیا نافدار د ههمی دینین روژه لاتا نافین دا، کریه.

نەدكيشا. چونكى ھەردو، سرۆشەكا بەردەوامن، جانين مروقان
دكيشنە خوہ.

ئەقجا، وەختى جوانى و ئەقيني، دو سيفهتین خودای بن و
بەرھەست و بەردەست بن. ھینگى دینی تە چ بت یان تو چاوا
خودای بپەریسی، ھند گرنگ نینە.. گرنگ ئەوہ تو ب ھەر دینەکی
ھەبت، سيفهتین خودای (جوانى و ئەقيني) یی ببینی و پى بژی، ب
گۆتەکا دی، دین ب خوہ و ریورەسمین وی گرنگ نینن. دیتنا
جوانی و ھەلیقرینا ئەقینی بۆ جوانی گەوھەری دینە. ھزر و
گۆتن و کار و رەفتار و بەرھەمەین جوان و ئەقاندنا وان،
خوداپەریسیہ.

مەلای فەرموویە:

دل گەشتە من ژ دیری، ناچم گەشتە یی قەت

مېھراب وی ب من را وەر دا بچینە لالەش

وہکو دین، ھەمی بۆ خوداینە، وەکی ھەر جوړەکی
پەرەستى ئیک ئارمانج ھەبت، ئەوژی گەشتن بت، ھینگى ھەمی
دین دینە ئیک دین و جوداھیین سەرڤەسەرڤە دگەل گەوھەری
رەوشەن، ناھینە دین، و ھەمی ئیک دپرسن؛ تە ژى ریکا خودای
گرتیہ؟ دروستە. ھەرئیک لسەر ریکا خوہ دچتە ئارمانج.. گرنگ
ئەوہ، ل سەر ریکا خوہ، تو جوانی ببینی و بئەقینی:

جەذبە و سەیرا سلۆکی بی مەجەبەت نابتن

جەھدەیا بی عشق و حوب چەندی کو کر بی فەیدەبوو

بی ئه قینیا ته (یا خودایی) ل جوانی (یا خودایی) بگهرت،
نه دلبرن دئ ههبت نه ژى ریک. خهبات و پهراستنا بی ئه قینی،
ناگهته بنهجهی. مه لای دقیت بیژت؛ نقیژ و روژی و ههمی جوړین
دی یین خهباتا دینی، ههکه ر ئه قینی بو جوانیا خودای تیدا نهبت،
ره نجه کا زیده و بیمفایه.

له و د عشق دا فه نا بوو دا ببت باقی ب دوست

عاشق فانی نه بوو واصل هه تا باقی نه بوو

وهختی مروّف د ئه قینا خوه دا دبهوژت و بهس ئه قینی ژى
دمینته بهرچاق، ب دلبره را (دلبره ی) خوه دهیته دیتن. چونکی دلبره
نهمره مروّف ژى نهمر دبت.. ئه فجا، ئه وئ د ئه قینی دا نه بهوژت،
نهمر نابت.

سوجه بن بهر ته ره وایه د ههمی مه ذههب و دینان

کی دبت موشرک و کافر ژ وئ شیرین فه می¹¹⁶

دلبره را جوانی ژ خودای، سیمبۆله کی پیرۆزه ل ئه ردی و
هه ژى پهراستنی و خوه بو شکاندنییه.. کهس نه ژ دینی دهر دکه قت
نه شریکان بو خودای چی دکهت، هه کهر پابۆسی بو دلبره ی
بیهت، چونکی وهکو ئیبلسی خه لهت هزرکری پابۆس بو
ئاده مییه، پابۆس نه بو دلبره ییه وهکو مروّفه ک، لی بو جوانی یا
وییه کو ژ خودای بو هاتیه و ئه فه گه له ک ره وایه.

116 د ههمی دین و ریباژین دینی دا، ره وایه مروّف پابۆسی بو ته ببن، کی
دئ ب ئه وئ ده قشرینی بته کافر یان شریکان بو خودای چیکهت؟

ژ نه زهل هه ق ب مه لئ دايه ژ عشق قه ده جه ك

تا نه به د مه ست و خه رابين ژ مه يا وئ قه ده هئ

وه كي خوداي ژ ده سئپيكي ئه قين دايه مه لايئ جزيري، مه لا ل ئاستئ ئه وئ ديارئ بوويه، و سؤزدايه هندی هه يه پئ بژيت. هؤسا جانئ ئه قيندارئ مه لاي، ژ نه زهل ئاگه هداري دياريا خودايه و باوه رداره. له و، جزيري كه سه كي به وژيه و هه بوونا خوه يا مادي ژ ده ستدايه و گه هشتيه ئارمانجئ. ب ئه قئ ئاگه هداري و زانينئ و كارپيكرنئ و خوه دانه ده ست ئه وا بؤ هاتيه نفيسين، بيده سته لاته ب مانايا شيانئ و قئيانئ دهر ژ شوپگرتنا جوانئ و تيدا به وژينئ. خوه دانه ده ست جوانئ، ب گوره ي مه لاي، مروقي دگه هينته ئارمانجئ و كاملانئ پئ دبه خشت.

مننه ت ژ خودايي كو ب عه بدئ خوه مه لايي

ئكسيروئ غه ما عشقئ، نه دينار و درهم دا

ل ئه ردي، خوداي مننه ته كا مه زن ل مه لاي كرييه وه ختئ ئازارا ئه قينئ دايئ نه خوه شييا درافي و هه يينا دنيايئ، كو هئچ به هايه كي ئه به دي نينه.

قه ستئ وه حده ت دكرت روح ب روح

وه رنه عاشق ژ ويصالي چ غرض

پيگه هشتنا دل به ر و دلداران، هه كه ر نه بؤ هه فگرتنا جانين وان بت، هه كه ر نه بؤ هه فگرتنا ئه قينئ و جوانئ بت و قه گه ران

بت بۇ باوہشا جوانییا بلند و ئەقینا بلند و ئاسمانی، دى بۇ
خوہشییہکا دنیایی بت، ھینگى نہ ئەو دلدار دمینت و نہ ئەو دلبەر
و نہ ئەو جوانی و نہ ئەو ئەقینی و بەندەوارى.

ھۆستايى عشقى دل ھەقۇت

سەر تا قەدەم ھنگى دسۇت

رەمزا (انا الحق) ھەر دگۇت

باوہر بكن (منصور) ھ دل

مرۇقى راستى بزانن چ ھەلگى ئەقینیى بت وەكو مەلاى
یان ھەلگرا جوانیى بت وەكو رند و جوان و سورشرینان.. پیدقیہ
ل ئاستى بەرپرسیى بت و بزانن ئەوى / ئەوى سىفەتەكى خودایى
ھەیہ و پیدقیہ ئەوى سىفەتى بپاریزت. چونكى ئەو پارچەیا
خودایى مەزناھیہکا رەھا ددەتە مرۇقى و پیدقیہ مرۇف شانازیى
پى ببەت و بپنرخ و بپقەدر نەكەت.

ب گۆرەى جزیری، دەستەھلاتا رەھا ل ئەردى بۇ ھەردو
سىفەتین خودایە (جوانى و ئەقینی)، و ھەمى تىشتین دى دى چن و
نامینن، ئەقجا مرۇقى دەستەھلاتدار، ئەوہ یى جوانیى و ئەقینیى
ب ھزر و گۇتن و کریار و بەرھەم دیار بکەت.. یین دى،
بوونەوہرین خاپاندینە، ئەھرەمەنى و دیوان د سەر دا برینە.

ئەنجام

1

چونكى ژ ئەزەل دو گەوھەر يان سيفەت يان ئەلەمەنت، ژ
خوهدى خوداى ب خو، داكەقتينه ئەردى (جوانى و ئەقىنى)، و
مروڤ پى هاتينه هەقىركرن و ئافراندن، وەكو جزيرى فەرمووى:

حوسن و حوب ذاتى قەدىمن لى جودا بوون ئەو ژ يەك

لى نھا نسمى حدوتى حىكمەت و تەفصیل وە بوو

يەك د ذاتى سورشرينان بوو جەمال و حوسن و سور

يەك د قەلبى ئەھلى دل ناسار و جەھلە نو جەزبەبوو

ئەم دشىين ئەقان هەرچار ريزان ب ئەقى رەنگى ژ رەوشا
چامە بيژيى بکەينه پەخشان:

1. حوسن و حوب ذاتى قەدىمن: جوانى و ئەقىنى خودى
ديرين.
2. جودا بوون ئەو ژ يەك.
3. لى نھا نسمى حدوتى: ناقى چىبوونى يان قەومانى
يان نەبوونى لى هاتەكرن.
4. يەك د ذاتى سورشرينان بوو جەمال و حوسن و
سور: ئىك د خودى خوونشرينان (ژنان) دا بوو جوانى
و رندى و شرىنى.

5. يهك د قهلبى ئەھلى دل نار و جەلا ئو جەذبە
بوو: ئىك د دلى دلداران (زەلامان) دا بوو كام و رەونەق
و دلبرن.

ئەفجا، خودای وەسا حەزكر كو دو گەوھەرین خوه
(جوانی و ئەقینی) بەدەتە مادەى و پى تستان چى كەت.. دەرھەقى
مرۆفان دا، جوانى دایە ژنى و ئەقینی دایە زەلامى. ب گۆتەنەكا
دى، ھەر مرۆفەك ھەلگرى گەوھەرەكى خودایى، لەو پىرۆزترین
تشت ل ئەردى دى جوانى و ئەقینی بن و ھەمى مرۆف دى پى پىرۆز
بن (وختى جوان و ئەقیندار بن). لەو دەستھەلات ل ئەردى بەس
بۆ جوانى و ئەقینی (چونكى دو گەوھەرین خودایى و
ئاكجیئ مرۆقینە) و پیدقیە ئەف ھەردو توخمە یان گەوھەرە
(بنیڤە؛ ھەردو میناکیئ پلاتویینە، نە مادەنە) ھەم بەینە
پىرۆزكرن، ھەم شیوازی ژینی لسەر بەیتە ئاڤاكرن، دا مرۆف ھەم
بەختەوەر بژیت، ھەم بگەتە ئارمانجا دوورتر، كو قەگەرانە بۆ
ژیدەرى پاك ژ مادەى.

ب ئەقى دیتنى، ھەمى سیستەم و ھیز و دەستھەلاتین دى
(سیاسى، ئابۆرى، جفاكى، رەوشەنبىرى)، ل دەرڤەى چارچۆڤەى
جزیری كاردكەن- ھەلبەت، ھندى گریدایى جوانى و ئەقینی
نەبن، چونكى شیان و وختى مرۆفى ب ئارمانجەكا دى قە دبەن،
نە ئارمانجا دروست كو ئىكگرتنا جوانى و ئەقینی و پى كاملان
بوونە و قەگەرانە بۆ دەستپىكى (بەرى ئەزەلى یان بەرى
جودابوونا ھەردو گەوھەرەن ژ خودای).

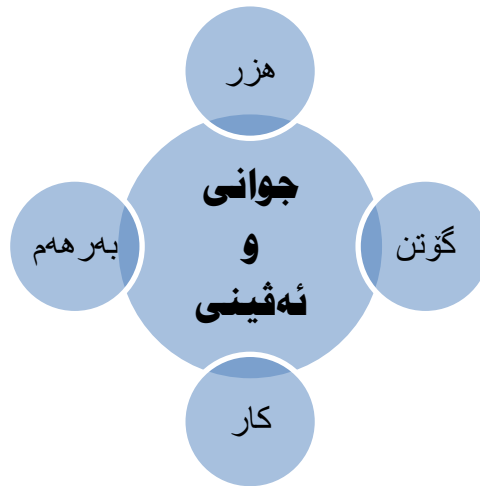
د ئەنجام دا، ئەو كەسین باوهری ب ئەقی فیلۆسوفیی ههبت، پیدقیه ههمی هزر، گۆتن، رهفتار، كار و بهرههمین خوه ب گۆرهی ئەقان ههر دو بنهمایان دارپژن. ئانكو ئەف ههر دو بنهمایه دی بنه چوونگ (سهنتهر) و ههمی تشین دی دی لدۆر زقرن.

ب ئەقی تیگههشتنی بۆ ریبار و فیلۆسوفیا جزیری؛ دهستههلاتا رها بۆ ههر دو سیمبولین خوداییه- ئەقینی و جوانیی و پیدقیه د سیستهمین سیاسی و ئابوری و جفاکی و رهوشهنبیری و زانستی دا رهنگ- و دهنگفهدهن. هینگی، جفاکا میناک و نموونهیی دی ئاقا بت.

ب گۆرهی جزیری، كووچا دهستههلاتی ل ئەردی و بۆ ههمی كۆمهلان، پیدقیه ب ئەقی رهنگی بت:

خودا	
ئەقینی	جوانی
زهلام	ژن
<p>مرۆقی کاملان</p> <p>پیکگههشتنا جوانیی و ئەقینی ب شیوهیی ئەقینداران یان ژن و میران، کاملانی و شادیی چی دکهت، چونکی سیبهه یان وینهیی نهینکی خوداتی ل جیهانا ئەردی نیشا ددهت.</p>	

ئەم دىشىن ھەمان ھزرى د ئەقى دايگرامى دا ديار بکەين کو جوانى و ئەقىنى سەنتەرن و بزاقىن مروقى پى و ل دۆر دگەرن و ئەم دىشىن جوانى تەنى دانىنە نىقى و ئەقىنى وەکو گغزەکا دەرەکە جىهانى دۆرپىچ بکەت ، ئانکو جىهانامەلای ژ سەنتەرەکی پىکدەيت ئەو ژى جوانىه و بزاقىن مروقى ژى پەيدا دبن و بانى دۆرپىچى ھەردووان ، دبتە ئەقىنى.

2

وہکو ئاشکرا، جوانى راوہستايہ يان خوہ د تىستان دا قەشارتيہ، لى ئەقىنى گەرۆکە و لقندەيہ، يان بوونەوهران بکار دئىنت، دا جوانى بىينت و بگەھتى و تىدا ببھوژت يان ھەردو ھەف بگرن و رەنگە ئىگرتنەکا نىقەرۆ بجهينن يان ھەر ب کىماتى، بىرەھيى سار بکەن. ئەقە ئارمانجەکا ئەبەدى بۆ ئەقىنى چى

دكەت: گەريان ل جوانيى و ھەفگرتن يان تىكدابھوژين (تەنھايى-
بىرەھىكرن-ليگەريان- ھەفگرتن يان خوەناسين).

ئەفجا لەشى ب جوانىيا خودايى ھاتىھ ئافاكرن و
خەملاندن، و جانى ب ئەفينيىيا خودايى ئەفینداربووى، ويئەيەكى
دەگمەن بۆ مرۆفى چيىدكەن: جوانىيا خودايى ئاھا ئەردى
بكارئىنايە داكو خوە ديار بکەت و ئەفينيى جانى خودايى
بكارئىنايە دا پى بەرھەست ببت.

تشتى ھەژى گۆتنى ئەوھ؛ جوانى بەس د فۆرمى كچين جوان
دا، نينه. جوانى ھزرا جوانه، گۆتتا جوانه، كارى جوانه، رەفتارا
جوانه، بەرھەمى جوانه. ئانكو ھەرتشتەكى جوان، ھەرتشتەكى
جوانى ھەيە، دكەفتە خانەيا جوانان و پيىدقيه مرۆف وەكو ئەرك،
ئەفينيى خوە بەدەتى.

ھەروەسا، جوانى ريژەييە، ئەف ريژەييە، ئاستەنگەكا
فيلۆسوفىە ل پيشبەرى ئەقى ريبازا ھزرى. بۆ نمونە؛ ئەفينيى
مەحمود و ئەيازى.. ژ ئاليى جفاكىفە، نەسازە. لى ژ ئاليى
ھزرىفە، دگەل فيلۆسوفىى دگونجت. بەس دەرگەھەكى فەكرىە لىبەر
ئەقى فيلۆسوفىى كو ل ھەمى سەردەمان بشيىت خوە بگونجىنت و
ھەقبەنديين بەرەفاژ، جھەكى بۆ خوە د ناڤ دا ببينن.

ھۆسا، مرۆف دشيىت رەوشەكا ميناكى ژ سەردەمەكى بۆ
سەردەمەكى دى فەگوھيىزت يان ب جۆرەكى دى شروڤە بکەت و
بگونجىنت، بىى بکەفتە ئاستەنگا دژاتيى دگەل بناغەيى
فيلۆسوفىى.

3

وهكو ئەم دزانين، دو فيلوئوسوفىيىن مهزن ههنه؛
ماتهرىاليزم و ئايدىاليزم. هه مى فيلوئوسوفان، ل كوژيه كى ئىك ژ
ههردووان، كاركرىه. جزيرى، كهسه كى ئايدىاليزسته (ميناكخوازه)
لى ب ئەقى هزرا خوه، دوانىيه كا دى ئاڤاكرىه؛ دوانىيا (جوانى؛
جهگير د مادهى را) بهرانبه ر (ئەڤينى؛ گه پۆك يان تيهن د جاني دا).
ئەڤه بنه مايه كى جهگيره بۆ ديتن و شروڤه يه كا دى بۆ هه بوونى و
ژيانى. ب گۆتته كا دى، جزيرى ريبازا سييه م ئاڤاكرىه، كو ل
باوه رىي ئايدىاليزسته (لاهوتيه)، لى ب ليگه پانى ماتهرىاليزسته،
چونكى باوه رى ب دوماهىيا ميژوويى نه ئىنايه.

ب ئەقى ديتنى، ريبازا جزيرى، خوه نه دايه دهست هزرين
هه يى، بهلكو ئارمانجه كى بۆ مروڤى ل ئەردى بهرى ئاسمانى چى
دكهت كو تاكو مرنى لى بگه پت و كار بۆ بكهت.

ئەڤ ليگه پانه، دشيت ژ ئالىي جانكى، دهربازى
ليگه پانين ئاسمانى و هزرى ببت. ئانكو، بهره قاژى، دىنى،
دهرگه هى لبه ر ديتنى و هلشكاڤتنى ناگرت. جزيرى دوماهىيا
ميژوويى نه راگه هانديه و خالا دوماهىي ل پشت چو نه دانايه.. بۆ
هه ميان رييه كا ڤه كرى هيلايه.

ليگه پان د فيلوئوسوفى و ريبازا جزيرى دا، ئەركه كى پيرۆزه،
چونكى جاني ئەڤيندار ل جوانىيا ڤه شار دگه پت و هندى نه گه هه
ئىك، كاملانى پهيدا نابت.

تيوري

هەر تيوريەك يان دینەك يان سیستەمەك لسەر بنەمايەکی یان ستوونەکی ئاڤا دبت، ئەف ستوونە وەكو بنسترا خانی رەفتاری دكەت؛ هەمی هزر و گۆتن و رەفتار و بەرەمەین باوەرداران ژێ دزین یان لسەر و پێ ئاڤا دبن. ئەف تيوريا لسەر فیلۆسوفیا جزیری ئاڤا بووی، لسەر دووانیەکا دی ئاڤا دبت، دوایا (جوانی-ئەڤینی).

- جوانی مادە ی بکار دئینت داکو ئاشکرا ببت (جوانی کەڤتیە لەشی مرۆڤی و پێ هاتیە نژین، ئانکو کەڤتیە پارچەیا ئاخێ یان ئەردی ژ مرۆڤی).
- ئەڤینی جانی بکار دئینت داکو خوە ئاشکرا بکەت نەخوە هەڤبەندی دگەل جوانی دێ ھۆڤانە بت (ئەڤجا، ئەڤینی کەڤتیە جانی ژ مرۆڤی ئانکو پارچەیا ئاسمانی ژ مرۆڤی).
- جوانی و ئەڤینی، دو تیگەهین زیندینە، دو ئایەتین بەرەستەن و پارچەیهکن ژ هەبوونی و ژیان.. ئانکو هەردو جیھانان پیکڤه گری ددەن و ژیان ئەردی بۆ باوەرداران دکەنە بەهەشتەکا مادی. ب گۆتنەکا دی، مرۆڤی باوەردار ب ئەڤان هەردو تیگەهان، ل بەهەشتەکا ئەردی دژیت؛ ئەڤینیا لدۆر جوانی هەروەر دچەرخت.

هؤسا مروؤف ژ چار پارچه يان پيكدهيٽ، ئيك ژ ئهردىيه
(لهش) و ههر سييڤن دى ژ خوداينه (جان و جوانى و ئهقيني) و
پيڭقه مروؤف ئاڤاكرينه.

ب گورهى ئهقى تيوريى، خودا ب فورمى جوانى و ئهقيني ل
ئهردييه و ههركهسهكى پارچهيهك ژئ ههيه.. ئهڤجا ههركهسهكى،
ژبلى جاني، پارچهيهكى خودايى ههيه و پيڊقيه ههم د ناخى خوه
دا ببينت، ههم بپاريزت، ههم كار پى بكهت. هؤسا، ئهركى مروؤقى
زيندى دبت، ديتنا جوانيى يان ئهقينيى د ناخى خوه دا و پاشى
گهړان ل نيڤا دى، داکو ههر دو ههڤ بگرن و كاملانيى ل ئهردى و
ژيانى ئاڤا بکهن؛ پيڊقيه ههر جوانيهك، ل چى ئاستى بت، ب
ئهقينيىكى بهيٽه خهملاندن، داکو كاملانى پهيدا ببت.

جوانى ب رۆلى ماده يان كهستهيى گهردوونى رادبت و
دشيت ههمى جيھانا مادى ڤهگرت. ئهقيني، ههم لقينه ههم
بهرههه مى هؤشيارى و كاملانيا مروؤقيه يان بهرههه مى ههر
ههبوونهكا زينديه (ههر ئيك ل ئاستى خوه). ب ئهقى ديتنى،
ئهقيني ئهركى بوونهوهريى زينديه.

ئهڤجا، هزر، گۆتن، رهفتار و بهرههه مى جوان دكهڤنه
ههڤرقيهكى دگهل ييىن كريت داکو ئهقينيى راكيشنه خوه..
ههرتشتهكى بشيت خوه ژ خانهيا كريت دهربازى يا جوان بكهت، ژ
خانهيا ئههرههه مى و دۆژهه مى دهربازى خانهيا مهزدايى و
بهههشتى دبت.

ماده هیچ و پووجه ههکهه جوانی نهبت و جان (تیهن، زاخ)
سه رهند و تهنگه زاره ههکهه ئهفینی نهبت.. ههمی پیکفه هه بوونا
پیروژ ئافا دکهن.

ناریشهیهکا مهتودی (ریبازکی)

جوانی و ئهفینی، دو زاراقتین ریژهینه، ب گۆرهی جهی و
دهمی؛ ب گۆرهی کهسان و نه دووره ژیی وان، ب گۆرهی قوناغا
شه هره واریی، دهینه گوهارتن. ئهف بهرگوهرینه، نه شیت
بنه مایین جهگیر و پیروژ و خودایی، بو دهمهکی دریز راگرت،
نه خاسمه مهژیی مه و هسا هاتیه هه قوژتن و فیترکن کو نابت
تشتین خودایی بهرگوهور بن! ههلبهت ئهفه تشتهکی باشه ههکهه
ئهم ئهقی فیلسوفیی بکهینه ریبازا ژیانی، چونکی ههر زهمانهکی
دی جوانی و ئهفینیین خوه ههبن، لی وهختی ئهم ل دهرقهی دهمی
و جهی و مروقی باسی پیروژیین رهها و نهگوهور بکهین، هینگی
دبته ناریشه، چونکی دی کهفته بهر رهخنهیا ریبازین دی و
نه دووره باوهریی بههژینت.

لی ههکهه ئهم ب هوشهکی میناکی سه ردهریی بکهین، دی
تووشی ناریشهیهکا دوقچی بین؛ ههم ئهفینی و جوانی ریژهینه،
ههم هزرا میناکی دی رهوشت و دیتن و هزرین سه ردهمهکی
راوهستینت و دهربازی سه ردهمین دی کهت، هینگی دی ههمان رولی
دینین ههیی گپرت و خوه کهته ئاستهنگ بو ههر گوهرینهکی.

پيرست

1. پيشگوتن.
2. شه پره نيخا مروقان.
3. ستوونا ناقين.
4. دهستپيك.
5. ئافرانندن.
 - a. ئافرانندن ب گوره سوّمه ريان
 - b. ئافرانندن ب گوره زه راده شتيان.
 - c. ئافرانندن ب گوره جهوويان
6. ئافرانندن ب گوره جزيري
 - a. ئافرانندا جيهاني
 - b. ئافرانندا مروقي
7. پوخته
8. دهسته لات.. كورته ناساندنه ك.
 - a. پيناسكرنا دهسته لاتى
9. جوانى و ئه قينى.
10. هنده ك هزرين ديرين
11. توخمين خوادى
12. دهسته لاتا سياسى.
13. دين و ديموكراسى.
14. هيز يان دهسه لاتا سامانى.
15. شيان يان خوه رسكا گونى.

16. دەسھەلاتا دەقىن پىرۇز.
17. دەستھەلاتا رەھا.
18. ئەنجام.
a. تيۆرى.
b. ئارپىشەيەكا مەتۆدى (رېبازكى).

تیبینی:

نمونه یین هه لبهستان ژ دیوانین چاپکری هاتینه وه رگرتن نه خاسمه؛ دیوانا مه لایئ جزیری، بهه فکرنا ته حسین ئیبراهیم دۆسکی و (شرح دیوان الشیخ الجزری – للملا عبدالسلام الجزری).